

ČESKÉ

1/2012

čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci

VĚZEŇSTVÍ



Vězeňská služba ČR cvičila kolegy v Afghánistánu

Centralizované nákupy
přinesou úspory
rozhovor s Janem Mayerem
náměstkem GR

str. 2

Jaký je sexuální život
za mřížemi

str. 20

Čím se platilo
v koncentračních
táborech

str. 35

rozhovor str. 2

reportáž str. 5

krátce str. 6

téma str. 10

resocializace str. 18

vězeňská
služba str. 25

věznice ČR str. 30

historie str. 35

duchovní
služba str. 40

kultura str. 43



Pro rýnovické psovody je práce koníčkem



Drahonice



Duchovní péče ve Věznici Valdice

**Milí čtenáři,**

když jsem psala úvodník naposledy, trochu jsem si posteskla nad mnohdy až neomaleností novinářů, jejich hloupostí a nevědomostí. Dneska bych se podívala do řad věrných dopisovatelů. Týdně vyřizuji desítky písemných dotazů od žádostí o mediální spolupráci, přes různé výzkumné dotazníky až po žádosti o statistické údaje. Nejednou už se mi také stalo, že mi přišla žádost o vyřízení vzkazu vězněné osobě a občas mi napíšu i potenciální budoucí kolegové. Dovolte tedy, abych se s Vámi o některé podělila.

Například u P.M. dodnes nemám jasno, v kterých místech vězeňské služby touží pracovat: Dobry den, Rad bych pracoval na pozici justicni,vazebni straz v Ceske republice. S pozdravem P.M.

Taktéž jsem nepochopila, v čem má spočívat mediální spolupráce v případě paní M.B: Popis mediální součinnosti: Mladá Boleslav,Pha vždy asistentka,sekretářka.

A poměrně zajímavý je případ paní Hanuli z Hromuli: Vzkaz pro p.ing.M.R.- prosím Tě chceš poslat tel.kartu nebo obálky se známky, je mi po Tobě smutno Tvá hanuli

Veškerou uvedenou korespondenci jsem ponechala v původním znění, jen jména vězňených jsem zneutralizovala.

Zajímavé reakce široké veřejnosti rozpoutala reportáž o tom, že vězni mají dostávat zvěřinu. České televizi se totiž dostal do ruky dopis odboru logistiky, který na základě doporučení bezpečnostní komise z důvodu možné iniciace nepokojů ve věznicích na konci loňského roku doporučuje zvýšit kontrolu nad vydávanou stravou. Paní redaktorka si to vyložila po svém a natočila reportáž o tom, že vězni budou jíst jelení steaky. A tak jsem několik následujících dnů po odvysílání neustále vysvětlovala, že ne vše je tak, jak se v televizi povídá. Tečku nad tím vším udělal hospodář nejmenovaného mysliveckého spolku s žádostí o možnost dodávání čerstvého masa přímo do věznic.

kpt. Bc. Markéta Prunerová, DJŠ
tisková mluvčí VS ČR

ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ č. 1/2012. Časopis vychází čtyřikrát ročně.
Vydavatel: Vězeňská služba České republiky, Soudní 1672/1a, 140 67 Praha 4, IČ 00212423
Editor: Robert Káčer, Robert Blanda
Grafická úprava: Karel Neuvirt
foto na obálce: Robert Káčer
Foto: Vězeňská služba České republiky, archiv redakce
Adresa redakce: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, poštovní příhrádka 3, PSC 140 67 Praha 4
<http://www.vscr.cz>; redakce-cv@grvs.justice.cz
telefon 244 024 111 (ústředna), 244 024 412, 244 024 415, fax: 241 409 072
Distribuce časopisu, objednávky a předplatné:
Martina Redlichová, tel.: 244 024 407, fax: 244 024 403, e-mail: mredlichova@grvs.justice.cz
Výroba: tiskárna Vazební věznice Praha – Pankrác
Publikování údajů a článků z Českého vězeňství není dovoleno bez souhlasu redakce.
© Vězeňská služba České republiky, Praha 2012, Registrační značka MK ČR 6334, ISSN 1213-9297.

Náměstek generálního ředitele VS ČR Jan Mayer říká:

Centralizované nákupy by mohly přinést velké úspory

Markéta Prunerová

JUDr. Jan Mayer přišel do vězeňské služby z ČNB, kde působil jako hlavní metodik obchodních činností, zabýval se tvorbou a uzavíráním smluv a veřejnými zakázkami. Právě přes veřejné zakázky se dostal na Generální ředitelství VS ČR a v říjnu 2011 nastoupil do funkce náměstka pro právní a správní činnosti.

Jaká je vaše hlavní pracovní náplň?

Většinu času mi zabere oblast veřejných zakázek a odprodej nepotřebného majetku. Do mého úseku patří dva odbory - odbor správní a majetkoprávní. Musím říci, že v obou ředitelích těchto odborů mám velmi silnou oporu. K původní sestavě se mi navíc podařilo získat i nové kolegy. Věřím, že v této sestavě by se věci mohly začít hýbat správným směrem. V poslední době mám pocit, že se nám začíná dařit nastolit systém určitých pravidel a jistou míru jednotnosti právě v oblasti zadávání veřejných zakázek. Samozřejmě s tím mají někteří jednotlivci problém, což se projevilo i na posledním školení k veřejným zakázkám, ale podle mne je to směr, kterým se nezbytně vydat musíme.

Jaké jsou tedy konkrétní vize do budoucnosti?

Po zavedení nového NGR týkajícího se veřejných zakázek bych velmi rád také sjednotil veškeré výstupy právě v rámci veřejných zakázek. Všechno musí mít nastavenou logickou strukturu. A to jak v zadávací dokumentaci, tak v samotných smlouvách. Dnes, když si otevřete některé z našich smluv, tak je každá část textu často napsaná jiným fontem písma, což samo o sobě způsobuje nepřehlednost, a ještě k tomu má i jiné logické (často i nelogické) členění. Takže vyznat se v daném dokumentu není vůbec jednoduché. Stejně tak zadávací dokumentace pro uchazeče. Takže určitě sjednotit formu a nastavit logickou strukturu, co je na začátku v předmětu, co je například v kvalifikačních předpokladech, či v hodnotících kritériích.

Když jste přicházel na svůj nynější post, tak jste byl ve vězeňství naprostý nováček. Je něco, co vás mile překvapilo?

Určitě profesionalita mnohých a vstřícnost. To, že je tady pár lidí, kteří vězeňské službě dělají špatné jméno, je škoda, ale řekl bych, že to jsou opravdu výjimky. Přiznávám, že jsem přicházel s určitými obavami, ty ale byly záhy překonány. Jakkoli si člověk uvědomuje důležitost vězeňské služby ve společnosti, tak nebyla úplně v centru mého zájmu a ani znalost té subkultury nebyla extrémně hluboká. Teď v uvozovkách říkám, že vězeňství je odpudivě krásné. Tato práce mne zcela pohltila, protože ten záběr je neskutečně široký. Od zajištění ubytování, osázení, stravování pro desítky tisíc lidí za mřížemi a nesmíme zapomenout na servis i pro zaměstnance. Myslím, vězeňská služba si rozhodně nezaslouží, aby jí byla nasazována psí hlava, jak se to někdy stává.

Jste v kontaktu také přímo s věznicemi?

Snažím se, ale není to v tak hojně míře, jak bych si přál. Ale zase musím říci, že přístup ředitelů jednotlivých organizačních jednotek je nadstandardní a drtivá většina má chuť spolupracovat a spolupráce je vynikající.

Nedávno jste spoluinicioval výrobu katalogu výrobků odsouzených osob. Chystáte se propagovat práci vězňů v ostatních organizačních složkách státu?

Hospodářskou činnost považuji za velmi důležitou a všude se snažím prezentovat zaměstnanost vězeňských osob. Poslední takové jednání jsem absolvoval na ministerstvu vnitra. V současné době zajišťujeme výrobu nábytku jak pro policejní školy, tak i pro samotné ministerstvo vnitra. Byl bych rád, aby se spolupráce

podobného rázu podařila i v dalších složkách a rozšířila se i na další práce, protože zaměstnávání vězeňských osob považuji za prioritu.

Velký problém představuje špatná ekonomická situace a nedostatečný rozpočet vězeňské služby. Jak se dá tohle zlepšit?

Jedna věc, která by možná stála za úvahu, je počet našich organizačních jednotek. Vzhledem k vysokému počtu odsouzených a vedle toho počtu našich příslušníků je otázkou, zda nepřehodnotit počet, případně členění některých organizačních jednotek. Samozřejmě velkým přínosem je bezúplatný převod nových objektů jako Velké Přílepy, Vyšní Lhoty atd.

Takže je opět ve vzduchu hrozba rušení malých věznic?

Takhle jsem to úplně nemyslel. Každopádně je potřeba zamyslet se nad ekonomikou jednotlivých organizačních jednotek.



Národní kontaktní místo

Národní kontaktní místo při Personálním odboru Ministerstva zahraničních věcí ČR vzniklo dne 1. ledna 2002 na základě usnesení vlády č. 554/2001. Úkolem Národního kontaktního místa je pomoc při umísťování českých občanů v mezinárodních vládních organizacích, především Evropské unii, dále v OSN, OBSE, NATO a dalších. Národní kontaktní místo poskytuje žadatelům informační servis o možnostech jejich uplatnění, eventuálně podporuje jejich kandidatury. Výhledově hodlá organizovat i vhodné formy vzdělávání a školení.

Národní kontaktní databáze

slouží k evidenci zájemců a k jejich informování. Do databáze se mohou čeští občané zaregistrovat vyplněním příslušného dotazníku. Základním předpokladem pro zařazení do databáze je vysokoškolské vzdělání (není podmínkou ve všech případech), beztrestnost, jazykové a zdravotní předpoklady a příznivá rodinná situace. Každý uchazeč musí předem zvážit svoji ochotu vyrovnávat se s obtížnými životními a pracovními podmínkami, schopnost působit v cizím prostředí a v odloučení od svých blízkých. Zkušenosti z působení v zahraničí jsou vítány.

Výběrová řízení do institucí EU

organizuje Úřad pro výběr zaměstnanců EU (European Personnel Selection Office, EPSO). Na webových stránkách EPSO najdete informace o nově vyhlášených, probíhajících i právě ukončených výběrových řízeních. Informace o aktuálně vyhlášených výběrových řízeních do institucí EU najdete rovněž na našich stránkách. Pod heslem otázky a odpovědi naleznete nejčastěji kladené otázky uchazečů o zaměstnání v EU a odpovědi na ně.

Národní náborové zkoušky OSN

pořádá MZV na základě iniciativy Informačního centra OSN v Praze. Naposledy se konaly v roce 2004 (NCRE). V této souvislosti informujeme, že Informační centrum OSN má veřejně přístupnou knihovnu, videotéku a volný přístup k internetu.



Máte tedy na mysli centralizaci některých činností?

Ano, i tohle by mohla být jedna z cest k úsporám. Za všechny bych uvedl například centrální nákup potravin. Nad touto problematikou jsme se už několikrát sešli ve spolupráci s odbory logistiky a informatiky. Je to sice téma velmi kontroverzní a často omílané, nicméně věřím tomu, že ty úspory by mohly být značné. Využili jsme také možnosti návštěvy v ČNB, kde se obdobný systém podařilo nastavit. Úspora představovala 30 - 40 %. Jsem přesvědčen, že i nám se tento systém osvědčí.



První náměstek ministra spravedlnosti Daniel Volák říká:

Chystáme všeobecnou pracovní povinnost vězňů

Markéta Prunerová

Na čem ministerstvo spravedlnosti v oblasti vězeňství nyní pracuje?

Chystáme zásadní změny ve vězeňské legislativě. Je to zejména redukce typů věznic ze současných čtyř na dva. V jednom typu bude dnešní dohled, dozor a ostraha a ve druhé pak zvýšená ostraha a doživotní věznění. Rozhodovací pravomoc soudu by ale neměla být těmito návrhy dotčena; o zařazení do konkrétního typu věznice bude stále rozhodovat soud v rámci rozsudku o vině a trestu, to též platí o přerazování mezi novými typy - bude stále rozhodovat soud. Vězeňské službě zůstane oprávnění rozhodovat o umístění vězně v rámci vnitřní diferenciacie. Jednotlivé přesuny odsouzených tak bude provádět vězeňská služba pod dozorem státního zástupce. Tyto dva typy věznic by se měly nazývat věznice a věznice s nejvyšší ostrahou. Ta nižší kategorie, čili věznice, bude mít tři základní oddělení vnitřní diferenciacie, oddělení otevřené, polootevřené a uzavřené. Zde by o umístění a přemístění už rozhodovala vězeňská služba podle kritérií stanovených ve vyhlášce ministra spravedlnosti.

Kdy se předpokládá, že tento návrh začne platit?

Nechceme tu věc uspěchat, chceme, aby se na to vězeňská služba mohla pořádně připravit, takže předpokládáme, že by tyto zásady mohly začít platit od 1.1. 2014. Vlastní legislativní návrh je již zpracovaný, aktuálně se o něm diskutuje a počátkem dubna by o něm měl jednat podvýbor pro vězeňství Poslanecké sněmovny ČR. Předpokládáme, že tuto změnu trestního zákoníku a navazujících předpisů by sněmovna mohla schválit ještě letos.

Co si od toho slibujete?

Tento návrh by měl přinést zvýšení vnější a vnitřní bezpečnosti, prevenci recidivy a efektivnější využívání kapacit věznic. Jsem přesvědčen o tom, že tento návrh bude znamenat větší objektivitu při umístování odsouzených do konkrétního oddělení výkonu trestu. Určitě se tím také zaručí větší kvalita odborného zacházení a případné resocializace. Je tu i pragmatický důvod, a sice ekonomičtější využívání vězeňských kapacit. Důležité budou větší možnosti v oblasti zaměstnávání vězňů a slibujeme si i snížení možné míry korupčního jednání.

V kterých zemích podobné kategorie věznic existují?

Na dva typy jsou věznice rozděleny ve Švédsku, Norsku, Finsku, Dánsku. Tam můžeme hledat inspiraci. Je také zajímavé, že v celé Evropě o zařazení odsouzeného do konkrétního typu věznice rozhoduje sama vězeňská služba, jenom u nás tuto funkci stále zastává soud.

Jakou podporu má tento návrh u nevládních organizací?

Tu podporu má. Návrh redukce kategorií věznic podporuje jak veřejný ochránce práv, zmocněnkyně pro lidská práva, tak také nejvyšší státní zástupce. Dlouhodobě o této změně debatujeme i se soudci a státními zástupci a nenarazili jsme na žádný nepřekonatelný odpor. Klidně se k této záležitosti staví také rada pro probaci a mediaci.

Co ještě chystáte za legislativní změny?

Další změnou, která se chystá, by měla být nová koncepce zaměstnávání vězňů. Úzce to souvisí i se snížením počtu kategorií věznic. Důležité bude zavedení všeobecné pracovní povinnosti odsouzených. Zruší se ustanovení možnosti odmítnout práci pro soukromý subjekt. Počítáme do budoucna s tím, že odmítnutí zaměstnání by bylo hodnoceno jako kázeňský přestupek.

Co dále?

Nutné bude i určité vyvážení práv obviněných a odsouzených. Dnes je bohužel situace taková, že práva obviněných jsou velmi redukována a naopak některá práva odsouzených jsou až hypertrofována. Chystáme proto vyvážení práv s ohledem na to, že odsouzený je soudem pravomocně uznán vinným, zatímco obviněný je osoba nevinná a takto na ni musíme i pohlížet. Další změny se chystají u podmíněného propuštění, mojí vizí v této oblasti je více posilovat pravomoci ředitelů věznic v systému podmíněného propuštění za souběžné aktivní role probační a mediační služby.

Má se nějak změnit úhrada vězňů za výkon trestu?

Ano, usilujeme o důslednější vymáhání pohledávek za odsouzenými a také úpravu nákladů výkonu vazby a trestu. Zatím není jasné, jak to dopadne a kolik budou odsouzení za

výkon trestu platit. Stojí tu proti sobě dva názory, ombudsman zastává názor, aby vězněné osoby neplatily nic, jako je tomu například v Německu, kdežto na opačné straně je návrh na zvýšení částky až o 100 procent.

Prý chystáte také zřízení rady pro vězeňství...

Ano, měl by to být nový poradní orgán ministra, který bude projednávat systémové a koncepční otázky vězeňství. Rada by měla mít asi dvacet členů složených jak z profesionálních penitenciaristů, tak i se zástupci odborné i univerzitní veřejnosti, kteří mají nějaký vztah k vězeňství. Je to historicky poprvé, kdy se takový poradní orgán ustavuje, a je tomu tak z popudu vězeňské služby a velmi tuto iniciativu vítám. Předpokládám, že by rada měla vzniknout už tento měsíc.

Na závěr bych rád poděkoval detektivnímu ústavu v Brně, kde se uskutečnila série návštěv zhruba 80 soudců, státních zástupců a zástupců vlády a akademické obce. Klidně hodnotili zejména odborný a profesionální přístup vězeňského i lékařského personálu. Pro mnohé to byla první životní příležitost vidět detenci v vlastní oči. Od kolegů soudců i státních zástupců zazněla slova chvály a obdivu na adresu vězeňské služby.



Pro rýnovické psovody je práce koníčkem

Monika Králová



Ppor. Dajč Miroslav, 34 let. Ve vězeňské službě pracuje od roku 1999, původně pracoval ve Věznici Plzeň Bory, do Rýnovice nastoupil v roce 2005. Vítěz oblastního postupového kola ve všestranné kynologii Vlnařice, 1. místo v obranářském závodě „Statečné psi srdce“.

Stojím s foťákem u brány rýnovické věznice, nos červený od mrazu a s mírným úsměvem na tváři sleduji roztomilou fenku Kikinu, jak poskakuje v čerstvě napadané sněhové závěji. Radost v jejích očích je nepřehlédnutelná. Promrzlý psodod si ale evidentně myslí něco jiného. „Ty nemáš radost ze sněhové nadílky?“ ptám se kolegy Mirka. „No už by rozhodně mohlo přestat padat; od pěti od rána vyhazujeme sníh, abychom se vůbec dostali ke kotcům,“ odpovídá, „jen se k nám pojď podívat.“ Nenechám se dlouho přemlouvat a vyrážíme ke psinoci. Na příchod vetřelce pořádným štěkotem psi upozorňují i šéfa psododů, sympatického Martina.

„Copak tě k nám přivádí?“ ptá se s trochou obav v hlase. Jedná se totiž o úspěšného vítěze řady kynologických soutěží a ten o nějaké mediální zviditelnění moc nestojí. „No, tentokrát tě to nemine, uvaříte mi čaj?“ poprosím a po očku sleduji, jak další z psododů lije kouřící polévku do misek v kotcích. „Čím tu ty psy krmíte?“ ptám se. „V zimě se psi granule namáčejí do vývaru z kostí. Chceš ochutnat?“ Do smíchu mi moc není, belgický ovčák Wigo na mě zle cení zuby. Martin k němu přistoupí, podrbe ho za ušima a zlý pohled je ten tam. „Tak tenhle Belgican je už tři roky moje radost i starost.“ Se zájmem si prohlížím čtyřnohého loňského vítěze přeboru VS ČR ve všestranné kynologii. V duchu si říkám, jak těžké musí být naučit takové zvíře

poslouchat. „Jak často spolu cvičíte?“ ptám se, ale přes štěkot psů už skoro není slyšet vlastní slova. Raději mě tedy oba kolegové zavedou do kanceláře. Jsem překvapena hrozným stavem budovy, všude zatéká a vypadá to, že se střecha každou chvíli zborší. Martin pokračuje v povídání a je vidět, že si na takové podmínky už zvykl. „Nejlepší by bylo cvičit denně, ale vzhledem k jiným úkolům na to není čas.“ Dobrý psodod pak podle něho nemůže cvičit svého psa jen v pracovní době. Chodí na civilní cvičiště, spolupracuje s kolegy z jiných resortů. Příprava na soutěž je vlastně práce velkého kolektivu. Je k tomu třeba figurant, obecnostvo, které navodí atmosféru soutěže, různé prostory, ale i výměna zkušeností s metodami výcviku.



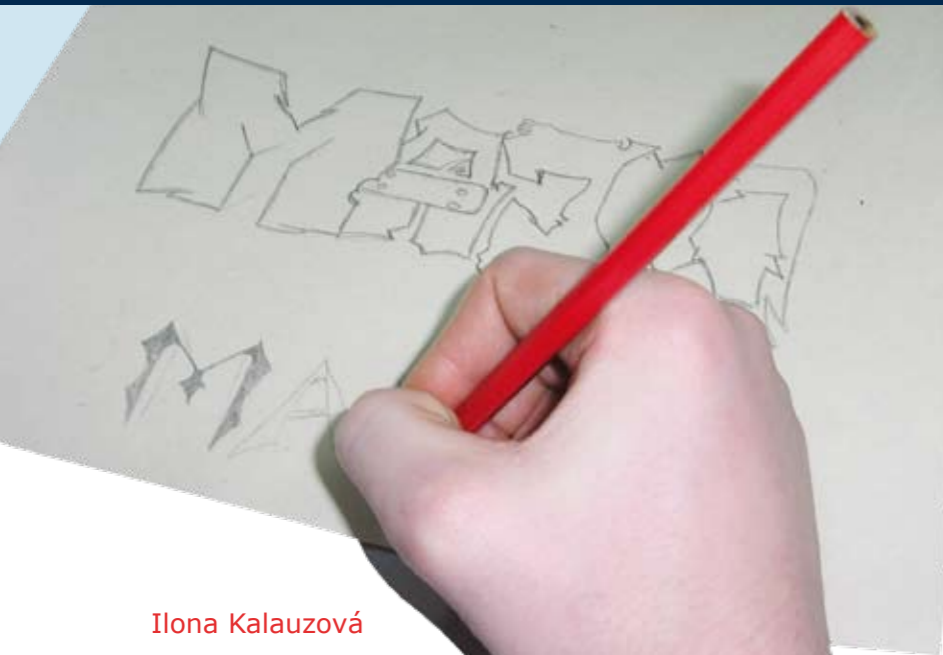
pes specialista „drogařka“ Kikina

Prohlížím si police s trofejemi z nejrůznějších soutěží. „Všechny nejsou naše,“ upozorní mě Martin. „Některé nám tu nechal Jarda Mičák,“ vzpomínají Míra s Martinem na zakladatele kynologie v Rýnovicích. Oba se shodují na tom, že právě díky němu se pro tuhle práci nadchli a snaží se jí dělat jako on. „Seznámil jsem se s ním na soutěži, ale to jsem ještě pracoval v Plzni,“ konečně se rozpovídá i Míra. „Měl jsem v plánu se přestěhovat blízko Liberce, ale opustit svého tehdejšího psa Alpyho se mi nechtělo. Nakonec jsem do party Jardy Mičáka přešel a nelituji.“ Mirek má na starosti dva psy. Všestranného belgického ovčáka Woodoo Malidaje a sedmiletou drogařku Kikinu.

Najednou zvoní telefon... „Tak a musíme do práce,“ přísně oznámí Martin. „Pes označil balík.“ „Znamená to, že tam je droga?“ ptám se. „Nemusí, ale může, a proto to musíme prověřit.“ Psi specialisté jsou využíváni ke každodenní kontrole balíků, došlé korespondence, namátkově prohledávají ubytovny odsouzených, ale i auta, která dovážejí do střežené části věznice materiál a potraviny. Dlouhodobě vypomáhají i dalším věznicím, které psy specialisty nemají. Kolegové se rychle oblékají a dávají najevo, že na nějaké povídání již není čas. Odcházím s dobrým pocitem. Rýnovické kynologické středisko je největším střediskem Vězeňské služby ČR. V současné době máme 19 psů, z toho 6 specialistů, ale hlavně máme nadšené psodody, pro které není práce jen povinností, ale i koníčkem.



pprap. Dajč Miroslav s Kikinou



Ilona Kalauzová

Malováno ve věznici

Výtvarně nadaní mladiství odsouzení z Věznice Všehrady získali loni na podzim příležitost rozvinout své nadání ve výtvarném kurzu Malováno ve vězení – Arrest Art, pořádaný občanským sdružením Krásno. Projekt podpory kreativity a osobního růstu v oblasti uměleckých a výtvarných aktivit se konal ve spolupráci se speciálními pedagogy mladistvých odsouzených Karlem Kubátem a Ilonou Kalauzovou po dobu 10 týdnů formou dvouhodinové externí sociálně terapeutické asistence s výtvarnicí Jitkou Kúsovou.

Odsouzení během celého kurzu realizovali různá konkrétní zadání, učili se například jak pomoci abstraktních tvarů vytvořit kresbu uhlím či tužkou, zkusili si navrhnout vlastní logo, malovali barevnou podmalbou svůj sen, pomoci barevných kříd a tuší vytvořili noční a denní portrét. Akrylem malovali krajinu svého dětství jako vzpomínku na šťastné období svého krátkého života na svobodě. Postupným přenášením barev z předlohy známého uměleckého díla vytvářeli kopii originálu. Podle modelu kreslili či malovali různé přírodniny a vyzkoušeli si i techniku monotypie. Jedním z nejzajímavějších zadání bylo

pro mladé malíře vytvoření vlastního obrazu libovolnou technikou na sololitový podklad. Pro mladistvé vězně byl kurz zážitkem a přínosem nejen v tom, že smysluplně trávili čas ve výkonu trestního opatření, ale naučili se pracovat s konkrétním výtvarným materiálem různými malířskými technikami. Mnozí tak zatoužili malovat nejen ve vězení, ale i po opětovném návratu do civilního života. Velkou škodou bylo ale to, že z různých důvodů z původního počtu 16 přihlášených odsouzených jich dokončilo projekt pouze sedm.



Gotická perla v teplické věznici

TEPLICE 1. března (VS ČR) - Ve Vazební věznici Teplice byla objevena původní gotická vězeňská kaple... Tedy takový je alespoň první pocit návštěvníků, kteří vstoupí do nově otevřené kaple, vybudované pod uměleckým vedením ředitele věznice Petra Blažka v přízemí budovy věznice z počátku 20. století na místě jedné z kancelářů. Na rozdíl od většiny ostatních vězeňských kaplí v České republice je totiž kaple v Teplicích vybudována jako velmi zdařilá a velmi důsledná varianta gotické sakrální architektury.

Slavnostního otevření kaple se v přístupný den letošního roku zúčastnila hlavní kaplanka VS ČR spolu se svými kolegy kaplany z jiných věznic, které hostila nastávající kaplanka teplické věznice Daniela Klimešová. Kapli vybudovali v uplynulém půl roku s pomocí místní vězňové s minimálními náklady. Základním materiálem byl pěnový polystyren, papír a dřevo. Výsledek je přitom tak věrohodný, že obstojí i při detailním pohledu. Jediné, co tu chybí, je chlad nepřítomného kamene.

„Usiloval jsem o dosažení stejného pocitu ohromení, jako když ve středověku vstupovali věřící do katedrál,“ říká autor projektu a „šéfarchitekt“, ředitel věznice Petr Blažek. Je autorem a realizátorem i nástěnných maleb v kapli a také rozměrné malby-objektu v jídelně věznice. Fresky v kapli, představující na jedné stěně ukřižování a na druhé patrona kaple a města Teplic Jana Křtitele prozrazují nejen ruku zručného kreslíře, ale také milovníka a dobrého pozorovatele skutečných gotických maleb, jsou vytvořeny v podobné barevné škále a navíc patinovány, jako by byly skutečně objeveny pod svrchními vrstvami omítek. Napodobování gotické předlohy tu ale není samoučelné, pseudogotickým obloukem portálu nevchází návštěvník jen do vězeňské kaple, ale jakoby překračuje práh do jiné reality. Ocítá se v jiném prostředí, osvobozen od tíživé reality vězení, vnějšími atributy úpravy kaple dobře připraven pro dosažení cíle, za kterým byla vybudována. „Od začátku jsme chtěli, aby tu uvnitř nebyly nikde vidět žádné mříže,“ vysvětluje ředitel Blažek. Okno je proto zakryto jakoby kamennou deskou s dvojicí lomených oken s vitrážemi. Bez ohledu na svůj historický vzor je teplická kaple dobře moderně vybavena, je zde zvuková aparatura i displej počítače pro případné multimediální programy. Moderní technologie jsou však důmyslně ukryty v interiéru kaple, aby nerušily. Podle ředitele věznice nebude kaple určena jen vězňům, ale také zaměstnancům.

Dívčí válka v českých věznicích

Věznice Oráčov, Ostrov a Vazební věznice Praha Pankrác – to jsou tři štace, kam odsouzené ženy ze světské věznice vyrazily zahrát vězňům divadelní představení hry Dívčí válka. Scénář hry napsaly odsouzené na motivy stejnojmenné hry Františka Ringo Čecha.

Z vlastní iniciativy a ve svém volnu ji samy nastudovaly. Kostýmy a kulisy vyrobily z vyřazených prostěradel a papírových krabic. Přesto byl výsledek tak perfektní, že se vedení věznice rozhodlo pozvat na představení i samotného autora Ringo Čecha. Ten přijal pozvání a jeho nadšení ze hry bylo opravdové a upřímné. Ztvárnění Dívčí války odsouzenými ženami a krátkodobý pobyt v ženské věznici na něj silně zapůsobily. Představení trvá asi hodinu, je propikováno humorem a vtipnými hláškami. Ve věznici ve Světlé měla již čtyři reprízy, aby ji vidělo co nejvíce odsouzených žen. Chvilkové rozptýlení je prospěšné pro celkové uvolnění napjaté a negativní atmosféry ve vězení. Právě z tohoto důvodu a s tímto cílem schválilo vedení věznice návrh, aby divadelní soubor navštívil některé české věznice a Dívčí válku zahrál také odsouzeným mužům. Snad tento nevědní kulturní zážitek a podívání na půvabné herečky s podobným osudem napomohou ke zpříjemnění atmosféry v českých věznicích.

eho



Nový vzdělávací program pro odsouzené

Věznice Světlá nad Sázavou a Střední škola obchodu a služeb Jihlava uzavřely dohodu o spolupráci při vzdělávání odsouzených žen. Vězeňkyně, které jsou během výkonu trestu pracovní zařazeny v kuchyni, mohou

v rámci nového vzdělávacího programu získat tzv. dílčí kvalifikaci v učebním oboru Výpomoc při přípravě pokrmů. Do prvního běhu programu se zapojily tři odsouzené. Na získání osvědčení je připravovala



zástupkyně vedoucí kuchyně Renata Sochorová asi tři měsíce. V prosinci pak všechny odsouzené úspěšně složily závěrečnou zkoušku před autorizovanou osobou školou A. Hamáčkovou. Závěrečných zkoušek se zúčastnila také zástupkyně ředitele pro praktické vyučování školy H. Siwková. „Osvědčení o získání dílčí kvalifikace usnadní odsouzeným návrat do civilního života a rozšíří jejich uplatnění na trhu práce,“ uvedla Siwková. „V započaté práci bychom rádi pokračovali, protože všichni zúčastnění, včetně odsouzených žen, chápou důležitost dalšího vzdělávání,“ dodala.

eho

Všehrdští vězňové vyrobili hračky pro děti odsouzených žen ze Světlé

Odsouzení zařazení ve Školském vzdělávacím středisku Věznice Všehrdy opravdu nezahálají. Po loňském úspěchu s dřevěnou stavebnicí, kterou školské středisko věnovalo Věznici Světlá nad Sázavou, kde jsou umístěny matky s dětmi, nyní vyrobili dřevěné kolébky pro panenky. Všechny tyto výrobky jsou výsledkem práce odsouzených v kroužku výroby hraček, pod vedením učitele odborného výcviku Jindřicha Vorálky. Jsou zhotoveny z odpadového materiálu. Při výrobě kostiček tři odsouzení muži strávili nad kousky dřeva při jeho důkladném opracování celkem 25 hodin práce. Stejná stavebnice je součástí dětského koutku v návštěvním sále Věznice Všehrdy. Výroba kolébek zabrala třem odsouzeným 30 hodin práce.

brv



Ukončení kuchařského kurzu ve znojenské věznici

Ludmila Kurdíková



Dne 7. března 2012 skončil již 27. běh kuchařského kurzu pro odsouzené muže. Celkově se učební plán stanovil v rozsahu 600 hodin a zakončen byl závěrečnými písemnými

a praktickými zkouškami. Známkou 1 bylo u písemné zkoušky hodnoceno sedm odsouzených a známkou 3 celkem tři odsouzení. Co se týká zkoušek praktických, tak byli známkou 1 ohodnoceni tři odsouzení, známkou 2 dostali čtyři odsouzení a známkou 3 získali tři odsouzení. Slavnostní ukončení s předáním vysvědčení a certifikátu o absolvování rekvalifikačního kuchařského kurzu s akreditací ministerstva školství se účastnilo také vedení věznice. Historie kuchařských kurzů začíná ve Znojmě v únoru roku 2001, kdy byl zahájen první z běhů, v květnu 2003 se konal první kurz pro odsouzené do věznice typu C, tedy s ostrahou a v únoru 2006 kurz, ve kterém mohli odsouzení poprvé získat osvědčení

o rekvalifikaci, akreditovaný ministerstvem školství. Pomocí rekvalifikačního kurzu mohou odsouzení najít po ukončení výkonu trestu lepší uplatnění. O kuchařské kurzy je dlouhodobě mezi odsouzenými z celé republiky vysoký zájem. Již nyní se připravuje další kurz, který měl tentokrát rekordní počet žádostí, a to 113. Užší výběr pak řešila zařazovací komise a vedení věznice. Vybráno bylo celkem deset odsouzených, kteří se v následujících měsících budou, pod odborným dohledem mistra odborného výcviku Milana Kropáčka a pracovníků oddělení logistiky, intenzivně připravovat na úspěšné zvládnutí učebního plánu.

Pod záštitou hejtmána Olomouckého kraje Martina Tesaříka v průběhu školního roku 2011/2012 realizujeme přednášky pro studenty středních škol. Cílem projektu je především zvýšení povědomí a informovanosti studentů o českém vězeňství a primární prevence kriminality. Při samotných přednáškách je pak kladen důraz zejména na představení Vězeňské služby ČR jako celku, ale i samotné Vazební věznice Olomouc, dále na přiblížení podmínek pro výkon vazby a trestu a tímto způsobem je také apelováno na preventivní působení na případná patologická jednání a chování dospívajících osob v dnešní době. Přednášky jsou provádějí přímo ve školách, které je zařazují převážně v rámci výuky společenskovedních předmětů (základů společenských věd apod.). Dosud jsme takto absolvovali pět besed a to v rámci celého Olomouckého kraje. Navštívili jsme gymnázia nejen v Olomouci, Přerově či Prostějově, ale také v Zábřehu. Dále jsme přednášku realizovali také na Střední odborné škole Olomouc spol. s r.o., kde je pro studenty orientace v trestní oblasti v rámci výuky oboru veřejnosprávní činnost nebytná. Celkově lze říci, že studenti i vyučující přijímají námi prezentované informace vždy velmi kladně, o čemž svědčí jejich pozornost i dotazy v rámci diskuse. Další přednášky v rámci tohoto projektu máme naplánovány až do konce školního roku.

Přednášky pro studenty středních škol

Markéta Zimová



Ocenění za realizaci projektu HUMANITA

Kamila Válková

V pátek 24. února 2012 na zasedání zastupitelstva Olomouckého kraje převzali z rukou hejtmána Ing. Martina Tesaříka medaili za zásluhy o bezpečnost ředitel Věznice Mírov plk. Mgr. Vladimír Lang a ředitel Vazební věznice Olomouc plk. Mgr. Jiří Ruprecht. Získali ji za osobní přínos v projektu Humanita, který je nedílnou součástí projektu Pomáháme pomáhat.

Projekt Humanita byl zahájen ve Vazební věznici Olomouc. Vězni upravují padělký značkových oděvů zabavené Celní správou ČR tak, že odstraňují nelegálně užitá loga předních světových výrobců. Tyto oděvy pak dále využívá při poskytování humanitární pomoci Český červený kříž. Jsou to oděvy upravené tak, že nejsou svým provedením v rozporu s platnou legislativou a mohou být předány potřebným osobám. V prostředí mírovské věznice je projekt realizován jako stejnojmenná pracovní aktivita programu zacházení pro šest doživotně odsouzených, v olomoucké vazební věznici je zapojeno do této akce 20 obviněných.



S čím se potýká afghánská vězeňská služba

Výprava českých pracovníků vězeňských zařízení odcestovala do Afghánistánu, aby zde připravila výcvik nových rekrutů tamní vězeňské služby a pokusila se jim předat poznatky o problémech, se kterými je možno se setkat ve vězeňských zařízeních na území ČR. Ačkoliv měli zástupci Vězeňské služby ČR obavy z přijetí, nakonec se ukázalo, že toto přijetí bylo více než vřelé. Po úvodní části, jež byla věnována představení českých instruktorů, kteří budou výcvik provádět, následovala diskuze. Jejím cílem bylo zjistit, jaké panují podmínky v afghánských věznicích a zdali je tento systém diametrálně odlišný od toho našeho. Přestože existují mezi oběma systémy odlišnosti, jsou zde i oblasti, kdy problematika jejich řešení je obdobná jak na naší straně, tak na straně afghánských kolegů.



Nová věznice

Ondřej Kolář

Autor je účastníkem výcvikové mise VS ČR v Afghánistánu

Pokud jde o nástupní kurz, kterého se noví rekruti v Afghánistánu účastní, dostali mnozí jeho účastníci informace o vězeňství z kurzů, které se konaly v jedné z afghánských věznic, které vedli kolegové z Itálie. Druhý kurz, který byl pro afghánskou stranu realizován, byl pořádán CSSP kolegy z USA. Nicméně dle slov samotných rekrutů, až instruktoři z České republiky dokázali charakterizovat vězeňství v celé jeho syrovosti a do mnoha problémů vnesli rekrutům světlo.

V Afghánistánu existuje pro pracovníky věznic jistý druh nástupního kurzu, který se provádí v centrální věznici v Kábulu a trvá dva měsíce. Jde však pouze o jakési seznámení s prací ve věznici, ať už vazební či určené pro výkon trestu. Po svém příchodu do domovské věznice, tedy té, která je příslušníkovy určena a pro kterou je školen, se zpočátku pro výkon služby nový příslušník vůbec nepoužívá. Postupně, dle slov afghánské strany, po malých krůčcích se účastní různých akcí s vězňnými osobami, až je po rozhodnutí ředitele věznice považován za plnohodnotného příslušníka. Tento proces není přesně specifikován a záleží nejen na kvalitách samotného nováčka, ale i na délce sloužících příslušníků a jejich doporučení.

Výbroj a výstroj

Příslušník afghánské vězeňské služby se pohybuje po věznici se základním vybavením, které se skládá z pout a obušku. Ten bývá jak teleskopický, tak gumový. O jejich přidělení jednotlivým příslušníkům rozhoduje vždy vedení konkrétního vězeňského zařízení. V žádném případě se uvnitř věznic nepoužívají střelné zbraně a příslušníci je nenosí, ani je nemají přiděleny. Ostrahu věznice provádějí příslušníci armády či policie, kdežto samotný výkon věznění spadá do kompetence vězeňské služby. Po určité době, zpravila po třech měsících, se provádí rotace policejních a armádních složek do jiné věznice, nicméně pokud některý příslušník projeví zájem i nadále sloužit v některé věznici, obvykle se mu vyhoví. Eskortní službu k soudním či jiným jednáním pak uskutečňuje právě ozbrojená složka vězeňského zařízení. Věznice v Afghánistánu obvykle nejsou diferencovány podle systému, jak jej známe z ČR, ale podle jiných kritérií. Rozdělení do věznic závisí na věku odsouzeného, nikoliv na závažnosti jeho trestné činnosti, i když i zde lze o nějakém takovém rozdělení hovořit. V jednom komplexu afghánské věznice se mohou nacházet ubi-

kace vazebně stíhaných osob, ubikace pro ženy, mladistvé a pro ostatní. Na stravu jsou kupříkladu naváděny všechny vězňné osoby, mimo žen, které svůj blok neopouštějí a stravují se uvnitř tohoto bloku. Opouštět blok mohou pouze na vycházku, která jim však znemožňuje jakýkoliv kontakt s ostatními vězni. Kromě náboženských pravidel zde existují i velmi přísná pravidla vězeňská, proto se lze domnívat, že narušování kázně ze strany vězňných žen se nestává. Neexistuje možnost jakéhokoliv navazování nedovolených styků mezi jednotlivými pohlavími. Nicméně i vězeňská zařízení lze dále diferencovat, a to na kategorie:

- **Soft** kde je umístěno cca 1000 a více odsouzených
- **Medium** – cca 300 – 500 odsouzených, možno i více
- **Maximum** – počet odsouzených není přesně stanoven.

Tato diferenciaci na jednu stranu souvisí nejen se závažností spáchané trestné činnosti, ale i s věkovým zařazením odsouzeného. Hovořit o vybavení vězeňských cel nějakým materiálem by bylo zřejmě nadnesené, neboť i zde se potýká s problémem přeplněnosti věznic a může se tedy stát, že na poměrně

malém prostoru se tísní větší množství odsouzených. Jedním z pravidel při umístění je, aby si měl odsouzený alespoň kam lehnout. Odsouzení zpravidla nemají ústavní lůžka, jen deky a jakousi matraci, na které leží. Ovšem i zde je již vidět pokus o zlepšení ubytovacích standardů na vyšší úroveň, tedy alespoň co se týče lůžka. Jaká však bude praxe, je vždy otázkou logistické práce samotného vězeňského zařízení. Cely nejsou vybaveny sociálním zařízením, avšak odsouzení se mohou po celý den pohybovat po oddělení volně, jsou však uzamykáni, a to od 21.00 hod. do 6.00 hod. Po budíčku i před večerkou v dané časy se provádí početní prověrka všech vězňných osob. Chce-li některý z vězňů použít záchod po této době, musí přivolat službu konající příslušníky, kteří mu otevrou a pustí jej na záchod. Jedinou možností, jak tyto osoby přivolat, je pro odsouzeného bouchání do dveří cely.

Kontroly a prohlídky

Dalším z témat, kterým jsme se při diskusi věnovali, byla praxe při provádění prohlídek. Prohlídky se zde provádějí v zásadě stejně jako u nás a také zde samozřejmě existují snahy o propašování nedovolených věcí do věznic. Také problémy, které tyto nedovolené věci způsobují, jsou obdobné jako v Česku. Zejména se jedná o drogy. Nejčastější drogou, se kterou se lze ve věznicích v Afghánistánu setkat, je heroin. Příslušníci ale při prohlídkách nacházejí i jiné nedovolené věci, většinou sloužící jako útočné zbraně. Často se jedná o nože, skleněné láhve, ze kterých si odsouzení dělají sečné či bodné zbraně. Zajímavostí je, že se v afghánských věznicích nepoužívají k prohlídkám psi. Ti jsou zde považováni za nečistá zvířata. Psi se používají vlastně pouze na letištech na vyhledávání výbušnin, a to ještě pouze v případě letů vysoce postavených představitelů. Důkladná osobní prohlídka ve věznicích se provádí pouze při nástupu osoby do výkonu trestu odnětí svobody. Součástí přijímací procedury vězňů je ale stříhání dohola. To se provádí jednak z hygienických důvodů, aby se omezilo šíření parazitů, ale také kvůli omezení vnášení nedovolených věcí do věznic ve vlasech.

Eskorty taxíky

Již jsem se zmínil o tom, že věznice nejsou diferencovány podle závažnosti trestné činnosti, nýbrž podle věku. Může se tedy stát, že s odsouzeným za vraždu bude do stejné cely umístěna i osoba, která byla odsouzena za méně závažný trestný čin. Pokud jsou odsouzení předváděni například k lékaři nebo chodí do práce, na modlitbu, studium a podobně, nejsou poutáni. A to bez ohledu na



návštěva VS a PRT v nové věznici

spáchanou trestnou činnost. Jestliže se ale chystá nějaký transfer vězňné osoby, poutají se vždy. O transferu do jiné věznice se vždy vyrozumí i rodina odsouzeného. Eskortování osob do jiné organizační jednotky je na diametrálně odlišné úrovni, než je tomu v ČR. Většina z organizačních jednotek, tedy vyjma věznic v Kábulu, nemá k dispozici žádná eskortní vozidla. Pokud se chystá eskorta osoby ve výkonu trestu odnětí svobody do jiné věznice, tak si vězeňské orgány vozidla pronajímají od civilních osob, většinou využívají možnost taxi. Rekruti uváděli i případy, že eskortovali osobu v civilním vozidle a beze zbraní, aby neohrozil jejich nástřel, neboť projížděli velmi exponovaným územím. Pokud se eskortují vězňné osoby k soudnímu jednání, stává se, že soudce vykáže eskortní tým mimo soudní místnost a zůstává s eskortovanou osobou sám. Důkladná osobní prohlídka se před před eskortou ani po ní neprovádí.

Návštěvy

Kontakt s rodinnými příslušníky se uskutečňuje režimem tzv. návštěvního styku. Pro ten je vyhrazena speciální místnost, která se však mnohdy využívá i k jiným účelům, přesto však návštěvy jsou prioritní záležitostí. Návštěvní styk se ve výkonu trestu provádí jedenkrát týdně a ve vazbě není nijak limitován. Před započítím návštěvy a po jejím skončení se vždy provádí důkladná osobní prohlídka vězňných osob se zaměřením na zachycení nedovolených věcí. Návštěva mířící do věznice musí mít platný průkaz totožnosti. Pokud jej ale nemá, nemusí to znamenat, že se návštěva neuskuteční. Pověřený zaměstnanec věznice provede v takovém případě s návštěvou pohovor a vyplní s ní dotazník, kam se potřebné údaje doplní. Postačí určitá znalost osobního života navštíveného, osvědčení příbuzenských vztahů, takže povolení



Nová věznice

k návštěvě není rozhodující. V praxi to znamená, že vězeňská služba neřeší, kdo za vězněnou osobou na návštěvu přijde. O příchodu návštěvy se vede záznam v knize návštěv, kam se vyznačí, kdo za kým na návštěvu přišel spolu s časem příchodu a odchodu. Doba samotné návštěvy není limitována, což znamená, že s vězňem lze strávit i delší dobu, avšak s ohledem na řád věznice, zejména pokud se blíží modlení, večerka, zaměstnání a podobně.

Vězňové mohou ke kontaktu s rodinou používat i telefon. Telefonní hovory jsou obdobně jako v ČR sledovány pověřenými zaměstnanci věznice. Vždycky je to ale důstojník věznice, nikoliv člen mužstva. Průnik mobilních telefonů do věznic se tu zatím neřeší, nebyl dosud v afghánských vězeních zaznamenán.

Služba

Příslušníci s dlouhou praxí ve věznici a důstojníci pracují většinou v kancelářích v osmihodinových směnách a pak odcházejí domů. Členové ostrahy vězeňských objektů se střídají po dvou až třech hodinách ve směnách po deseti až dvanácti osobách. Ubytování jsou v areálu věznice. Zaměstnanci mají sice nárok na dovolenou, ale o jejím skutečném přidělení rozhoduje vedení věznice a rozhodně se nedá říci, že by si ji příslušníci mohli vybrat podle vlastní vůle. Řada z nich navíc pochází ze vzdálených regionů a cesta domů by jim mohla trvat několik dnů i měsíc. V zimních měsících je navíc doprava v Afghánistánu velmi komplikovaná. Proto se většina personálu snaží vybírat dovolenou v době, kdy to podmínky dovolí. Kázeňské odměny vězněným osobám uděluje vedení věznice, ale nevybírání z tak pestré nabídky jako u nás. Stejně tak je tomu v případě kázeňských trestů. Nejčastějšími tresty je zákaz



Nová věznice

návštěv nebo samotka. Ke zlidnění agresivního vězně se někdy používá mučení, kdy jsou mu paže spoutány křížem nahoru a dolů dozadu za tělo. Záznamy o udělených kázeňských odměnách ani trestech se nevedou. V případech, že je vězněná osoba umístěna na samotku, tak zde setrvává, dokud se za své jednání neomluví a neslíbí, že to již neudělá. Musí pronést doslova: „Omlouvám se a slibuji, že to již neudělám.“ Vzhledem k represivnosti systému je třeba, aby tento slib byl míněn zcela vážně.

I v afghánských podmínkách se potýká s problémem zvaným tabulková místa. Počet vězňů tedy není rozhodující. Může se stát, že jejich počet mnohonásobně převyšuje počet zaměstnanců. Rozdělování a umísťování odsouzených provádí centrální vězeňská kancelář v Kábulu, a to zpravidla podle místa narození vězněné osoby. Osoba, která je obviněná ze spáchání trestného činu, se může proti rozsudku odvolat až třikrát, nicméně pokud třetí instance rozsudek potvrdí v pl-

Příslušník VS s vedoucím civilní části PRT



ném znění, není proti tomuto rozhodnutí již žádného odvolání.

I přes rozdílné kulturní a společenské podmínky a vnímání trestu mezi ČR a Afghánistánem existuje řada oblastí, které jsou velmi obdobné. I když jsme zprvu neměli o situaci v afghánských věznicích přehled, byli jsme překvapeni podobností obou systémů a stejně tak vstřícností a aktivním přístupem samotných rekrutů. Profesionalita a erudovanost českých zástupců a dále jejich profesionální a lidský přístup v tomto prostředí slaví v kontaktu s afghánskou stranou úspěch. Tuto spolupráci vnímají velmi příznivě i samotní rekruti afghánské vězeňské služby.

Výcvik kolegy baví cvičí s nadšením

Robert Káčer

Autor je velitel výcvikové mise VS ČR v Afghánistánu

Procházíme vojenskou základnou, úzké uličky lemují vyztužené stany obklopené ochrannými valy z pytlů naplněných zeminou. Pod nohama křupe teď ráno sníh, který se kolem poledního změnil v louže bahna. Přicházíme ke strážné bráně vedoucí do výcvikového tábora afghánské policie...



Soustředíme se hlavně na klíčovou otázku: Jak nás přijmou kolegové z Afghánské vězeňské služby? První kontakt je nejdůležitější. Když začneme dobře, bude naše práce jednodušší. Ve výcvikových kurzech nás upozorňovali na to, že kulturní rozdíly jsou značné a je třeba počítat s velmi odlišným způsobem uvažování. Frekventanti například nebudou nastupovat včas do hodin, nebudou tak zruční, aby dokázali vstřebat veškeré dovednosti, které se jim budeme snažit předat, možná nebudou ani chtít...

V učebně upravujeme stoly a s pomocí tlumočnicka shromažďujeme frekventanty uvnitř. Překvapivě je většinou z nich přes čtyřicet. Mladších, kolem dvacítky, jsou tak dvě pětiny. Další věc, se kterou je třeba počítat. Začínám pozdravy, vysvětluji, proč jsme přijeli. Sázím na to, že jsme nepřijeli afghánské kolegy poučovat, ale ukázat jim, jak co děláme u nás a co si myslíme, že je užitečné. Přecházíme k představování jednotlivých členů instruktorské skupiny. Kde pracujeme, na jakých pozicích, jak dlouho. Poté žádám naše afghánské protějšky, aby se nám rovněž představili a řekli něco o sobě. Ukazuje se, že většina z nich už má odslouženo ve vězeňství drahně let.

Od začátku je patrné, koho spolupráce zajímá, kdo se na ni těší. A naopak, kdo má rezervovaný postoj. Potěšitelné je, že s jistým odměřeným přístupem se setkáváme jen u dvou lidí. Nevadí, jsme na začátku. Pokračuje trochu teorie – kolega Ondřej Kolář z věznice v Kuřimi má za úkol vyloužit základní principy fungování vězeňství u nás, a to s důrazem na problematiku práv vězněných osob. Po prostudování afghánského zákona o vězeňské službě a po seznámení se s místními poměry jsme se rozhodli zaměřit především na výklad s pomocí praktických příkladů.

Komunikace místo násilí

Frekventanti se chytají. Začínají se vyptávat. Dobré znamení... Po přestávce přecházíme k volné diskusi. Postupně se dostáváme do stavu, kdy z obou stran padá nepřeborně dotazů a tlumočnick má ohromné množství práce. Vypadá to, že ledy povolily. Po obědě následuje praktická část výuky. Rozhodli jsme se sestavit plán výcviku tak, aby zahrnoval především základní a nejpoužívanější dovednosti pro všednodenní provoz věznice. V zásadě jde o to, abychom ukázali, že není nutné používat nadměrné násilí, ale raději vsadit na komunikaci a udržet nervy na uzdě. Ukazuje se, že frekventanty výuka nesmírně

baví. Jsou jako děti. Chtějí si všechno vyzkoušet a mají radost, jak to funguje. Zatím nejvíce unesení jsou z předváděcích řetízků. Něco takového by také uvítali ve své výbavě. Následující den jsou všichni shromážděni před učebnou nejen včas, ale dokonce o deset minut dříve. A tak je tomu i v dalších dnech. Po první noci si ale studenti stěžují, že jim na ubikaci nešlo teplo. Paradoxně nám tato okolnost svým způsobem pomohla se u nich dobře zaplat. Díky pohotovosti pomoci české armády se totiž podařilo rychle zprovoznit generátory, které vhnějí do ubytovacích prostor teplý vzduch. Studenti včetně svého velitele jsou vděční a spokojení. Je jasné, že teď už je naše spolupráce v těch správných kolejích.



Návštěva v současné věznici - vstupní brána

Největší úspěch při výcviku mají protiúderové komplety a nacvičování zákroku proti agresivním vězňům. Frekventanty výcvik baví. O přestávkách si sami zkoušejí naučené techniky a většinou to jde velmi dobře. V následujících dnech už je výuka do jisté míry rutinní. Tedy v tom smyslu, že všechno funguje jako na drátkách. Je až s podivem, s jakým zápallem trénují i starší příslušníci. Při závěrečných zkouškách je vidět, že studenti chtějí používat to, co jsme jim předvedli. Nejen z jejich reakcí, ale i podle odezvy velitele policejní akademie a vedení civilní i vojenské části Provinčního rekonstrukčního týmu je působení instruktorů Vězeňské služby ČR v Lógaru úspěšné. Zásahu na tom má řada faktorů – školení vojenské policie, pomoc lidí z civilní části PRT, armády, tlumočnicků... A především respektování místní kultury, zdvořilé chování a obecně lidský přístup.



Skupinu instruktorů vězeňské služby ČR tvořili příslušníci z generálního ředitelství, Věznice Kuřim, Věznice Plzeň, Vazební věznice Praha – Pankrác a Institutu vzdělávání VS ČR.



Kontrolní stanoviště postavené PRT

Česká republika se na stabilizaci Afghánistánu podílí již od roku 2002. V roce 2008 své úsilí znásobila vytvořením vlastního Provinčního rekonstrukčního týmu (PRT) v provincii Lógar, který od té doby realizoval téměř 200 rozvojových a rekonstrukčních projektů. „Naše působení v Lógaru ale nehodnotíme jen podle čísel. Důležité je, zda jsou projekty funkční a jak je Afghánci přijímají,“ říká Petr Svačina, bývalý vedoucí civilní části PRT.

Hlavní cíl – podpora vlády

Rekonstrukční tým není českou specialitou – v Afghánistánu jich pod vedením mise NATO ISAF působí celkem 27 ze 14 zemí (nejvíce PRT mají USA). Nejen v českém prostředí se jedná o unikátní projekt. Vůbec poprvé totiž svedl dohromady civilní odborníky a vojáky, kteří spolupracují v podmínkách konfliktní zóny. Rekonstrukční tým tvoří 11 zaměstnanců Ministerstva zahraničních věcí a 292 vojáků Armády ČR.

Cíl všech PRT v Afghánistánu je stejný – podpořit vládu na provinční úrovni při rekonstrukci a rozvoji země. Každý stát však k tomuto úkolu přistupuje jinak v závislosti na situaci v provincii, ale také třeba na rozpoč-



PRT podpořil provinční vládu stavbou budovy pro soudní knihovnu

tu, který má na rekonstrukční projekty k dispozici.

„Většina obyvatel se živí zemědělstvím, takže jeho rozvoj je nutnou podmínkou pro zlepšení ekonomické situace v provincii. Mezi naše hlavní priority kromě toho patří také podpora vlády, bezpečnosti a médií. Podle potřeby a na žádost místních úřadů působíme také ve školství a zdravotnictví,“ popisuje hlavní priority Svačina.

Zatímco v těchto oblastech se Češi příliš neliší od ostatních PRT, výjimečný je principy, podle nichž projekty implementuje. V jejich popředí stojí dlouhodobý efekt a snaha zajistit, aby projekty příjemcům sloužily i v budoucnosti, po odchodu PRT z Afghánistánu.

Všechny projekty jsou proto předem pečlivě diskutovány jak s provinčními úřady, tak s místními komunitami. „Často navíc požadujeme, aby se místní lidé sami na projektu podíleli, například poskytnutím pracovní síly. Věříme, že tak získají větší pocit zodpovědnosti za stavbu a budou se o ní starat,“ říká Pavel Jiráček, stavební inženýr z PRT.

Pomoc mlékařům i včelařům

V Lógaru se drtivá většina obyvatel živí zemědělstvím, místním farmářům však chybí odborné vzdělání, kvalitní suroviny a moderní technologie zpracování. Zásadní možností, jak přispět k ekonomickému rozvoji provincie je proto právě podpora tohoto odvětví.

Vůbec největším projektem PRT je stavba střední zemědělské a mechanické školy v hlavním městě provincie Pol e Alam. Bude sloužit až tisícovce studentů, kteří najdou uplatnění na



Sběrna mléka - malé hliněné domy bez vybavení nahradily zděné

rodinných farmách, v podnikání, ale i ve státní správě. Škola se stane vůbec první odbornou institucí v provincii. „Pracujeme na tom, abychom budoucím absolventům této školy našli odpovídající zaměstnání. Víme, že vzdělání je jed-

Česká stopa v Afghánistánu

Filip Moravec

Autor pracuje v civilní části PRT Lógar

Český rekonstrukční tým působí v provincii Lógar již čtyři roky.

Afghánistán je již více než čtyřicet let dějištěm vleklého ozbrojeného konfliktu. Po pádu radikálního hnutí Tálibán v roce 2001 se také opět stal středem mezinárodního zájmu.



Nová zadržovací nádrž na vodu postavená PRT

ná cesta k prosperitě Afghánistánu,“ říká Ásif Nang, náměstek afghánskeho ministra školství.

Hlavní fáze projektu byla ukončena v prosinci loňského roku. Během ní PRT postavil největší část školního areálu, jehož součástí je budova s 19 učebnami, laboratoře a rozsáhlá hala, která bude sloužit jako dílna pro mechanické obory.

Mezi další zemědělské projekty PRT patří například stavby sběrných center, kam farmáři nosí mléko k výkupu a zpracování. Díky lepším hygienickým podmínkám a novým technologiím se v okolí sběren výrazně zvýšily zisky z mléčné produkce. Kromě toho PRT staví včelařské centrum, podporuje registraci skotu či malé drůbeží farmy.

Zemědělství je v Afghánistánu postiženo i nedostatkem vody na zavlažování. Množství přirozených vodních zdrojů bylo v zemi poničeno, PRT se proto věnuje jejich rekonstrukci – obnově jezů, zavlažovacích podzemních kanálů (tzv. karézů) či zadržovacích nádrží na vodu. V Lógaru bylo od roku 2008 za české podpory opraveno či postaveno již 12 nejrůznějších vodních staveb.



Pozorovací stanoviště postavené PRT

Afghánští vojáci mají novou ošetrovnu i jídelnu

Na budoucí stabilitu v Afghánistánu však nebude mít vliv jen ekonomická situace a vzdělání, ale hlavně fungující státní správa a bezpečnostní složky. I proto je tato oblast pro PRT jednou z hlavních priorit a její důležitost bude růst s postupným předáváním zodpovědnosti za bezpečnost v zemi do rukou afghánské vlády.

„Kvalita armády a policie bude rozhodujícím faktorem v procesu předávání odpovědnosti za bezpečnost do afghánských rukou, který v některých provinciích již začal. V Lógaru tento proces může začít již v tomto roce, takže význam podpory bezpečnostních složek se rychle zvyšuje,“ říká Petr Svačina.

Čeští experti z civilní části se v rámci podpory bezpečnosti soustředí především na rekonstrukce zázemí pro afghánské bezpečnostní složky. Postavili či opravili osm kontrolních a pozorovacích stanovišť pro afghánskou policii, na dvou základnách afghánské armády vyrostly nové součásti infrastruktury (budova velitelství, jídelna s kuchyní, umývárny a ošetrovna).

„Dříve jsme zraněné a nemocné museli ukládat do malého stanu se dvěma polními lůžky. Stejně nevyhovující byla i jídelna. Tato základna přitom slouží téměř sedmi stovkám lidí,“ říká velitel jednotky na základně Altimur podplukovník Turjalaj. Na zvyšování kvality bezpečnostních složek se podílí také vojenská část PRT, a to zejména výcvikem afghánské policie a armády.

Podpora afghánské vlády se v podání PRT soustředí především na poradenství provinčním úřadům skrze pravidelná setkání a konzultace strategických plánů, rozpočtů a klíčových rozhodovacích procesů, a to zejména v oblasti ekonomie a zemědělství. Mezi projekty na podporu vlády patří například stáž pro lógarské úředníky v České republice, stavba nové knihovny pro provinční soud nebo rekonstrukce budovy pobočky ministerstva informací a kultury.

Přestože Česká republika se řídí celkovou strategií mezinárodního společenství, která předpokládá ukončení činnosti všech PRT do roku 2014, české projekty změnily život už řadě Afghánců. „Chtěl bych poděkovat Čechům, že nám tady v Afghánistánu pomáhají. Nejen těm, kteří jsou tady, ale všem lidem z České republiky, kteří jim to umožnili,“ říká Šoudžahudín, zástupce lógarského guvernéra.



Nový vodovod v obci Činarej



Kontrolní stanoviště afghánské policie v okrese Čarch



Střední zemědělská škola



Nový jez postavený PRT



Sběrna mléka

Současná věznice



vězeňská kuchyně



kancelář ředitele a cela



vstup do nadzemní cely



sklad logistiky



sprchy



vstup do podzemní cely



Klubová činnost na specializovaném oddělení

Dagmar Slaná

Specializované oddělení pro výkon trestu drogově závislých odsouzených žen bylo v opavské věznici otevřeno v roce 1999. O jeho funkci bylo napsáno již mnoho. Práce s těmito odsouzenými je složitá, dlouhá a nijak měřitelná. Jednou ze zpětných vazeb je ale tak zvaná klubová činnost. Jde o setkání bývalých, dnes abstinujících klientek se současnými, které zatím vykonávají trest a zároveň i léčbu. Iniciátorkou a zakladatelkou této činnosti v opavské věznici je Mária Killnarová, která pracuje na oddělení jako terapeutka.

Loni před Vánoce jsem se tohoto setkání zúčastnila jako laik. Velmi na mne zapůsobilo, jak mladé, moderně oblečené ženy, dnes v roli návštěv, vypovídaly o svých osudech po propuštění z trestu. Mnohé by mohly být námětem pro film. Některé totiž dokázaly i po patnácti a více letech na jehle začít nový život, a to díky personálu specializovaného oddělení.

Všechny měly podobné zážitky, zkušenosti a nakonec i rady: „Ve věznici je člověk jako ve skleníku, chráněný před vnějšími vlivy, odchází v euforii, jak dožene všechno, co tady zameškal,“ říká jedna z žen. „To je ale chyba,“ dodává. Venku čekají jednání na úřadech, shánění práce, komunikace s novými lidmi, rozpadlé rodinné vztahy, bývalé prostředí a bývalí

kamarádi. Ale také stále se vracející chuť něco si dát. To všechno jsou spouštěče, které mohou způsobit návrat k droze. Univerzální rada všech abstinujících zní: Po skončení výkonu trestu je třeba změnit prostředí, nevracet se ke starým známostem a kamarádům, hledat nové lidi, kteří pomůžou, být upřímný k zaměstnavateli a mít nadhled nad poznámkami a provokacemi okolí. „Všechno je to strašně těžké, ale pokud se povede to ustát, tak zjistíte, že normální život je super, že se dá lépe prožít než jen na jedech. Musíte vědět, že to chcete, že vás to chce bavit...a určitě to stojí za to,“ dělí se o svou zkušenost další z účastnic klubových setkání.

Vychovatelka - terapeutka opavské věznice Mária Killnarová říká:

Účast v klubu motivuje k další abstinenci

Jste zakladatelkou klubové činnosti v opavské věznici, jaký význam mají tato setkávání?

Klubová činnost v pojetí zdravotnictví představuje setkání bývalých absolventů léčby s lidmi aktuálně se léčícími. Sehrává významnou terapeutickou roli v léčbě lidí postižených onemocněním, které se obecně považuje za nevléčitelné, či mající špatnou prognózu. Jedná se o přátelské setkání lidí se stejným onemocněním - diagnózou. Budeme-li uvažovat například o onkologicky nemocných, psychotických, lidech závislých na omamných látkách, gamblorech apod., vždy půjde v léčbě

těchto lidí o jejich velký zápas spojený s nejistotou a nevírou v úplné uzdravení, brzdící celý proces léčby. Jedná se vesměs o problematiku spojenou s možností recidivy. Setkání člověka v procesu léčby s člověkem, který ji podstoupil také a následně se dokázal zařadit do normální společnosti a žije plnohodnotným životem, je v léčbě nesmírně motivujícím a posilujícím prvkem, často zásadním. Člověk, který po léčbě dobře funguje, ukazuje na smysl úsilí o vyléčení. V psychoterapii je klubová činnost považována za důležitou součást úspěšného doléčení.



Zkušenosti s prací s drogově závislými osobami jste měla už z vašeho dřívějšího zaměstnání v psychiatrické léčebně...

V době zřízení oddělení v roce 1999 se terapeutický program zacházení odrážel od terapeutického programu AT primariátu Psychiatrické léčebny Opava, kde jsem v té době ještě pracovala jako terapeutka a se specializovaným oddělením ve věznici spolupracovala externě. Mým přestupem do věznic na plný pracovní úvazek v roce 2000 byl model terapeutického programu přejat téměř úplně, s přihlédnutím k odlišným podmínkám zařízení a do dnešní doby byl průběžně aktuálně doplňován dle potřeby.

Kdy se klub uskutečnil poprvé?

V léčbě závislých odsouzených žen tato terapeutická aktivita chyběla a pro svůj neocenitelný význam v léčbě nemohla být opomenuta. Hledaly se možnosti a cesty k jejímu uplatnění. V roce 2002 se uskutečnilo první setkání klubu léčících se odsouzených žen s abstinujícími ženami, které ve specializovaném oddělení absolvovaly protitoxikomanickou léčbu a byly propuštěny z výkonu trestu.

A s jakým úspěchem?

Ze sedmdesáti pozvaných se zúčastnily čtyři. Od té doby jsme klub pořádali jedenkrát ročně. Účast abstinentelek měla stoupající tendence a od roku 2007 se klubů účastní více než deset bývalých odsouzených, které po léčbě úspěšně abstinují.

Příprava takové akce asi není jednoduchá...

Za realizaci klubu zodpovídám já ve funkci terapeutky spolu s terapeutickým týmem specializovaného oddělení. Jedná se o stanovení vhodného termínu, obvykle se jedná o soboty, výběr hostů, přípravu a rozeslání pozvánek a anket s dostatečným časovým předstihem, shromáždění odpovědí, sestavení seznamu odsouzených, které absolvovaly léčbu a dále přetrvávají ve výkonu trestu, a jejich pozvání, přípravu prostor pro akci, což obnáší asi 50-60 účastníků, zajištění obrazové dokumentace, zabezpečení základního občerstvení, zajištění bezpečnosti a tak dále...

Kromě odsouzených se klubu účastní i hosté?

Ano, kromě celého pracovního týmu specializovaného oddělení včetně externích zaměstnanců, jako jsou psychiatr a sestra či nadřízených se účastní i hosté. V klubu se nám objevili rodiče, pracovníci doléčovacího center, náš externí supervizor - každým rokem dle aktuálního zájmu. Jednou se bývalá odsouzená do klubu dostavila se svou kurátorkou, která o klub projevila zájem.

Při samotném setkání byla na některých bývalých odsouzených vidět spokojenost s tím, jak situaci po výkonu trestu zvládly, některé mají nakročeno, některé ale bojují o své místo ve společnosti...

Ano, po propuštění z výkonu trestu jsou jejich životní cesty různé. Hodně záleží na tom, jakou oporu si vybudovaly již v průběhu léčby. Zkušenosti ukazují, že abstinenci nejlépe zvládají ty, které si zařídily doléčovací centrum s chráněným bydlením, které, kromě doléčovacího programu, představuje pozvolný přechod z vězení k samostatné existenci. Podle jejich svědectví hraje důležitou roli udržování kontaktu s psychiatrickou ambulancí, rodinou a získání zaměstnání. Stávající odsouzené velmi oslovují jejich zkušenosti se zvládáním rizik.

Velmi zajímavá a pro všechny inspirativní bývají sdělení propuštěných odsouzených, které klubová setkání absolvují opakovaně. Dojmy, poznatky, závěry ze setkání zpracovávají odsouzené ženy v léčbě následující týden v ranních komunit a hloubkově v psychoterapeutických skupinách...

Z praxe vyplývá, že pro abstinující hosty je účast v klubu rovněž významná v rámci posílení motivace k další abstinenci. Utvrzení se ve vědomí výhod, které jim abstinence poskytuje, u vědomí toho, že se nachá-

zejí na druhém břehu... Zanedbatelné není ani uspokojení potřeby dávání, vlastní užitečnosti. Na první pohled by se účast abstinujících mohla jevit až zanedbatelně nízká. Vezmeme-li v úvahu vzdálenost, obětování vlastního času i svých finančních prostředků, nelze než ochotu účastníků velmi ocenit. Devadesát procent odpovědí pozvaných uvádí důvod své neúčasti špatnou finanční situaci.

Máte nějakou odezvu od žen, které byly pozvány, ale setkání se nezúčastnily?

Každoročně, již deset let, k pozvánkám na klubové setkání přikládám malou anketu k vyplnění a navrácení i v případě neúčasti. Anкета plní účel orientačního zmapování efektivity léčby v oddělení specializovaném pro výkon ochranných léčeb. Výsledky ankety vykazují úspěšnost léčby každoročně s malými odchylkami kolem 30%. V roce 2011 například potvrdilo po propuštění z výkonu trestu abstinenci 42 žen ze 100 oslovených. Jsou to anketní data, které ale není možné nijak ověřit, a proto je třeba je brát poněkud s rezervou. Nicméně platí, že závislý člověk v relapsu není zcela funkční, a tudíž lze vyplněnou anketu brát v potaz a oprávněně se domnívat, že byla vyplněna v abstinenci a věrohodně. U závislých lidí má první léčba efekt trvalého charakteru spíše výjimečně. Častěji se stává, že po léčbách dochází k recidivám a některé léčbu podstupují opakovaně.

das



Problémy sexuálního života žen ve výkonu trestu odnětí svobody

Miloslav Jůzl, Gabriela Slovácová

Významný současný americký filozof Sam Harris (1967) se zamýšlí ve svých filozofických úvahách, jak chápat morálku, vinu a případné potrestání (trest odnětí svobody) v situaci, kdy lidé nemají svobodnou vůli. A svobodnou vůli podle něho skutečně nemají, protože svět je kauzálně determinován – jak tvrdí současný fyzikalismus (což je přesvědčení, založené na poznatcích současných přírodních věd, zejména pak fyziky). Harris se domnívá, že morální či právní trest by neměl být založen na představě svobodné vůle a retributivní spravedlnosti, ale na utilitaristické snaze předejít opakování patologických skutků. Netrestáme tedy lidi vězením proto, že jsou vinní, ale proto, aby zdárně dále fungovala společnost. Bez sankcí by totiž společnost byla nestabilní a existovalo by v ní mnohem více utrpení, než je tomu nyní (Dolák, 2010).

Rozpor nastává v tom, že morálku nelze nařít zákonem, ale chování ano (Martin Luther King, in Inciardi, 1994, s. 41). Tak to funguje i ve vězení, kde se chování usměrňuje předpisy a nařízeními (např. zákonem o výkonu trestu odnětí svobody, řádem o výkonu trestu odnětí svobody, mezinárodními pravidly apod.), avšak morálka, daná specifičností vězeňského prostředí, skládou vězňů a vězeňským personálem, ale také nesvobodou vězňů umocněnou právě vězeňskými zdmi, se vytváří poněkud jinak než v civilním světě. Týká se to jak mužů, tak žen, mladistvých apod. – všech, kdož si odpykávají trest odnětí svobody bez rozdílu pohlaví, neboť před bohem a právem jsme si všichni rovni.

Vzhledem k tomu, že o mužské vězeňské populaci je popsáno mnoho stránek odborných publikací (tvorí téměř 95% všech vězňů osob), v tomto pojednání se zaměříme na specifika žen ve výkonu trestu odnětí svobody a konkrétněji ještě na problémy jejich sexuálního života. V těchto otázkách se totiž snoubí jak fyziologické a biologické potřeby člověka, tak také morální přístupy a legislativní úpravy.

Osmisetstránkové veledílo amerického penitenciaristy Jamese A. Inciardiho (1939 – 2009) Trestní spravedlnost z roku 1994 se o výkonu trestu odnětí svobody žen zmiňuje pouze na pěti stranách (571 – 575), a to ještě s tabulkami. Odvolává se na fakt, že trestaných žen bylo v historii málo, a tudíž nezasluhují takové penitenciaristické pozornosti tak jako muži. Vzá-

pětí však upozorňuje na růst ženské kriminality od sedmdesátých let minulého století ze tří na pět procent, což je současný stav i v českém vězeňství, zpožděný však o 40 let. Vězněné ženy tak představují výraznou menšinu vězeňské populace, což potvrzuje i britský penitenciarista Andrew Coyle (2005), jenž uvádí, že se jedná přibližně o dvě až osm procent všech vězňů. Vezmeme-li v úvahu, že v českých věznicích je ve výkonu trestu 22 000 vězňů, z toho 1044 žen (září – september 2011), pak se Coyle trefil přímo do průměru pěti procent; z toho v ženské věznici ve Světlé nad Sázavou jich je 752, v Opavě (zvýšená ostraha) 292 (dva doživotní tresty), čili přibližně 5 %. Na Slovensku je to pro srovnání 561 žen.

Jedním z důsledků této skutečnosti je tendence každé věznice či vězeňského systému organizovat vězeňský život spíše na základě potřeb a požadavků mužské části vězeňské populace, což platí o architektuře i bezpečnosti věznic. Jakákoliv ustanovení týkající se vězňů žen obvykle představují cosi naroubovaného na ustanovení upravující režim mužské vězeňské populace.

Situace vězňů žen se však v mnohém liší od situace vězňů mužů, a ženám by proto měla být věnována zvláštní pozornost. Ženy, které se dostanou do věznice, se často stávají obětí fyzického či sexuálního násilí a často trpí neléčenými zdravotními problémy. Důsledky takového výkonu trestu odnětí svobody mohou mít na život žen jak ve výkonu trestu odnětí svobody, tak i v civilním životě různé, většinou neblahé důsledky.

Ve většině zemí jsou ženy odsouzeny většinou za nenásilné majetkové nebo s drogami související trestné činy. Dokládá to také naše empirické šetření, že většina žen stráví za mřížemi okolo třech let, i když jsou tresty i nižší, ale i vyšší (8 - 12 let), což však nebývá obvyklé. Jedná se tedy většinou o majetkové trestné činy. A pokud se vyskytne násilný trestný čin, bývá většinou spáchán vůči nějaké blízké osobě – většinou manželovi či partnerovi, kterého už obvykle mají dost a jiné řešení nenacházejí. Kam bychom to ale dospěli, kdyby muži byli vybíjeni ženami někdy i pro malichernosti, jež je v afektu doženu až k přesně mířené ráně nožem (např.). Vzpomínám si, jak při nástupu do funkce generální ředitelky v roce 2000 vyslovila Kamila Meclová názor, že ženy týrané

(a jejich děti, jež brání) by měly být v případech nervového a lidského selhání ve svém zoufalém a bezvýchodném postavení vůči partnerovi posuzovány v jiném režimu a trest by se měl odehrávat v poloze podmínek, pakliže se o děti (sírotky) vzorně starají.

Těto úvaze odpovídá i pojednání již zmiňovaného britského současného penitenciaristy, profesora dr. Andrewa Coyleho, Ph.D., jenž pracoval v letech 1973 – 1997 jako ředitel věznic ve Skotsku a posléze v Anglii. Od roku 1997 je ředitelem Mezinárodního centra vězeňských studií (ICPS – Internacional Centre for Prison Studies) na King's College při Londýnské univerzitě a má bohaté zkušenosti s řadou vězeňských systémů v různých zemích. Známe je jeho pojednání Řízení věznic v čase změn (2002) a Vězněné ženy ve světě (2005), napsané výlučně pro české vězeňství.

Andrew Coyle uvádí, že na rozdíl od mužů představují vězněné ženy často jediného rodiče, často s nezaopatřenými dětmi; tudíž se většinou nejedná o recidivistky a před příchodem do věznice byly z jedné až dvou třetin obětí fyzického nebo sexuálního zneužívání. Ve většině společností jsou za rodinu a výchovu dětí zodpovědné ženy. V momentě, kdy je žena poslána za mříže, bývají důsledky pro rodinu značné. Paradoxem je, pakliže je zavřený muž, že odpovědnost za rodinu zůstává na bedrech ženy na stejné úrovni jako dříve. V případě uvězněné matky však otec, v jehož odpovědnosti se nyní rodina nachází, shledává často plnění rodičovských povinností velmi obtížným, zejména tehdy, kdy se rodině nedostává širší podpory. Z toho vyplývá, že by měly existovat mechanismy umožňující vězněným ženám smysluplný kontakt s jejich dětmi. Citlivý přístup pak vyžaduje problematika velmi malých dětí (batolat), s čímž už naše vězeňská služba počítá. V souvislosti s touto problematikou česká penitenciaristka Květa Sluková popisuje stav tzv. sociální dělohy ve svém disertačním pojednání Specifické penitenciaristické problémy vězňů žen (2010, s. 36 – 40), když hovoří o jednotlivých stadiích vyspělosti sociálních vztahů žen analogicky srovnávaných s funkcí dělohy v průběhu těhotenství. V současnosti – počátkem října (októbra) 2011 – je v péči Věznice Světlá nad Sázavou umístěno 13 matek s 14 dětmi (do tří let věku).

Coyle uvádí, že těhotné ženy by měly

být posílány do věznice pouze v takových ojedinělých případech, kdy již neexistuje žádná jiná alternativa. Pokud však k tomu dojde, je nezbytné učinit taková opatření, aby byl zdárně zajištěn porod a možnost klidného kojení. Zvláště citlivá je otázka zajištění bezpečnostních omezení během samotného porodu. Základem však je předpoklad, aby k porodům nedocházelo ve věznici, tj. aby se do věznice nedostala těhotná žena a aby bylo znemožněno jí ve věznici otěhotnět. Proto během pobytu žen ve věznici by měla být zaručena jejich fyzická bezpečnost. Z těchto důvodů by ženy měly být vždy drženy odděleně od mužů a neměl by na ně dohlížet výlučně mužský personál (Coyle, 2005). V českém trestním systému je tato otázka pojata překvapivě citlivě. Odsouzené ženě, která nastoupí do výkonu trestu těhotná, soud okamžitě přeruší trest (nejdříve ve dvacátém týdnu těhotenství). Přerušování trestu trvá až do jednoho roku dítěte, takže se matka může postarat o novorozence v domácím prostředí. Toto řešení je i v rámci vyspělých vězeňských systémů unikátní, řeší i problémy spojené s porodem a kojením, zajišťuje dítěti bezproblémový vstup do života a matce dovoluje zajistit si případnou péči o dítě po nástupu do výkonu trestu. Odsouzená žena může požádat o zařazení na oddělení matek s dětmi ve Věznici Světlá nad Sázavou, pokud splní všechna přísná kritéria a věk jejího dítěte na konci trestu nepřesahuje hranici zpravidla tři let, může této výjimečné možnosti využít.

Inciardi informuje, že v USA je většina žen uvězněna v zařízeních, která jsou postavena podle projektu chatových oblastí (k vidění jsou podobná i v Kanadě, pozn. aut.), což přináší pozitivní i negativní vlivy. V těchto zařízeních se vytrácejí rysy tradičních věznic jako např. izolace, strádání a těžká dřina. Při projektování takových věznic „chatového“ typu se však zapomnělo na potřeby samotných žen. Správa nápravných zařízení se drží filozofie, že hlavní úlohou ženy je mateřství a vedení domácnosti. Proto se prosazuje myšlenka, že vězeňkyně mají žít především v zařízení, připomínajícím rodinu a domov. Ujímá se též názor, že ženy uvěznění snázejí hůře a že mají i speciální zdravotní potíže. Tento přístup k ženám, jsou považovány všeobecně za méně samostatné, však vedl k omezení např. vzdělávacích programů. Hlavní činností vězeňkyň se tak stalo praní a šití, přičemž odborné vzdělávání se poskytovalo max. v oblasti vaření, kosmetiky a psaní na stroji. Oddech a sport se omezoval na sezení(!) a chůzi, bez jakýchkoliv sportovních výkonů (Inciardi, s. 572). Konečně se začal také v USA brát v potaz problém matek ve výkonu trestu odnětí svobody s malými dětmi. Zatímco např. ve Velké Británii mohou ve

vězení s matkou žít děti do jednoho a půl roku, u nás je to do tří let. Řád o výkonu trestu odnětí svobody se vztahuje na všechny vězně stejně, neboť, jak praví francouzský politik a historik Alex de Tocqueville (1805 – 1859): „Existuje jeden univerzální zákon. Tím zákonem je spravedlnost. Spravedlnost tvoří základní kámen práva každé země.“ (In Inciardi, 1994, s. 3).

A přece ve výkonu trestu odnětí svobody musíme respektovat specifika ženské bytosti a její osobnosti a „zacházet“ s ní ve shodě s její individualitou. Podle Maslowovy teorie motivace lidského jednání existuje pět kategorií potřeb, jež pak Maslow (1908 – 1970) rozšířil až na osm. Vůbec v čele svého modelu uvádí na prvním místě fyziologické a biologické potřeby jako nejzákladnější a nejsilnější potřeby, které nás udržují při životě a k nimž řadí jídlo, pití, vyměšování, spánek, přístřeší a také sex (Doňková, in Jůzl, 2010, s. 9).



Právě sex je do jisté míry v penitenciaristice stále tabu, a přitom ve věznicích existuje více, než si myslíme, neboť v nich žijí lidé. A k nim sex neodmyslitelně patří. Pokud si pamatují, poprvé se o řešení sexuálních otázek hovořilo na poradě vedoucích oddělení výkonu trestu v roce 1987,

na níž hlavní slovo měli odborníci z tehdejších ženských věznic v Pardubicích a v Opavě (mimořádně budoucí ředitelé těchto věznic, dnes již v důchodě). Tehdejší penitenciaristé se shodli na tom, že sex je přirozeným projevem a součástí lidského života, a proto netřeba nikomu v něm bránit ani „mezi zdmi“ a spíše jej tolerovat. To se týkalo právě vězňů žen.

Nyní, téměř po čtvrt století a díky dnešní konferenci se k této závažné problematice vracíme znovu, a to na základě výzkumu provedeným čerstvě v měsíci září tohoto roku. Z celkového počtu žen ve výkonu trestu odnětí svobody ve Světlé nad Sázavou (v době provádění výzkumu 752 žen) jich reagovalo 339, 15 dotazníků bylo nevyplněných – čili cca polovina žen vyvinula snahu dotazníky vyplnit. Nejmladší z nich bylo 19 let, nejstarší 77 roků. Bohužel vůbec nejstarší český vězeň, spíše vězeňkyně, JUDr. Ludmila Polednová – Brožová (1921) opustila věznici loni na Vánoce, když jí byla udělena milost prezidentem republiky. Ale stále, co by dnes již devadesátiletá, žije.

Nicméně ve chvíli, kdy jsem převzal vyplněné dotazníky, jsem si uvědomil, na jak tenký led jsem vstoupil, jak intimní a křehkou problematiku jsem se jal zkoumat a jak každý jedinec – a žena především, je individuum, které má své potřeby, touhy, představy a projevy v sexuálním životě, který je mu ve vězení odepřen. Tudíž si každý pomáhá, jak se dá. A já jsem zjistil, že přes svůj věk jsem byl v širokém spektru názorů na tuto problematiku téměř ztracen a že o ní mnoho nevím. Je pochopitelné, že některé otázky nebyly voleny šťastně, naopak jiné měly být položeny.

Kromě tvrdých dat zahrnujících věk respondentek, vzdělání, rodiště, stav, počet dětí, počet trestů a délku stávajícího trestu byly kladeny otázky, směřující přímo do oblasti sexuálního života žen ve výkonu trestu odnětí svobody. Je pochopitelné, že nebylo možné trefit se všem odsouzeným ženám do nálady, a tudíž ne všechny odpověděly na všechny dotazy. Ale z velké části bylo možno vyhodnotit výše uvedených 339 dotazníků. Respondentky byly rozděleny do věkových kategorií 19 – 30 (celkem 110 žen), 31 – 40 (127 žen), 41 – 50 (59 žen), 51 – 60 (33 žen) a 61 – výše (10 žen). Jak je patrné, trestnou činnost páchají především ženy mladší, ve věku 19 – 40 let, celkem zhruba dvě třetiny, jedna třetina připadá na ženy starší čtyřiceti let.

Zatímco výsledky zkoumání tvrdých dat nám prozradí základní složení respondentů, jejich věk, vzdělání, bydliště, stav, počet dětí a průměrnou délku trestu odnětí svobody, ve druhé části se budeme zajímat především o problémy jejich sexuálního života za mřížemi.

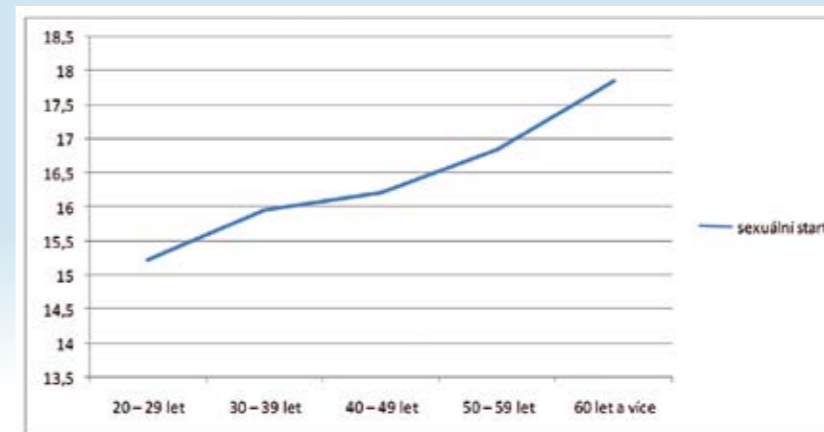
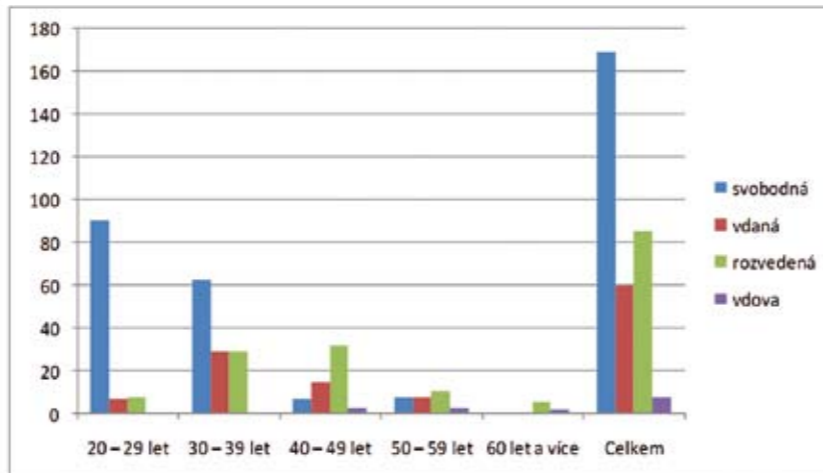
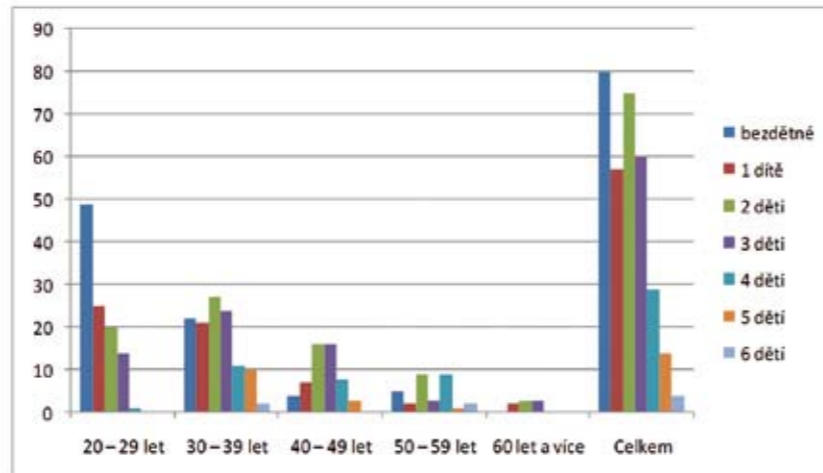
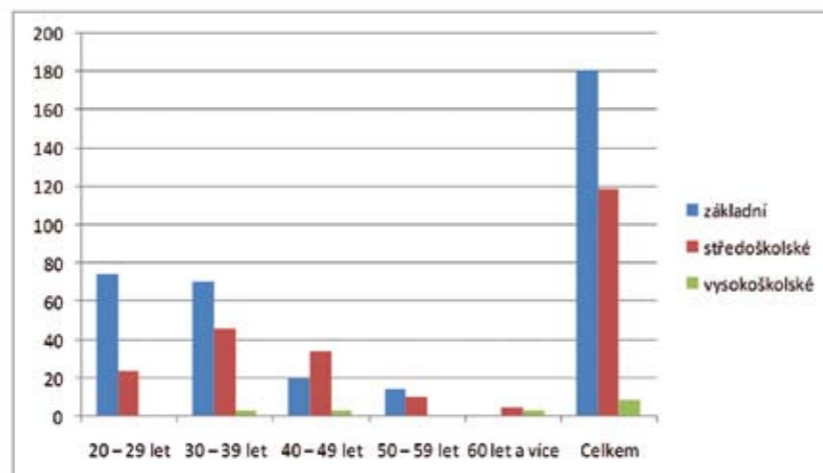
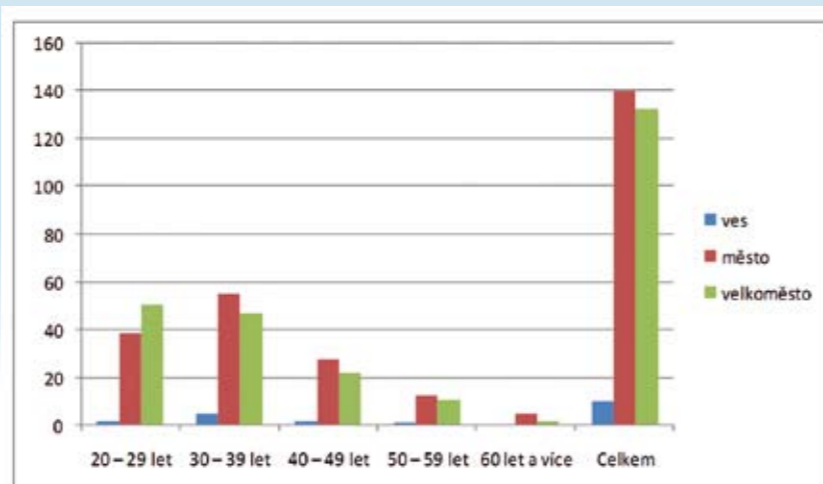
Interpretace výsledků dotazníkového šetření žen ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznicí Světlá nad Sázavou

Pokud se týká rodiště, přibližně stejný počet žen ve výkonu trestu odnětí svobody pochází z měst a velkoměst, minimálně z vesnice. Nejfrekventovanějším velkoměstem byla pochopitelně Praha, se značným odstupem figurují Brno, pak Plzeň, Ostrava a stotisícová velkoměsta ze severu Čech (Ústí nad Labem a Liberec). Z měst se nejčastěji vyskytoval Sokolov, Teplice, Chomutov – ale jinak v podstatě zastoupení má celá Česká republika.

Naprostá většina žen za mřížemi má základní (nebo i speciální) vzdělání, zejména u mladší věkové kategorie; naopak s přibývajícím věkem u žen nad 40 let vzdělání narůstá do úrovně středního. Vysokoškolské vzdělání je zanedbatelné (celkem 9).

Počty dětí byly sledovány jednak z důvodů sociálních, jednak, a to především, z důvodů sexuálních. Je s podivem, že ve výkonu trestu je téměř čtvrtina žen bezdětných (23,5%), po jednom dítěti – 17% žen, dvě děti má 22%, přibližně opět 17% - 3 děti a pak už počty klesají (4 – 8,5%, 5 – 4%, méně po 5, 6, 8 dětech; nejvíce 1x 11). Není ovšem výjimkou, že řada svobodných žen se stará o jedno až čtyři děti.

Sledovaný rodinný stav mluví ve prospěch svobodných žen – plných 50%, na čemž mají zásluhu mladší ročníky, pak ženy rozvedené – 25%, vdaných žen je zhruba 22%, vdovy, pochopitelně u starších ročníků, tvoří zanedbatelný počet – 8.



Většina žen již má s výkonem trestu odnětí svobody zkušenosti, většinou 1 – 2x, jsou zde i prvotrestané ženy a ženy, které se pohybují po věznicí jako doma. Průměrná délka trestu se pohybuje kolem dvou a půl až třech let. Nejvyšší tresty byly uvedeny 11, 12 a 13 let (vdova) a je otázkou, zda kvůli vdovství nedostala právě těch 13 let. Převážnou část tvořily Češky, procentuálně 5% Slovenky, dále se vyskytly Vietnamky, Gruzínka, Běloruska, Ukrajinka, Italka.

K problémům sexuálního života žen ve výkonu trestu odnětí svobody

Frekvence sexuálního styku před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody se pohybovala velmi různě, a to u všech věkových kategorií, vyjma roky 60 a více (ale i tam, víceméně však smířlivě se životem a dávání přednosti jiným aktivitám). Nejčastěji odpovídaly ženy denně (i třikrát denně), často hodně, moc, neustále, nonstop, obden; pak následovaly odpovědi pravidelně, přiměřeně, dle chuti, 2 – 3x týdně; méně uváděly několikrát za měsíc, některé se nevyjádřily. 3 ženy přiznaly, že jsou sexem posedlé, neboť jsou nymfomanky – to je, jak uvádí Hupková (2010), závislost na sexu v oblasti rizikového závislostního jednání. Pět žen styk nemělo delší dobu.

Počet sexuálních partnerů se pohyboval od horentních čísel odhadem (300, 500, bezpočet, nevzpomínám si apod. – většinou profesionálky) po průměrný počet cca 10 sexuálních partnerů. Výjimkou byl pouze jeden partner – manžel. Často ženy uváděly i číslo tři.

Na otázku, zda měly před nástupem výkonu trestu odnětí svobody sex se ženou, odpověděla přibližně čtvrtina ano, což mělo pak návaznost na jejich sexuální život za mřížemi. Jejich tragedií pak je, že mnohé chtějí ve svém mileneckém vztahu pokračovat i po propuštění, což pro druhou partnerku bývá nepřijatelné, neboť se chce vrátit do normálního stavu se sexem s mužem.

Jedna z nejchoulostivějších otázek směřovala k řešení sexuálního života žen ve výkonu trestu odnětí svobody. Z nabídky odpovědí: masturbací, lesbickými aktivitami, jinak či nijak byly odpovědi velmi pestré a odvážné, na druhé straně mnohé odpověděly nijak v poměru 3 : 2 ve prospěch sexu.

Z toho se ženy podělily o sebeukájení a lesbické vztahy přibližně rovným dílem. Jako sexuální pomůcky při masturbaci uváděly různé druhy zeleniny, úklidové nářadí (zvon), propašovaný vibrátor, skákací míč apod. Nejčastěji vlastní prsty.

Při sexu jsou ženy vedeny mnohými erotickými představami, nejčastěji se svým mužem, se stávajícími partnery. I zde se odpovědi různily podle bujnosti fantazie (sama s dvacetí osmi chlapy, s nahými ženami, divoké představy; ale i projevy něhy a lásky).

Pokud má žena sexuální partnerku ve věznicí, většinou se na sex s ní speciálně nepřipravuje, vyjma sprchy, ale provádí i jiné tělesné úpravy – holení a parfém). Pokud se týká orálního sexu, opět byl poměr téměř vyrovnaný. Hlasitě projevy rozkoše však musí tlumit ztrátou intimního prostředí, naprostá většina by se však ráda uvolnila, někomu to potíže nedělá.

Na dotaz, zda by ženy uvítaly promítání pornofilmů, četbu pornočasopisů a literatury, odpovědi byly souhlasné v dvaceti pěti procentech – většinou to k sexuálnímu štěstí nepotřebují.

A nyní k otázkám směřujícím k doporučením na zlepšení sexuálního života žen ve výkonu trestu odnětí svobody:

Na dotaz, zda ženám chybí ve výkonu trestu odnětí svobody sex s mužem, osmdesát pět procent žen odpovědělo pravdivě, že ano. Deseti procentům sex s mužem nechybí, kupodivu i některým profesionálkám (sexuální partneri nad sto, mnoho, bezpočet apod.) Zhruba pěti procentům chybí sex s ženou (pravděpodobně bývalou partnerkou na svobodě), přestože

Sexuální start má křivku podle zrychleného vývoje současnosti ve srovnání s dobou před padesáti lety. Dnešní mladé klientky „začínaly“ zhruba v patnácti letech, další kategorie o rok později (30 – 39 let), s nimi je přibližně srovnatelná i následující věková kategorie (40 – 49 let), což je 16 let; ale kategorie 50 – 59 let se posouvá již na rok 17 let a věk nad 60 let má průměr 18 let. Rozdíl tedy dvou generací dělá téměř tři roky. Nejmladší však bylo 8 let, nejstarší 25 let (podle počtu sexuálních partnerů však ztrátu brzy dohonila). Vtipná odpověď byla zaregistrována: „S dudlíkem ve dvou letech“.

kolem jsou samé ženy.

Jako varování pro vězeňskou službu se jeví fakt, že minimálně jedna třetina žen by si troufla nebo už troufá svádět vězeňský personál; nejvíce zájemkyň se rekrutuje z nejmladší skupiny, odvahu má ale i kategorie 50 – 60 let. Nad 60 let už nikdo z respondentek.

Téměř všechny dotázané ženy ve výkonu trestu odnětí svobody považují sex za důležitou součást lidského života a ženského světa. S tím souvisí i závažný dotaz, zda více upřednostňují v životě sex, nebo lásku. Ve dvou třetinách odpovědí zvítězila láska nad sexem, ovšem většina, i když uvedla lásku na prvním místě, byla pro symbiózu lásky a sexu. Pro vyložené tvrdý sex byla zhruba jedna třetina žen (některé uvedly, že jsou nymfomanky).

Při zkoumání kvality života mužů odsouzených na doživotí na stejný dotaz odpověděla většina těchto mužů rovněž, že upřednostňují (v současném stavu a situaci) lásku.

Doporučení pro vězeňskou službu, jež vyplynulo ze zásadní otázky – co by ženy ve výkonu trestu odnětí svobody pro uspokojení svých sexuálních tužeb potřebovaly a chtěly.

Tato zásadní otázka, k níž směřovalo celé šetření, koresponduje s předchozími dotazy, které nám měly podat určitý obraz o problémech sexuálního života žen ve výkonu trestu odnětí svobody. Je pravdou, že do vězení se dostane člověk za to, že nějakým způsobem (trestnou činností) poškodil jedince či společnost apod., a proto trest musí zůstat trestem se vším, co obnáší, odnětí svobody obzvláště. To se týká také sexuálního života, který je osobám ve výkonu trestu odnětí svobody výrazně omezen jako řada dalších požitků (např. alkohol apod.)

Nicméně podle § 19 odst. 5 zákona o výkonu trestu odnětí svobody mohou být umožněny návštěvy bez zrakové a sluchové kontroly za výtečné

chování a jsou v pravomoci ředitele věznic. Týká se to mužů i žen a uplatňují se jako motivační prvek. Nebývají až tak časté, ale jsou a probíhají na běžné návštěvní místnosti, kde mají možnost být sami. Kromě toho se umožňuje povolení opuštění věznic až na 24 hodin, kdy partneři mohou navštívit předem objednaný hotel či strávit vymezený čas jinde, kde může dojít k intimnímu styku. Nejvyšší formou odměny pro odsouzené je přerušování výkonu trestu až na 20 dní za vynikající chování, což je snad přáním každého vězně (existuje i přerušování z vážných zdravotních důvodů).

Přáním více než devadesáti procent vězňů je však zlegalizování chráněného pohlavního styku s partnerem ve vhodné zařízené pokojíku se sociálním zařízením. I když některé respondentky namítaly, že s ochranou by z „toho“ nic neměly. Vnímají trochu jako diskriminaci skutečnost, že v některých mužských věznicích (i se zvýšenou ostrahou) na to zavazeni jsou, např. na Mírově či ve Valdicích. Vězeňská služba však nemá zá-

jem na otěhotnění svých svěřenkyň, a proto tzv. nestandardní návštěvy žen za mřížemi neumožňuje – ale návštěvy bez zrakové a sluchové kontroly ano. Nicméně doporučení výboru CPT z roku 1999 vyplývá v odstavci Hygiene a zdravotní problematika, pokud se týká antikoncepce, mělo by se v ní pokračovat nejen z důvodů možného otěhotnění (jsou však minimalizovány), ale z důvodů zdravotních (např. bolestivá menstruace). Pravidelnost otěhotnění vězňů žen je sice malá, ale není dostatečným důvodem jim léky odírat. Zdravotní potíže žen ve výkonu trestu odnětí svobody jsou vůbec vážné důvody, na něž vězeňská služba musí nutně dbát. A mnohé z nich mají návykové problémy s tvrdými i měkkými drogami, s alkoholem a kouřením. Proto v důsledku toho také zdravotní poškození nastávají dříve u žen než u mužů. Žena se totiž dostane do návykových problémů často kvůli partnerovi, který sám pije a užívá drogy. A závislá žena bývá také častěji týrana, fyzicky napadana a sexuálně zneužívána (Hupková, 2010).

A tak se nabízí otázka, zda nestandardní návštěvy ve výkonu trestu odnětí svobody umožnit ženám a riskovat případné otěhotnění, anebo je obcházet. Nastalo již třetí tisíciletí, a tudíž je třeba se nad tímto problémem znovu zamyslet a případně jej vtělit do zákona a mezinárodních pravidel. Musely by však být stanoveny přísné podmínky a kritéria takových návštěv, k čemuž by se měli vyjádřit především vězeňští lékaři, gynekologové a legislativci. Anebo hledat další možnosti sexuálního uspokojení těm ženám, jež jím výrazně strádají, a opět je legitimně upravit, ne s tichým mlčením o něm vědět a nechávat jim po staletí volný průběh. Pakliže bude někdo sledovat tyto závěry nereálnými, necht' si vzpomenout, jak nemožné a nepřijatelné byly předpisy a řady ještě nedávno. Příkladem průlomem může být např. vysokoškolské vzdělávání vězňů. A tak je přáním autorů, aby o návrhu vězeňské služby alespoň přemýšlela, přičemž podstatnou roli zde mohou sehrát právě ředitelé ženských věznic.

zaiku příběhů a postřehů doplňovaly písničky. O tento způsob drogové prevence byl mezi znojemskými školami velký zájem. Síla životních příběhů, které vyprávěli vlastní aktéři, nutilo děti a mládež k zamyšlení.

Oddělení spolupracuje také s charitou, kdy pro sociálně slabé rodiny vyrábí dárky a zdobí stromeček. Dvakrát vězni také spolupracovali s Jihomoravským muzeem ve Znojmě. Připravili veřejnou výstavu rukodělných prací oddělení Toxi. Odsouzení na tuto akci byli patřičně pyšní a v rámci plánované vycházky mohli svá díla ve výstavních prostorách muzea shlédnout.

Dlouholetá a poměrně důležitá je také spolupráce s organizací Podané ruce. Poslední návštěva z této organizace byla ve Znojmě 12. září roku 2011. S odsouzenými přišla debatovat Lidie Pilát a Olga Škvařilová. Podle zájmu odsouzených se vždy stanoví témata, o kterých se bude během besedy mluvit. S velkým zájmem odsouzených se tak postupně řešilo chráněné bydlení, získání práce, změna působiště, následná ústavní léčba v místě bydliště a prevence relapsu. Odsouzení mají možnost domluvit se s členy této organizace, že po ukončení výkonu trestu vyhledají jejich pomoc k návratu do běžného života. Znojemská věznice prošla za léta své činnosti mnoha změnami. Oddělení Toxi ale od svého počátku zůstává beze změn. Se stabilním kádrem specialistů se tak daří v podmínkách vězení realizovat odvykací léčbu drogové závislosti, která je velmi náročná a problematická.

Transsexuálové v českých věznicích

Milan Jirku

Transsexualismus se již před několika lety stal atraktivním mediálním tématem, možná i mediální senzací. Mnoho z nás jistě shlédlo nějaké pořady na toto téma, případně úryvky ve zpravodajských pořadech. Poslední dobou se zdá, že se s transsexuály také častěji setkáváme v našich věznicích. Rovněž pozornost médií se postupně přesouvá z obecné roviny k zájmu o to, jak se tito jedinci projevují při soudních řízeních, ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody, jak jsou zajištěna jejich práva, zda a jak případně strádají či nikoliv, zda v průběhu věznění může proběhnout změna pohlaví, jak na ně reagují ostatní vězni, vězeňský personál, zda jejich pobyt ve věznicích působí nějaké problémy a také jestli si vězeňská služba v těchto případech umí s touto ne zcela běžnou situací poradit.

Ohledně změny pohlaví člověka mezi obviněním a odsouzením nebo termínem nástupu výkonu trestu, popřípadě v průběhu výkonu trestu odnětí svobody je nutné zdůraznit, že se nejedná o potřebu akutního neodkladného zákroku v situaci ohrožující život. V takových akutních případech by o propuštění z vazby nebo výkonu trestu takové operativní zákroky zásadně neprovádějí. Diagnostika transsexuality je komplikovanou a dlouhodobou záležitostí, kterou není možno provádět v nestandardních životních podmínkách výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody. Jde o poruchu identity, poruchu sebepřijetí, proto musí být diagnostice věnována zvýšená pozornost. Můžeme se setkat s transsexuály skutečnými, domnělými nebo s osobami, které svou transsexualitu pouze prezentují navenek. Posledně jmenovaní mohou mít různé motivy, proč se chtějí takto prezentovat. Nelze vyloučit ani snahu změnou pohlaví za sebou zamést stopy po předchozí trestné činnosti. Rovněž se u těchto osob často setkáváme s prostituuujícím typem chování, kdy se takto projevují nejen při jejich pobytu ve věznicích, ale prostituuující chování je také součástí jejich běžného životního stylu mimo vězení. Dokonce se můžeme setkat i s jedinci, u nichž byly provedeny částečné úpravy tělesného vzhledu bez sexuologické indikace. Je to sice záležitost eticky sporná, ale je to možné. U osob, které se mylně domnívají, že jsou transsexuály, je zase zpravidla problém v jiném typu poruchy identity, případně se jedná o jinou poruchu osobnosti. Může třeba jít o egodystonního homosexuálního transvestitu, který se cítí dobře v ženském oblečení a muži ho sexuálně přitahují, pro něhož je však představa intimní-



ho kontaktu dvou osob stejného pohlaví nepřijatelná, ať již na základě výchovy přejatých názorů a postojů nebo vlivem náboženského přesvědčení. Takový jedinec bude cítit touhu po kontaktu s osobami stejného pohlaví, jeho homoofobní nastavení mu však bude bránit v odpovídající sexuální realizaci. Mylné přesvědčení o vlastní domnělé transsexualitě pak může být zdánlivě logickým východiskem z této intrapsychické pasti. Proto ponechme složitou diferenciální diagnostiku kolegům ze sexuologických pracovišť, kteří mají s problematikou transsexualismu dostatek zkušeností. My ve věznicích se přece jen s těmito případy setkáváme spíše ojediněle. Naším úkolem je vězněné osoby bezpečně provést úskalími specifického vězeňského prostředí, ne se pouštět do komplikovaného diagnostického problému v nevhodných podmínkách a s nedostatečnými zkušenostmi. Co však můžeme těmto jedincům poskytnout, je naše odborná pomoc a podpora adaptace na podmínky vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody, případně terapeutická pomoc zaměřená na problém sebepřijetí. A následně pak po pro-

Použitá literatura:

- Coyle, A. Vězněné ženy ve světě. Příloha časopisu České vězeňství č. 2/2005. Praha: Tiskárna VS Praha - Pankrác, 2005. ISSN 1213-9297
 Dolák, A. Svoboda vůle: Sic et non, Organon F, roč. 17, č. 3 (2010), ss. 322 – 338.
 Doňková, O. Úloha motivace v sociální pedagogice. In Jůzl: Základy pedagogiky. Brno: IMS Brno, 2010. ISBN 978-80-87182-02-4
 Foucault, M. Dohlížet a trestat. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9
 Hupková, I. Drogové závislosti a ich prevence. In Machalová, M. a kol. Dialógy o závislostiach, ss. 25-40. Bratislava: TakeOff Advertising, 2010. ISBN 978-80-970370-9-3
 Hupková, I. Moderné závislosti nelátkovej povahy. In Sociália 2010, ss. 143-149. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2010. ISBN 978-80-7435-091-7
 Inciardi, J., A. Trestní spravedlnost. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85605-30-9
 Sluková, K. Specifické penitenciární problémy vězňů žen. Disertační práce. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2010.
 Sochůrek, J. Kapitoly z penologie, II. díl. Liberec: Technická univerzita v Liberci, fakulta pedagogická, 2007. ISBN 978-80-7372-204-3

Deset let Toxi ve Znojmě

Ludmila Kurdíková

Rok 2011 byl již desátým rokem činnosti specializovaného oddělení zaměřeného na ochranné léčení (Toxi). Ihned od počátku činnosti tohoto oddělení usilovala znojemská věznice o uznání statutu léčebny, čehož dosáhla v roce 2003. Vzhledem ke změně legislativy je v současnosti situace složitější a řeší se, jakou formou se bude léčení do budoucna realizovat. Prostory oddělení se nacházejí ve druhém patře věznic a jsou oddělením samostatným, zcela odděleným od ostatních prostor tak, aby drogově závislí odsouzení neměli možnost kontaktu s ostatními vězni. Součástí tohoto oddělení je místnost pro vychovatele a terapeutická místnost.

Základem léčby je režimově resocializační léčba s psychologickými technikami se zaměřením na řešení závislosti trvalou abstinencí. Kapacita specializovaného oddělení je maximálně 22 odsouzených. Zájem o dění na oddělení ze strany médií vzrostl vždy, když na veřejnost pronikly informace o nálezech drog ve věznicích. Ve Znojmě je neustálá snaha o eliminaci tohoto problému jednak důslednou kontrolní činností při vstupu do věznic, ale také intenzivní

prací s odsouzenými, kterým se věnují specialisté věznic. Pod vedením psychologičky Květoslavy Štrublové si odsouzení například připravují každoročně mikulášské pásmo pro děti z dětského domova nebo pásmo pro základní školy, které děti seznamuje s dopady užívání drog. Základ tohoto pásma tvořily jednotlivé příběhy drogově závislých, kteří otevřeně hovořili o životě ovládaném drogami a o snaze, někdy marné a dlouhodobé, se ze své závislosti vyléčit. Mo-



puštění z vězení klienta nasměrovat do odborné péče specializovaných sexuologických pracovišť. Celý proces přeměny pohlaví je dlouhodobou záležitostí, trvající i několik let, kdy nejde jen o diagnostiku nebo samotnou somatickou změnu, ale rovněž o psychologické aspekty, přípravou hormonální medikaci a podobně. Pokud by byl obviněný nebo odsouzený již hormonálně medikován, je možné na základě indikace lékaře sexuologa podávat tuto hormonální

medikaci i v průběhu výkonu vazby nebo trestu, jakékoliv operativní zákroky se však budou provádět až v době po propuštění, v jeho přirozeném životním prostředí. Úřední změna pohlaví následuje až po dokončení operativní změny pohlaví, tudíž jsou tyto lidé zařazeni do vazby nebo výkonu trestu podle dosud úředně platného původního pohlaví, zcela v souladu s platnými zákony. Ve věznicích v ČR se již v minulosti i nyní vyskytlo několik těchto osob. Jejich

pobyt samozřejmě vzbuzuje pozornost ostatních obviněných nebo odsouzených, někdy možná i pozornost nežádoucí, to však vězeňská služba, odborní zaměstnanci a vedení věznic dokážou úspěšně vyřešit tak, aby mohl být naplněn účel pobytu tohoto jedince ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody. Otázka přijímání či nepřijímání těchto jedinců ostatními spoluvězni je záležitostí ryze individuální.

Kynologie ve věznici Valdice

Eva Francová

Kynologie má své místo v českém vězeňství již odnepaměti. V současné době je jejím hlavním smyslem pomoc při vyhledávání omamných a psychotropních látek v objektu věznice, zajišťování bezpečnosti, eskort apod. Věznice Valdice vlastní 15 služebních psů, o které pečuje 7 psovodů se svým nadřízeným- inspektorem pro psovody. Zajišťují nepřetržitě službu v denní i noční době.

Věznice aktuálně disponuje třemi typy služebních psů, a to šesti psy specialisty, plemena: belgický ovčák malinois a německý ovčák. Jejich hlavní náplní je vyhledávání omamných a psychotropních látek v objektu věznice, jsou nasazováni na kontrolu korespondence i balíků, při prohlídkách ubytoven i dalších prostor. Jejich pomoc je nedocenitelná. Od září roku 2011 se podařilo navýšit stav o tři psy specialisty- dva dospělé psy a jedno štěně, kteří s brzy zcela jistě stanou platnou posilou svých psích kolegů, kteří s výbornými výsledky delší dobu s omamnými a psychotropními látkami ve valdické věznici zápolí. Současné vedení věznice v čele s ředitelem Jiřím Machem vynakládá velké úsilí na boj proti odhalování, vnášení, výrobě a držení drog. Zde jsou psi specialisté nenahraditelní.

Výcvik štěněte v psa specialitu má na starosti psovod Jan Novotný. „Spíše než výcvik je důležitá počáteční výchova a socializace, kdy se štěně od malička učí poznávat různá prostředí, povrchy, překonávat strach z výšek a neznámých věcí,“ vysvětluje. „Neméně důležité je vytvořit přátelský kontakt s lidmi,“ dodává. Předpokladem budoucího psa specialisty je kořistnický pud, který má každé štěně v určité míře vrozený, a je především na jeho pánovi, jak ho dokáže pomoci hry rozvinout. „Kořist je zde ve formě míčku nebo jiného oblíbeného předmětu, který pejsek vyhledává. Později se k této hračce přidá vzorek drogy, kdy se u psa vytvoří spojitost pach drogy - míček. V tomto okamžiku končí výchova a začíná každodenní výcvik, spojený se sbíráním zkušeností budoucího psa drogaře,“ říká psovod Novotný. Důležité místo u vězeňské služby má i všestranná kynologie. Věznice vlastní osm těchto psů, zastoupených výše zmíněnými plemeny, z důvodu jejich všestranného využití a nenáročnosti. Tito psi bývají používáni především

k zajišťování pořádku a bezpečnosti při nástupech a přesunech odsouzených, eskortách, mimořádných událostech atd. I tento směr kynologie je obohacen o nový přírůstek v podobě tříměsíčního německého ovčáka jménem Idol. Doufáme, že již podle jména nadějně štěňátko, které bylo pořízeno na konci roku 2011, bude spolu s psovodem příslibem dalšího zkvalitnění valdické kynologie do budoucna. A v neposlední řadě je ve věznici i jeden pes obranář - německý ovčák. Tato kategorie je v celé vězeňské službě zastoupena nejméně. Takový

pes musí mít specifické předpoklady, musí být v dobrém slova smyslu zlý, protože jeho úkolem je chránit bezpečnost příslušníků a ostatních zaměstnanců vězeňské služby. Výcvik psů je velmi náročný a vyvíjí se s dobou, proto je nutná potřeba se v tomto oboru neustále vzdělávat a sledovat nové trendy i mimo zaměstnání. Kynologie není pro psovody jen prací, ale musí být především koníčkem, kdy člověk a pes tvoří nerozlučnou dvojici a kde pouze jejich sebranost a vzájemné pouto vede k úspěchu.



Mezinárodní seminář k činnosti dobrovolníků ve vězeňství

Jaroslav Hála

Autor pracuje na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity (www.sweb.cz/penologie.hala)

Mezinárodní společnost Europäisches Forum für angewandte Kriminalpolitik / Evropské fórum pro aplikovanou trestní politiku (dále jen EFK; internetová reprezentace na www.europaforum-kriminalpolitik.org) sdružuje na privátní bázi profesionály z Německa, Francie, Belgie, Švýcarska, Lucemburska a Česka podílející se na řešení problematiky kriminality a vězeňství. Mezi hlavní činnosti EFK patří každoroční pořádání odborných seminářů (z posledních let: 2008-Štrasburk, 2009-Praha, 2010-Brusel; o pražském semináři, který se zabýval zaměstnáváním vězňů, referovalo České vězeňství ve svém čísle 3/2009).

Z titulu místopředsedy představenstva EFK jsem se podílel i na přípravě a průběhu loňského semináře, který se na téma Bürger integrieren Bürger - Wiedereingliederung von Straffälligen durch freiwilliges Engagement / Občané integrují občany - znovuzačleňování osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody prostřednictvím angažovanosti dobrovolníků konal v krásném prostředí nejstaršího německého města Trevír. Trevírského setkání se zúčastnilo celkem 46 zástupců různých profesních skupin (právníci, psychologové, pedagogové, sociální pracovníci, duchovní) a občanů, kteří se v jednotlivých evropských zemích dobrovolně angažují při reintegraci vězňů do svobodné demokratické společnosti. Jednacími jazyky všech akcí pořádaných EFK jsou již tradičně němčina a francouzština.

V úvodním referátu se profesor Henri Bosly z univerzity v belgickém Louvain-la-Neuve zaměřil na nutnost posilování vlastní odpovědnosti vězněné osoby za úspěšnou reintegraci. Požadoval rovněž nové definování role oběti v trestním systému, včetně práva oběti na ochranu po propuštění pachatele z vězení. Profesor Günter Rieger ze stuttgartské univerzity podrobně analyzoval v obsáhlém vystoupení problematiku občanské angažovanosti při znovuzačleňování člověka propuštěného z vězení do společnosti. Přiznal této konkrétní aktivitě funkci kontrolní ve vztahu k jednotlivým vězeňským službám, funkci normalizační chápanou ovšem ve smyslu „vnášení normálního, tj. mimovězeňského života“ a funkci multiplikatorní, rozhojňující a obohacující působení profesionálů zaměstnaných ve vězeňské službě. Upozornil i na riziko alergických reakcí vězeňského personálu a managementu vůči kreativě dobrovolníků. Členové představenstva EFK Anne-Marie Klopp (Německo) a René Foltzer (Francie) výstižně informovali plénem o celkem deseti přípravných setkáních dobrovolníků s vedením různých evropských věznic, která probíhala ve druhé polovině roku 2010 a první polovině 2011. Již na těchto akcích se postupně formoval materiál Evropská doporučení k činnosti dobrovolníků ve vězeňství. Mně byl svěřen úkol, abych v závěru prvního dne jednání poněkud odleh-



čil konferenční úsilí soustřeďující se na náročné dopracování evropského standardu dobrovolnické činnosti ve vězeňství. Učinil jsem tak přednesením sdělení o konkrétním projektu Vězeňská korespondence, který již pět let realizujeme v Dobrovolnickém centru Diecézní charity České Budějovice. Jsem supervizorem projektu, dopisovatelé jsou většinou moji studenti nebo již absolventi různých studijních oborů humanitních fakult Jihočeské univerzity. Příspěvek, též díky zařazení kasuistiky, byl přijat příznivě.

Ve druhém konferenčním dnu bylo zásadní vystoupení zkušeného německého penitenciárního praktika Harald Preuskera. Ten se své dnešní pozice vysokého ministerského úředníka a rovněž zástupce renomovaného penologického časopisu Forum Strafvollzug (www.forum-strafovollzug.de) vyjádřil plnou podporou dobrovolnickým občanským aktivitám ve vězeňství. V rozhovoru po referátu mi potvrdil trvající zájem na rozvoji dobrých pracovních i osobních kontaktů mezi zaměstnanci německé a české vězeňské služby. Podstatnou část sobotního jednání tvořila práce v sekcích (německy mluvících a francouzsky mluvících účastníků). Zde se v náročné a důkladné diskusi „dopilovávaly“ sporné body doporučení. Po večerní redakční úpravě byl text v závěrečném dopoledním jednání třetího konferenčního dne schválen. Se souhlasem představenstva EFK předkládám naší odborné veřejnosti jeho upravený český překlad.

Evropská doporučení k činnosti dobrovolníků ve vězeňství

Preambule
Evropské fórum pro aplikovanou trestní politiku (EFK; www.europaforum-kriminalpolitik) ve spolupráci s francouzskou Národní asociací dobrovolníků působících ve vězeňství (ANVP; www.anvp.fr) uspořádalo v letech 2010 a 2011 v různých evropských městech mezinárodní setkání dobrovolníků angažujících se ve vězeňství.

Účastníci těchto setkání

- analyzovali praxi dobrovolnické práce ve vězeňství různých evropských zemí, aby navzájem obohatili své znalosti,
- hledali cesty k tomu, jak ve společnosti prostřednictvím poznávání zlepšit porozumění vězeňství a dosáhnout jeho transparentnosti.

Hlavním cílem je reintegrace vězněných lidí do občanské společnosti - při uvědomění si skutečnosti, že téměř všichni se do společnosti znovu vrátí.

Je proto v obecném zájmu, aby se vězení stalo místem, kde každý odsouzený odpykává svůj trest v podmínkách, které mu umožní porozumět smyslu trestu a co nejlépe ho připraví na propuštění. Po celou dobu výkonu trestu musí být dbáno na to, aby on sám zůstal aktivním subjektem

vlastního života. Tímto principem by se měli řídit jak profesionálové, tak i dobrovolníci působící ve vězeňství. Naše aktuální i budoucí uvažování a jednání vychází ze dvou prostých přesvědčení:

- Nikdo nemůže být redukován jen na spáchaný trestný čin.
- Pouze ten, kdo si uvědomuje svoji lidskou důstojnost, může plnohodnotně žít a převzít občanskou odpovědnost.

Aby byl umožněn úspěšný návrat do společnosti po propuštění z vězení, je třeba budovat mosty mezi extra- a intramurálním světem. K tomu je bezpodmínečně nutné pochopit a přijmout dobrovolníka jako osobu vězněnému člověku blízkou – jako partnera k rozhovorům. Tato nezbytnost aktivní přítomnosti zástupců občanské společnosti ve vězeňství je zvláště aktuální v době hospodářské, sociální a hodnotové krize, kterou nyní Evropa prožívá.

Je třeba ještě zdůraznit:

- Dobrovolníci ve vězeňství mají velmi specifickou roli: pracují zdarma (ve vlastním i přeneseném smyslu slova) a nemají žádné jiné poslání než budovat dyadické vztahy důvěry mezi občany – jako spojení mezi vězněm uvnitř a společností mimo vězení.
- Jde rovněž o to, navázat a dále rozvíjet kontakty mezi dobrovolníky a penitenciárními profesionály – v atmosféře vzájemného respektování. Tvoříme články řetězce a chceme společně přispět k rovnováze v naší společnosti.

Jasným a přesným základem naší práce jsou Evropská vězeňská pravidla (schválená Radou Evropy v roce 1973 a naposledy revidována 2006), „soubor minimálních zásad platných pro všechny oblasti vězeňství“, „který je důležitý pro zajištění podmínek důstojných člověka a prospěšné zacházení v soudobých pokrokových vězeňských systémech.“

Praxe a pravidla institucionálního zakotvení penitenciárních profesionálů a zejména dobrovolníků jsou přitom v jednotlivých evropských zemích velmi odlišná.

Pro další zlepšení činnosti občanů dobrovolně se angažujících pro vězně i společnost považujeme za vhodné a potřebné předložit příslušným úřadům různých evropských zemí následující doporučení.

Doporučení

I. Význam dobrovolnické činnosti ve vězeňství

Evropské dobrovolnické centrum v Bruselu definuje dobrovolnickou činnost v širokém sociálním kontextu (Manifest 2006):

„Dobrovolníci se angažují:
- z vnitřních motivů a vlastní vůle,

- bez nároku na odměnu,
- v určitém organizačním rámci...
- s cílem věnovat se druhému člověku a být tak přínosem pro celou společnost.“

Dobrovolnická činnost ve vězeňství - přináší normalitu „vnějšku“ do silně reglementovaného vězeňského světa,
- se uskutečňuje v rozmanitých formách, např. prostřednictvím kontaktů s jednotlivci nebo nabídek skupinám,
- je důležitým společenským úkolem, protože dobrovolníci rozhojňují sociální realitu o problematiku vězeňství,
- musí respektovat vnitřní řád konkrétní věznic, přitom potřebuje vstřícnost vězeňského managementu, nemůže však jím být řízena,
- nevyznává logiku výkonu, nýbrž je setkáváním občanů.

II. Rámcové podmínky pro činnost dobrovolníků ve vězeňství

1. Organizace dobrovolnické činnosti

Získávání

- Dobrovolníci mají reprezentovat co možná nejširší spektrum společnosti.
- Koordinátor dobrovolnické činnosti (odpovědný za práci dobrovolníků) má v osobním rozhovoru zjišťovat jejich způsobilost a motivaci.

Vzdělávání

- Dobrovolníci jsou pro svoji činnost připravováni zpravidla před jejím zahájením. Získávají specifické poznatky zejména o fungování vězeňství, bezpečnostních předpisech, mlčenlivosti, komunikaci a zacházení s vězni.
- Při koncipování a realizaci tohoto vzdělávání spolupracují dobrovolníci s profesionály.

Přijetí

- Pro přijetí a ukončení činnosti je třeba stanovit a dodržovat jednoznačná pravidla.

- Při ukončení činnosti musí být s dobrovolníkem proveden rozhovor.

Doprovod a další vzdělávání

- Každý dobrovolník obdrží doprovod a podporu prostřednictvím odpovědné osoby (koordinátora dobrovolnické činnosti).
- Povinností dobrovolníků je dále se vzdělávat a podílet se na výměně zkušeností.
- Každý dobrovolník by měl být přijat do příslušné dobrovolnické organizace.

2. Vztahy k věznic

- Možnost dobrovolnické činnosti ve vězeňství musí být závazně stanovena příslušným státním úřadem.
- Dobrovolníci a zaměstnanci věznic společně naplňují penitenciární cíle.
- Věznic ustanoví pro dobrovolníky kontaktní osobu.
- Vězněné osoby a zaměstnanci věznic obdrží informace o právu vězňů setkávat se s dobrovolníky a o nabídkách dobrovolníků.
- Vedení věznic nabídnou dobrovolníkům minimálně jednou ročně možnost setkání.
- Věznic poskytnou pro činnost dobrovolníků vhodné prostory a přiměřený čas.
- Věznic zajistí dobrovolníkům pojištění a náhradu oprávněných výloh.

Mezinárodní akce, které umožnily vypracovat tato doporučení, budou pokračovat. K tomu jsou nezbytné odpovídající finanční prostředky. Dobrovolníci angažující se v evropském vězeňství potřebují morální i finanční podporu.

Doporučení, která byla navrhována při lokálních setkáních a přijata na Evropském setkání 26. – 29. května 2011 v Trevíru, je třeba dále rozšiřovat do našich institucí a organizací. Vedle toho se budou EFK a ANVP společně obracet na evropské úřady, aby dosáhly jejich uznání.

Doufáme, že tato doporučení budou představovat podporu pro dobrovolníky ve vězeňství a orientaci pro vězeňství v Evropě.

Přísný dohled z Brna ...

Lumír Crha Autor pracuje jako státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství ČR

Na činnost Vězeňské služby ČR se v současnosti upírají různé pohledy. Hledí na vás laici i odborníci, nevládní aktivisté i hospodští mudrlanti, tuzemci i cizinci, zleva i zprava s pochopením i přísně. A hledí na vás také jedenáctero očí státních zástupců. Hovor tedy bude o dozoru státních zástupců nad dodržováním právních předpisů v místech výkonu vazby, trestu nebo zabezpečovací detence.

Těch jedenáct párů očí patří jedenácti státním zástupcům z celkem osmi krajů – včetně pracovišť a poboček, pravdaže. Mají za povinnost pečovat o to, aby vězeňská služba ve věznicích (a v brněnském detenčním ústavu), dodržovala obecně závazné právní předpisy. Dohled nad tímto pečováním vykonávají celkem tři kolegové na vrchních státních zastupitelstvích. A na to vše hledíme z nejvyššího státního zastupitelství. Tedy z Brna...

Pohled z výšky je vždycky trochu zkreslený. Problémy se jeví trochu menší, takové placatější. A hlavně jsou velmi, velmi daleko. Snadno se sklouzává ke knižecím radám. A komu se po padesátce zhorší zrak, ten už nerozezná ani drobné detaily. Na druhou stranu je z výšky vidět to, co nám jinak uniká. Souvislosti zdánlivě nesouvisejících věcí. Celkový tvar krajiny, hranice měst a konečný směr řek.

Před čtyřmi lety mi byla svěřena metodika výkonu dozoru nad věznicemi. Po úvodním rozhlížení jsem si o dodržování právních předpisů ve věznicích učinil onen zmíněný obrázek shora. Postupně jsem se odvážil i k metodickému působení na kolegy v krajích a na obou vrchních státních zastupitelstvích.

Jako hlavní svízel našeho dozoru se mi začal jevit rozpor mezi v zásadě stále stejnými pozitivními zjištěními státních zástupců z výkonu dozoru ve věznicích a proti tomu pesimistickými tvrzeními samotné vězeňské služby, že situace vězeňství je naopak vážná a že vězeňství si prochází nelehkým obdobím. Jen jedno z toho mohla být pravda. Je-li ve věznicích v zásadě všechno stále ve stejném pořádku, nemůže být situace vážná a vězeňská služba své problémy patrně trochu přehání. Vždyť finanční, personální a logistické problémy by se musely dříve nebo později projevit právě v porušení právních předpisů při výkonu vazby, trestu nebo zabezpečovací detence. A ty by přece zachytili státní zástupci...

Anebo to mohlo znamenat ještě něco jiného... Že státní zástupci narůstající problémy věznic citlivě vnímají a za nastalé situace se snaží být spíše rádci než kontrolory nešťastných ředitelů věznic. Zní to hezky a je to lákavé. Je to velmi lákavý dar státních zástupců věznicím. Ovšem je to dar danajský. Protože na základě takové-

ho dozoru nezbyvá než konstatovat, že je ve věznicích vlastně všechno v pořádku – porušení právních předpisů se přece téměř nezjišťují a příkazy se skoro nevydávají. Jednou z mých pomůcek pro státní zástupce krajských státních zastupitelství se tak stal mimo jiné i papír nadepsaný velmi tučným nadsipem Vězeňská služba není mým partnerem. Prý ten papír dnes koluje mezi řediteli věznic a ten velmi tučný nadsip budi přirozenou nevoli. Pochopitelnou nevoli.

K tomu lze říci pouze to, že státní zástupce podle platného práva nemůže věznic radit a může ji právě jen dozorovat. Je to zkrátka role, kterou zákonodárce státnímu zástupci přepsal mezi jinými rolami a tuto roli musí státní zástupce hrát. Nebo si své povolání špatně vybral. Pokud hledáme smysl dozoru státních zástupců nad věznicemi, je zřejmé, že takový dozor nemá jen dublovat řadu jiných kontrolních oprávnění ministerstva, generálního ředitelství,

vnitřní kontroly, veřejného ochránce práv či nevládních organizací. Dozor státního zástupce je omezen jen na dodržování obecně závazných právních předpisů a především je nezávislý. Na věcných problémech věznic i na panu ministroví. V tomto smyslu je to dozor poněkud bezohledný a zlý. Ale jeho užitečnost spočívá právě v tom, že suše konstatuje, zda byl právní předpis porušen či nikoliv, a neohlíží se na žádné širší souvislosti či stávající problémy.

Účelem tohoto článku není vzbudit k našemu dozoru nějaké zvláštní sympatie. Každá kontrola je neoblíbená a oblíbená kontrola je vždycky tak trochu podezřelá. Chtěl bych jen ujistit zaměstnance vězeňské služby, že ten přísný pohled z Brna není pohledem nepřátelským. Že vnímám nescetné problémy jejich profese a vím, že některé příkazy státních zástupců plní jen s velkými obtížemi a že se může vyskytnout i příkaz nesprávný – konec konců jsme všichni lidé chybující. Ale že i podle současné právní úpravy jsme schopni nesprávný příkaz řešit a dát zde za pravdu vězeňské službě. Což vám jistě rád potvrdí například ředitel opavské věznic.

Závěrem mi dovoluji dvě poděkování. Děkuji zaměstnancům vězeňské služby za to, že i v těžkých podmínkách plní své úkoly, což je mnohdy práce dosti nevděčná. A zejména jim děkuji i za jejich pochopení pro podobně nevděčnou roli dozorových státních zástupců ve věznicích.

Podle § 4 odst. 1 písm. b) zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, státní zastupitelství „...v rozsahu, za podmínek a způsobem stanoveným zákonem vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení, zabezpečovací detence, ochranná nebo ústavní výchova, a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omežována osobní svoboda“. Z citovaného ustanovení je podstatné, že rozsah, podmínky a způsob výkonu dozoru nad jednotlivými druhy detence má stanovit další zákon. Zatím se tak stalo u výkonu vazby, trestu odnětí svobody, zabezpečovací detence a ústavní nebo ochranné výchovy, a to následujícím způsobem:

• V případě vazby ustanovením § 29 zákona č. 293/1993 o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů.

• V případě trestu odnětí svobody ustanovením § 78 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

• V případě zabezpečovací detence ustanovením § 40 zákona č. 129/2008 Sb. o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

• V případě ochranné nebo ústavní výchovy ustanovením § 39 zákona č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Návštěva ve věznici mezi chmelnicemi

Jaromír Hykl

Vězňice Drahonice očima imaginární návštěvnice



Procházím se po malé vesničce umístěné v údolíčku nedaleko Lubence. Šla jsem do ní od nedalekého židovského hřbitova, poměrně dobře udržovaného. Na ploše zhruba pěti kilometrů čtverečních se nachází několik domků, jejichž stáří si netroufám odhadnout, ale určitě již pamatují nejméně jednu světovou válku. Zbytky dřevěných ubytoven dávají tušit minulost tradičních student-ských chmelových brigád. Chmelové česáčky, ještě pravděpodobně funkční, vévodí hospodářskému dvoru, který má už svoji slávu také dávno za sebou. Vila bývalého majitele smutně hledí do vlastní, jistě slavnější minulosti svými slepými okny a maličký kostelík, nebo spíš kaple také již nepamatuje, kdy se v ní někdo ukázal naposledy. Zhruba osmdesát obyvatel vísky má ovšem možnost posedět v útulné hospůdce a z oken pozorovat, jak po silnici uhání vozidla na hlavní tepnu do Lubence a odhadovat, který z nich dodržuje stanovenou rychlost při průjezdu obcí. Sedím tu i já a tahám informaci z mladého hostinského. Moc velkou honičku tu nemá, pár místních chlapů lehce zvládá a ještě že občas zavítají zaměstnanci z vězňice. A to mne dostal. Z vězňice? Tady uprostřed chmelnic a vesničky, která se pomalu chystá k odchodu do starých kronik a na pošťáka tu štěká tak asi dvacet psů za ploty domečků, funguje vězňice? To mne zajímá. Ptám se na cestu, platím kafe a už stojím před objektem u hlavní silnice. Podle spirál ostanatých drátů na plotě usuzuji, že jsem asi tam, kde jsem

chtěla být. Přesvědčuje mne o tom i fialová tabule před vchodem - Vězňická služba České republiky Vězňice Drahonice. Ochoťný strážný, ke kterému jsem se po zazvonění dostala a z kterého jsem se snažila zjistit jak dovnitř mne odkazuje na tiskového mluvčího, s kterým se mám domluvit. Má na něho kontakt a zkusím to. Autobus z krásné dřevěné zastávky už mi odjíždí a tak se zatím s Drahonice loučím. Zatím! Na pondělí mám domluvenou návštěvu ve věznici v Drahonice. Těším se, že se podrobněji seznámím s jedním z nejmenších takových zařízení v Česku. Menší vězňice najdeme již jen na Moravě v Břeclavi, Znojme, Karvině. Také v severočeských Teplicích je menší vězňice, ale ta plní trochu jiné úkoly. Ještě jsem nikdy ve věznici nebyla, a abych nepadala úplně hloupě, trochu jsem se na návštěvu připravila. Podařilo se mi totiž sehnat brožuru s názvem „Tak šel čas“, kterou Vězňice Drahonice vydala v roce 2008 u příležitosti svého padesátiletého trvání. Historie je tam popsána dosti podrobně, a tak jsem si musela udělat poznámky. On to totiž nebyl vůbec jednoduchý proces, než se stala Vězňice Drahonice samostatným subjektem. V roce 1957 vznikl Nápravně pracovní tábor v nedalekých Syrovicích na Žatecku. O rok později vznikla pobočka tohoto pracovního tábora v Drahonice. A historie začíná. 300 odsouzených bylo ubytováno v dřevěných ubytovnách na zděné podezdívce. V ubytovnách se topilo kamny na

tuhá paliva, uprostřed tábora protékala potok, jehož břehy vyztužovaly vysázené vrby. Na střechách se podíleli jednak příslušníci ozbrojeného sboru patřícího ministerstvu vnitra a jednak členové závodní stráže - zaměstná Státního statku Lubenec. Všichni odsouzení byli pracovní zařazení, a to zejména v zemědělské výrobě. Rozsáhlá amnestie prezidenta republiky dvakrát zasáhla do fungování drahonické vězňice. Ta první, v roce 1968, kterou vyhlásil generál L.Svoboda, vedla ke zrušení vězňice a vznikla tak nucená přestávka v historickém běhu, a to až do roku 1972. 10.1.1972 vzniká Pobočka pro místní výkon trestu Drahonice. Kmenovým ústavem byl Útvar sboru nápravné výchovy Nové Sedlo. Objekt vězňice začal měnit svou tvář. Původní zeď okolo vězňice byla zbourána. Ze čtyř strážních věží zůstala jedna. Většina budov, které se v roce 1972 postavily, už dnes opět nestojí. Odsouzení stále ještě bydleli v původních dřevěných barácích, ale na stole již ležely plány na nová ubytovací zařízení. Počet odsouzených se pohyboval okolo tří stovek. Počet zaměstnanců zhruba dvacet pět a několik členů závodní stráže. Všichni odsouzení pracovali. Jako rozhodující období pro existenci vězňice bylo označeno období od roku 1983 do roku 1993. Období, ve kterém došlo k důležitým změnám ve společnosti a potažmo i v celém vězeňství. V roce 1988 byla dokončena výstavba nových ubytoven s kapacitou 280 odsouzených. Pro vězňici typický potok byl zatrubněn v lednu

1989. A s potokem zmizely i vrby. Rozsáhlá prezidentská amnestie v roce 1990 byla příčinou dalšího „oddechového času“. Ještě koncem tohoto roku se však vězňice nadýchla k dalšímu životu a po jejím naplnění a změně charakteristiky Vězňice Nové Sedlo končí dvacetiletá symbióza s touto věznici. Od 1.1.1992 se stala pobočka Drahonice součástí Vězňice Oráčov. Další téměř deset let fungovaly Drahonice jako Polootevřený oddělení a později jako Objekt. Stavební úpravy byly dokončeny a vězňice dostala téměř současnou podobu. Do další modernizace se již neinvestovalo a veškeré dění bylo zaměřeno na stabilizaci personálu a dotažení všech změn ve vězeňství do reálné podoby a do každodenní systematické práce na všech úsecích. Tak a teď si již musím jen zapamatovat jedno velice důležité datum. 1.1.2002 - počátek novodobé historie vězňice. Objekt Drahonice se osamostatnil a od toho dne je vězňice Drahonice samostatným subjektem bez závislosti na jiné věznici, jak tomu bylo až do tohoto dne. Měla bych přinést nějaký malý dárek. V Drahonice měli v lednu něco jako malé desetileté narozeniny!

Tak historii mám vcelku nastudovanou a hurá do současnosti. Tentokrát již přijíždím automobilem a řadím se na přeplněné parkoviště před věznici. Ujímá se mne tiskový mluvčí vězňice, který je zároveň vychovatelem. Žádné záznamové zařízení, žádný foťák, ale mám slíbené materiály, tak jsem klidná. Procházíme přes vězeňský dvůr po cestě, pod kterou teče potok, o kterém jsem četla. Potkávají nás odsouzení a slušně zdraví. Vězňice je totiž dvoutypová. To znamená, že jsou zde umístěni odsouzení zařazení do typu vězňice A s dohledem a do typu B s dozorem. Kapacitně (3 m2 - 206 dozorů a 94 dohledů). Odsouzení zařazení do typu s dohledem mají volný pohyb v určeném prostoru vězňice a to jsou ti, které potkáváme.

Přede mnou se kouří z hrnku ovocného čaje, u kterého se jistě bude dobře poslouchat, jak se žije ve Vězňici Drahonice dnes, v roce 2012. Pan tiskový mluvčí je ve Vězňici Drahonice od roku 1983, takže pamatuje více jak polovinu celé historie Drahonice, ale s úsměvem říká, že se na filmy pro pamětníky ještě necítí, a mne stejně spíše zajímá současnost a také trochu výhled do budoucnosti. Doba, kdy chod vězňice zajišťovalo dvacet příslušníků, je ta tam. Současné náročné úkoly, které plní zaměstnanci vězeňské služby, vyžadují plnohodnotný personál v dostatečném počtu. Dnes je ve Vězňici Drahonice celkem 113 zaměstnanců. 82 mužů a 31 žen, které jsou zaměstnány zejména v logistické oblasti na úseku ekonomickém, personálním, správním, ale i na oddělení výkonu trestu, v přímém kontaktu s odsouzenými je zařazeno šest žen. 60 zaměstnanců je

ve služebním poměru a 53 je občanských zaměstnanců. Celkem 32 zaměstnanců má vysokoškolské vzdělání, ať již bakalářské či magisterské a inženýrské. Další zaměstnanci si své vzdělání rozšiřují studiem na různých vysokých školách. Jeden z příslušníků z oddělení vězeňské stráže se dostal do reprezentace naší republiky v televizní soutěži „Aréna národů“ a můžeme ho nyní vídat každou sobotu, jak bojuje za Česko i za Drahonice. Držíme mu palce. Jak se cítí zaměstnanci ve věznici? Především si jsou vědomi současné složité ekonomické situace. Povinnosti jsou náročné a tlak na výkon všech funkcí beze zbytku obrovský, bohužel perspektivy zlepšení finanční situace jsou zamlžené. Snižování výdajů na věřejné finance se citlivě dotýká všech zaměstnanců VS a jejich postavení ve společenském žebříčku neodpovídá náročnosti odváděné práce. Vězňice se snaží usnadnit svým zaměstnancům plnění jejich povinností. Prostřednictvím FKSP přispívá vězňice finančně na důchodové pojištění svým zaměstnancům. Organizují se zájezdy do divadla i na různé společenské akce. Podporují se sportovní akce, turnaje, vánoční akce pro děti, dětské dny apod. Vězňice přispívá na stravování ve vlastní vývařovně a poskytuje bezúročné půjčky zaměstnancům. Pozitivní přístup k plnění všech povinností i ke svým perspektivám ve vězeňství je důležitý a Vězňice Drahonice je touto



pozitivitou nasáta, a zejména proto je hodnocena jako jedna z nejkvalitnějších věznic v republice ve všech sledovaných ukazatelích. Potvrdil to osobně i generální ředitel VS ČR při své letošní návštěvě v Drahonice. Udržení této pozice vyžaduje maximální pracovní nasazení všech zaměstnanců, někdy i nad rámec jejich povinností a často i s jistou dávkou osobní obětavosti. Vězňice se snaží udržet si své pevné pilíře. Je to především zaměstnanost odsouzených. Dále udržení maximální kázně a pořádku odsouzenými a v neposlední řadě kladná image na veřejnosti. Drahonice již dlouhodobě patří mezi

vězňice s nadprůměrným počtem zařazených odsouzených. (Průměrné procento zaměstnanosti za 2011 je 61,14 %.) Při posuzování tohoto výsledku je třeba vzít na vědomí několik faktorů, které výrazně negativně ovlivňují počet zaměstnaných odsouzených. Vězňice je umístěna v regionu, který vykazuje jednu z nejvyšších nezaměstnaností v rámci republiky. Většina pracovních příležitostí je sezónního charakteru. Vězňice nemá žádné vnitřní pracoviště. Výběr odsouzených je tedy zcela závislý na skladbě odsouzených a jejich vhodnosti pro zařazení na pracoviště mimo vězňici. Vzhledem k nízkému počtu odsouzených je tento výběr stále složitější. I na relativně bezproblémové oddělení s dohledem jsou zařazování odsouzení z té „horší sorty“ a není tak jednoduché z nich vhodného dělníka vybrat. Pracovníci vězňice musí trvale vyjednávat se zaměstnavateli i mimo region, a to v těch oblastech, kde není tak vysoké procento nezaměstnanosti. Pracoviště odsouzených jsou tak rozloženy od Kladna, Rakovníku až po Kadaň a Most, Blšany atd. O náročnosti kontroly těchto pracovišť snad ani není nutno hovořit. A to jak finanční, tak časové. Referát zaměstnávání odsouzených je obsazen dvěma pracovníky, kteří mají zároveň na starosti Středisko hospodářské činnosti. (Hospodářský výsledek k 31.12.2011 = 1.089.974,56 Kč hrubého zisku.)

To, že se vězňice může v oblasti zaměstnávání odsouzených chlubit svými výsledky, je zejména jejich zásluhou, ale pochopitelně i řady dalších kompetentních pracovníků z jiných oddělení a referátů. Na výsledcích a fungování dalších pilířů se největší měrou podílí oddělení výkonu trestu. Vysoká úroveň kázně a pořádku na ubytovnách je již dlouhodobě nastavena a mezi vězni dostatečně známa. Někteří odsouzení právě proto Vězňici Drahonice vyhledávají, někteří se zase snaží všemi způsoby vykat nějak jinam. Obě kategorie však musí všechny povinnosti plnit a nejsou žádné výjimky. Náročnost vychovatelů i dozorců je

v Drahoně pověstná a plnění úkolů v této oblasti je jedním z nejvíce sledovaných ukazatelů úspěšnosti práce jednotlivců – zaměstnanců oddělení výkonu trestu.

Čaj už mám vypitý a chtěla bych si začít dělat poznámky. Těch informací a čísel už bylo dost. Jsem však ubezpečena, že nemusím nic psát. Většinu toho, o čem mluvíme, bude možno sehnat v časopise České vězeňství. Z mého udiveného obličeje lze vyčíst, že žádný takový časopis neznám. Pan tiskový mi vysvětluje, že se jedná o rezortní časopis, a hned vytahuje ze šuplíku jeho poslední číslo. Překvapuje mě jeho úroveň jak obsahová, tak formální. Křídový papír, spousta barevných fotografií, odborné články, informace, historie. Kdybych si přý prohlédla webové stránky vězeňské služby, mohla bych na časopis také narazit. Další pro mne nová informace, ale přeci jen požitek z toho, že držím časopis v ruce, listuji v něm a cítím jeho vůni, nenahradí žádné internetové stránky. Dostávám ho na památku a to o Drahoně mi přý také schová. Tak jsem ráda. Ale už poslouchám další povídání. Kázeň a pořádek je tím základním atributem, na kterém se dá vybudovat



další nástavba práce s odsouzenými. Práce s terapeuticko vzdělávací skupinou TVP-21. Naplňování prioritních programů aktivit programů zacházení, pracovní terapie mimo věznic. To jsou oblasti, kterým je věnována maximální pozornost vychovatelů a specialistů oddělení výkonu trestu. Odsouzení se svou vychovatelkou vymysleli scénář pohádky o princezně, sami si vytvořili loutky, postavili kulisy a sami se ujali i rolí herců. S loutkovou pohádkou pak obrazili už většinu předškolních zařízení v regionu. Také hráli dětem odsouzených matek ve Věznici Světla nad Sázavou. V rámci činnosti kroužků vyrábějí nejrůznější výrobky z papíru, látek, dřeva apod. Bohužel věznic nemá prostoty

ani vybavení nějaké speciální dílny, a tak se vše v podstatě dělá na koleně. O to jsou výsledky hodnotnější. Letos se odsouzení zúčastní regionální výstavy prací odsouzených, kterou pořádá Věznice Všehrdy na zámku Červený hrádek u Chomutova. S velkým zápletem hovoří vychovatel o práci odsouzených na pracovních terapiích mimo věznic. Činnost, která ohromným způsobem zviditelňuje věznic v celém regionu. Činnost, bez které si již některé místní subjekty nedokáží svoji práci představit. Odsouzení, které nelze samotné zařadit na některého pracoviště, odjíždí s vychovatelem na práce mimo věznic pro některý ze smluvních partnerů. Zde pracují bez nároku na finanční ocenění a odvádějí velký kus prospěšné práce. Místo slov mi pan tiskový ukazuje písemné materiály od jednotlivých zaměstnavatelů. Tak jsme se společně prokousali prací a úkoly oddělení výkonu trestu a tak trochu oddělení vězeňské stráže. Zastavili jsme se na referátu zaměstnávání odsouzených. Nemám zájem o předčítání náplní práce jednotlivých pracovníků. Není nutné si povídat o tom, co mají jednotlivá oddělení za úkoly, jaké mají povinnosti

a co je jejich účelem ve věznici. To je ve všech věznicích stejné s většími či menšími odlišnostmi. Všude určitě spolupracují s Probační a mediální službou ČR, s církvemi, s Policií ČR, HZS ČR atd. atd. Mne zajímají lidé a jejich názory. Jejich přístup ke své specifické práci. Bylo by určitě hodně zajímavé mluvit s děvčaty z ekonomického oddělení, promluvit si o různých starostech s pracovníky oddělení správního, s jakými problémy se potýká třeba asistentka ředitele nebo oba jeho zástupci. Jak mají hlavu v píru logistici. Energie, voda, stravování, kotelna ... Co si o všem myslí ten, který za všechno ve věznici zodpovídá, tedy její ředitel. Ale to už by byla hluboká sonda do

práce jednoho rezortu a člověk by musel se zaměstnanci strávit několik dnů, nebo raději měsíců, aby vše poznal a byl zasvěcen do všech problémů, které se mu zdají při pohledu zvenku třeba malicherné nebo zbytečné. Pak by se teprve dalo říci, poznala jsem lidi, kteří si zvolili za svoji životní cestu složitou práci v českém vězeňství a jdou vpřed přes překážky se snahou zanechat za sebou čistou stopu a pohnout s tou károu dál a kupředu.

Tak raději zpět do kanceláře tiskového mluvčího a zkusme probrat, kam nejmenší věznic v Čechách míří a čeho chce dosáhnout. Budoucnost je jasně naplánována a krátkodobé úkoly jsou zřetelné a splnitelné. Žádné vzdušné zámky. V první řadě chce věznic navýšit svoji kapacitu. Nedostatek ubytovacích míst je bolavým místem celé vězeňské služby. Vybudování nové ubytovací kapacity v prostorách současných centrálních sprch – za minimální finanční náročnosti a za nízkých nákladů dojde k vytvoření 25 dalších míst pro odsouzené. S tím souvisí vybudování sprchových koutů na jednotlivých oddílech na ubytovně odsouzených. To je akce, kterou věznic zajistí vlastními silami. Další velká akce je práce na projektu „Snížení energetické náročnosti a ekologizaci provozu vybraných areálů v příslušnosti hospodaření VS ČR“. V rámci projektových záměrů Operačního programu životního prostředí by mělo dojít k dokončení řešení vlastnictví pozemků pro výstavbu plynové kotelny k vytápění věznic. Tuto operaci mají na starosti pracovníci GR VS ČR. Součástí projektu je i zateplení ubytovny a s tím souvisí i nová fasáda. Po dokončení prací na fasádě dojde k osazení cest v areálu zámkovou dlažbou. V roce 2012 by se tedy měly vyloupnout „nové“ Drahonice s novou fasádou, ekologickou kotelnou bez sloupce hustého dýmu a upraveným vnitřním areálem. Pochopitelně hlavními úkoly bude udržet, popřípadě navýšit současné procento zaměstnanosti odsouzených a dále pokračovat v propagování pozitivního vztahu civilního sektoru k věznici formou pracovních terapií u současných smluvních partnerů. Tím výčet hlavních cílů končí. Pochopitelně k jejich dosažení budou muset pracovníci věznic splnit ještě množství cílů dílčích a nesmí při tom zapomenout na zajištění každodenní činnosti věznic. Tiskový mluvčí přirovnává věznici k takové nějaké osmi či víceveslici s kormidelníkem. Ředitel věznic sedí u kormidla, udává směr a tempo a ostatní, kteří sedí u vesel musí veslovat a všichni stejně. Ne někdo více a někdo méně. Jinak by se loď točila na místě a nikdy by nenabrala ten správný směr a nepřekonala zvedající se vlny a protivítr. A navíc musí všichni veslaři věřit tomu, že přijede zase klidná, tichá

voda a popluje se snáze a pohodlněji, i když tahle loďka do cíle nikdy nedojede a za znavené veslaře nastoupí další a potom další a povevou vlahku Drahonice, tak aby ostatní loď podlé ní řídili ty své. Tak to je myslím hezká myšlenka na závěr mé výpravy a můžeme se rozloučit. Branka vstupního vchodu za mnou zaklapla, uklízím si vrácenou občanku a mířím do svého vozidla. Srovnávám si všechno v hlavě a je mi jasné jedno. Už vím, že je v této staříčké víscce oáza života. Pokaždé, když budu projíždět chmelnicemi a pojedou okolo plotu se spirálou z ostatních drátů, vzpomenu si na ty lidičky, které jsem dnes poznala, a v duchu smeknu klobouk před jejich posláním. Jsem ráda, za to, co jsem dnes zažila, a třeba se ještě někdy do Věznic Drahonice podívám. Startuji a odjíždím po silnici na Lubenec, dodržuji padesátku a stačím zamávat na mladého hostinského, který se vyhívá před hospodou.



Sdružení Andromeda Velká Chmelištná

Podpora našeho humanitárního projektu vedením Věznic Drahonice má mezi širokou veřejností nebývalý ohlas. Velice si vážíme práce odsouzených mužů na výstavbě areálu pro zdravotně postižené a staré lidi, protože nám pomáhají poctivě a pracují velmi dobře. Vědí, že pomáhají dobré věci a že staří a nemocní lidé jejich práci potřebují. Jsme rádi, že můžeme s ředitelem věznic v této oblasti spolupracovat.

Lenka Petříčková, Sdružení Andromeda

AMK Krásný Dvůr

Za AMK Krásný Dvůr a sám za sebe musím říct, že vzornější a profesionálnější spolupráci si neumím ani představit. Neznám státní organizaci kromě Věznic Drahonice, která tak významně pomáhá sportovnímu motoristickému klubu jako jsme my. Jako výsledek uvádím jeden příklad za všechny: při loňském motokrosovém Mistrovství Evropy z mezinárodní jury zazněla pochvala a uznání od zástupců zúčastněných států na

adresu traťových komisařů a připravenost závodní dráhy. Poté co jsem jim sdělil, že traťové komisaři jsou odsouzení z Drahonice a ti sami že se též podíleli na úpravě závodní dráhy, nastalo ticho, které ohromení představitelů Holandska a Velké Británie přerušili slovy: „Neuvěřitelné, brilantní, perfektní...“ a následně se k nim připojili i ostatní včetně rezervovaných Němců a Švýcarů. Myslím, že k tomu není dále co dodat. Za naše AMK mám pouze jedno přání, aby tato spolupráce mohla dále pokračovat.

Jan Šeřl, předseda AMK Krásný Dvůr

OS Za záchranu kostela sv. Jiljí v Libyni

Spolupráce s věznicí Drahonice je pro naše občanské sdružení Za záchranu kostela sv. Jiljí velmi důležitá. Bez jejich pomoci bychom nemohli zvládnout těžkou práci s opravou kostela a zejména hřbitova. Velmi děkujeme za jejich vstřícnost, neboť bez jejich pomoci bychom nebyli schopni tyto práce zajistit.

Jitka Kantová, jednatelka občanského sdružení Za záchranu kostela sv. Jiljí

Státní hrad Krakovec

Dovolte mi prosím dát na vědomí skutečnost velmi plodné a bezproblémové spolupráce probíhající mezi Věznicí Drahonice a státním hradem Krakovec, kde odsouzení v rámci pracovních terapií pomáhají při výkonu rozmanitých prací a činností. Rád konstatuji, že probíhající spolupráce na takové úrovni nebývá v našich krajích a současných časech každodenní samozřejmostí, a když se s ní pak člověk setkává v ohraničeném prostoru nápravného zařízení, je mírně překvapen a mile potěšen. Odsouzení, kteří k nám na Krakovec jezdili opravdu usilovně pracovat, zúročili plně danou příležitost, jak k vydatné pomoci hradu Krakovec, tak též k prospěchu svému. Prostě, dochází k vzájemnému obdarování na vícero rovinách.

Dáno na Krakovci dne 7. února l.p. 2012
Vypsal Jiří Sobek, kastelán státního hradu Krakovceho sdružení Za záchranu kostela sv. Jiljí

MÚ Lubenec

Dosavadní dobrá spolupráce s Věznicí Drahonice probíhala hlavně formou zajišťování úklidových a demoličních prací vězňů pro obec Lubenec. Jejich zásluhou se podařilo vyčistit od náletových dřevin turistickou stezku na Vochlickou rozhlednu v Libyni. Dobře se zhostili i rozebrání staré kamenné zdi hřbitova v Lubenci. Počítáme proto s jejich pomocí i nadále, a to hlavně při vyčištění příkopů v Drahoně a výkopových pracích na vysušení opravovaného kostela v Lubenci.

Bohumil Peterka, starosta obce



Židovská obec Teplice

Bez těžké a náročné práce, vykonávané s maximální zodpovědností, by dnes židovský hřbitov v Drahoně již asi někdo těžko hledal. Díky vězňům z Drahonice a vedení věznic se můžeme pochlubit další revitalizovanou památkou.

Oldřich Látal, předseda ŽO Teplice

Myslím, že není nutno dále komentovat. Vyjádření zástupců organizací jsou dostatečně výmluvná a mají svou vypovídací hodnotu. Zájem o pomoc odsouzených mnohonásobně převyšuje možnosti věznic, a tak se věznic snaží vybírat projekty, o kterých si myslí, že jsou nejdůležitější, nejmýsluplnější a které mají již svou určitou tradici. Vedení oddělení výkonu trestu odvádí v této oblasti opravdu kus poctivé práce a vzorně prezentuje věznic a vězeňskou službu vůbec. Ráda bych si promluvila s vedoucím tohoto oddělení a s radostí zjišťuji, že to nebude žádný problém. Rozhovor vede pan tiskový mluvčí a jsme všichni v kanceláři vedoucího oddělení výkonu trestu Věznic Drahonice pana mjr. Mgr. Pavla Vagnera

V kterém roce jste se stal příslušníkem VS ČR a jaká je Vaše služební kariéra?

Příslušníkem Vězeňské služby ČR jsem od roku 1996. Nastoupil jsem na oddělení vězeňské stráže jako strážný. Prošel jsem všemi druhy strážní i eskortní služby. V té době byla dozorcí služba součástí oddělení vězeňské stráže a já byl po několika letech zařazen na služební místo dozorce. Po osamostatnění Věznic Drahonice v roce 2002 jsem byl ustanoven na místo inspektora VS pro služební přípravu. To byla pro mne nová a velmi zajímavá zkušenost. V nově zřízené věznici nebyla žádná dokumentace pro řešení krizových stavů, ani zde nebyly zřízeny zabezpečené oblasti pro ukládání dokumentů obsahujících utajované informace. Dokumentaci bylo nutno nově vytvořit, určené místnosti zabezpečit. Při této práci jsem poznal spoustu zajímavých lidí

a nabral mnoho zkušeností, ze kterých čerpám dosud. V polovině roku 2003 jsem byl dotázán, zda mám zájem o funkci vedoucího oddělení vězeňské stráže. Bral jsem to jako osobní výzvu a funkci jsem přijal. Začal jsem nabírat zkušenosti s vedením oddělení a vedením lidí. Tehdejší ředitel věznic rozhodl, že si v této funkci vedu dobře, a vyslovil potřebu zajistit chod oddělení výkonu trestu, kde ke konci roku 2006 končil tehdejší vedoucí. Od 1.1.2007 tedy zastávám služební místo vedoucího oddělení výkonu trestu. Za těch 5 roků, co toto místo zastávám, se mnohé změnilo. Původní obavy z této změny už ze mě dávno vyprchaly, mé dřívější názory na princip práce oddělení výkonu trestu se trochu pozměnily. Musím však říct, že mě příjemně překvapili zaměstnanci oddělení, o kterých nepříliš pochvalně hovořili moji předchůdci. A přitom stačilo tak málo, jen jim dát prostor pro práci, nastavit jasná pravidla a tato pravidla dodržovat.



Získal jste titul Mgr. Jak náročné pro Vás bylo studium na VŠ při zaměstnání?

Ve studiu při zaměstnání jsem již téměř profesionál. Díky své vlastní pohodlnosti a vidině kamarádů, kteří si již užívají života mimo školní prostředí, jsem původně vystudoval pouze učební obor bez maturity. Následně jsem poznal, jak je náročné si na chleba vydělávat vlastní prací a jak je náročné pracovat pod vedením někoho, kdo sice má v ruce papír o zakončení vyššího studia, ale rozumu mu to nepřidalo. Rozhodnutí bylo tedy jasné: co jsem mohl pohodlně udělat dřív, udělat s vyšším nasazením později. Při práci jsem tedy dokončil nástavbové maturitní studium. Posléze jsem již při výkonu služby u VS ČR vystudoval bakalářský studijní program na Policejní akademii ČR a v roce 2010 jsem dokončil magisterské studium v oboru speciální pedagogiky. Studium při zaměstnání je velmi náročné a náročnost se zvyšuje při postupu na vyšší služební místo. Člověk na vedoucích místech totiž nemůže jednoduše zaklapnutím vstupního kartu vypnout myšlenky na úkoly, které

má jeho oddělení před sebou. Na druhou stranu si však člověk dozaženejších studijních výsledků, právě pro tuto náročnost, o mnoho více váží. Ukončením magisterského studia však mé studium při zaměstnání nekončilo. Nadále se zúčastňuji kurzů celoživotního vzdělávání. Vloni jsem absolvoval manažerské vzdělávání a letos si rozšiřuji své jazykové znalosti v kurzu anglického jazyka.

Co považujete ve své funkci za nejsložitější?

Práce s lidmi je velmi náročná. Člověk není stroj, který lze naprogramovat a on pak pracuje podle programu. Při práci s lidmi je nutno si uvědomovat, že i ten, s kým jednáte, vás nějak vnímá, je ovlivněn svými pocity, svým zařazením, situací, vašim verbálním i neverbálním projevem. Základní principy jsou obdobné, ať jde o jednání se zaměstnancem nebo s odsouzeným. U odsouzených je však nutno vždy přemýšlet též o účelovosti jeho projevu, někdy i o jeho zistných cílech.

Jako vedoucí oddělení výkonu trestu jsem vybaven určitými pravomocemi, o kterých vím nejen já, ale samozřejmě i odsouzený, se kterým jedná. Tyto pravomoci je nutno řádně, ale obezřetně využívat, a to jak ty které mají pozitivní, tak i ty, které mají negativní dopad pro odsouzeného. Jako nehlavnější zásadu považují to, že slova, která byla vyřčena, musí být dodržena, a pokud nejsou dodržena, tak partner jednání ztrácí důvěru. Za nejnáročnější část své práce tedy považují rozhovory „face to face“, kde si uvědomují, že tou největší a nejučinnější zbraní, kterou jsme vybaveni, je slovo.

Zmiňujete se, že Vaším profesním krédem je : „Jsem přesvědčen o mocné síle slova.“ Mohl byste tuto myšlenku rozvést?

Tuto myšlenku se snažím vštěpovat jak svým podřízeným, tak i odsouzeným. Beru to tak, jak jsem již řekl: to co je vyřčeno, musí být dodrženo. Nemohu si dovolit něco slíbit a pak to nedodržet. Člověk tím ztrácí autoritu a pak i důstojnost. To samé chci po svých podřízených a stejně tak to vyžadují od odsouzených. Odsouzení často slibují, jak něco dodrží (např. bude se řádně chovat a zapojovat se do prací ve prospěch věznic), pokud jim např. odpustím zbytek výkonu kázeňského trestu, ale zapojí se pouze po dobu, než dojde k mému rozhodnutí. Neuvědomují si však, že je to stejně jednou dostihne, a při dalších slibech má již smůlu. Jednou dal slovo, to nedodržel, tak nepomohlo ani slzy. Pokud však dodrží, co dodržet má, není problém, aby dostal druhou šanci. Pak se setkávám s tím, že projdu okolo skupinky odsouzených, kteří se mezi sebou baví, a samozřejmě, že na přetřes v tu chvíli přijdu já a

zaslechnu, jak některý umravňuje jiného za jeho poznámky a říká: „To je frajer, ten co řekne, to platí“. Pak jsem o síle slova přesvědčen.“

Jak trávíte volný čas? Máte čas na své vlastní zájmy a koníčky?

Mnoho volného času věnuji své rodině. Velkým koněm je rekonstrukce našeho rodinného domu. Fyzická práce je příjemným odreagováním po práci s odsouzenými, a pokud se dílo podaří, tak je brzy vidět výsledek snažení. Dalším koníčkem jsou počítače a elektronika obecně. Na to však už mnoho času nezbývá.

Poznávám, že práce zaměstnanců vězeňské služby není jen „hlídání muklů“, jak je často prezentováno, a toto pro poznání je pro mne velmi pozitivní. K vedoucímu oddělení přichází jeho kolega ppor. Tomáš Vukliševič, který je z oddělení vězeňské stráže a pracuje jako VISS. Je bychom ho také trochu vyzpovídali ?

Jaká je vaše profesní kariéra u VS ČR?

Nastupoval jsem v roce 1995 jako strážný, a od roku 1997 dělám VISS nejdřív tedy to byl pod Oráčovem ISS a po osamostatnění VISS.

Ve Vaší směně jsou zařazeni i mladí příslušníci VS ČR. Jak se Vám s nimi spolupracuje? Jsou jiní než Vy, když jste byl v jejich služebním věku?

Spolupráce je dobrá. Musí být dobrá, jsme spolu v jedné směně a zde každý odpovídá za každého. Jeden za všechny a všichni za jednoho. Musí se přizpůsobit a pochopit nedílnou velitelskou pravomoc, která je nezbytná pro přesné plnění všech povinností. Bohužel myslím si, že je škoda, že neprošli vojenskou službou jako my starší. Pro získání návyků kázně a smyslu pro povinnost bylo toto období v životě muže dost důležité. Současní mladí kluci jsou většinou rozmazlení, chtěli by hned brát velké peníze za málo práce. Pochopitelně nelze všechny házet do jednoho pytle a ti, kteří přicházejí do služby s podobným názorem, na něj musí co nejdříve zapomenout.

V loňském roce jste byl oceněn GR VS ČR jako jediný příslušník naší věznic. Co toto ocenění pro Vás znamená?

Pochopitelně že to pro mne byl ohromný impulz pro další působení ve věznicí. Vážím si toho, že byla moje práce oceněna a že jsem mohl být mezi těmi nejlepšími ze všech věznic v republice. Cítil jsem se velmi slavnostně a promítl jsem si zpětně všechna ta léta strávená v uniformě. Nepovažuji to za promarněné roky a vlastně se těším na další. No a v neposlední řadě – každá koruna je dobrá a finanční ocenění je vždycky příjemné nejen pro mne, ale pro celou moji rodinu.

Peníze ve znamení smrtihlava

Josef Nejedlý

Dotýkáte se staré, otrhané a dávno neplatné bankovky. Má patinu. Kdysi byla pro někoho hodnotou, ale nejspíše prošla rukama mnoha lidí. Byla víc než pouhý papír. Každý si přece hlídá své peníze, nechce je ztratit, ale utratit - za holé živobytí nebo nějakou radost navíc. Malý potištěný kus papíru je svědkem oněch časů a lidí. Jednou se naši potomci budou takto dívat i na naše peníze a klást si stejné otázky: Jací to tehdy byli lidé? Jaká byla jejich přání, sny a každodenní starosti? Vábí vás tajemství? Slyšíte ozvěnu slov vyřčených či zamlčených ve chvíli, kdy se těmito penězi platilo? Kam nás pátrání dovede?

Labe, Goethe a Buchenwald

Myšlenky plynou jako voda v řece času. Vltava jako za starodávna protéká Prahou a dále přes Mělník s Labem míří dalekou cestou Německem až k moři. Voda nečeká, to jen člověk umí plout proti proudu řek a času. Náš čln proto může opustit labskou cestu před Magdeburkem a dát se vzhůru po řece Sále, kde básník Kollár nacházel dávná sídla slavných Slovanů, a pak ještě výš proti proudu Ilmu ... až u Výmaru zůstaneme v úžasu stát a s uměnilovnými turisty napneme uši, zda nad řekou dosud zní verše sloupů německé literatury - Wielanda, Herdera, Goetha, Schillera a klavír Franze Liszta, který tu také komponoval. K tomuto starému kulturnímu centru Duryňska se obrátily oči všech Němců v roce 1919, kdy zde byla vyhlášena ústava první demokratické německé republiky. Humanistické ideály tzv. Výmarské republiky nekvetly dlouho. Spálil je nelidský mráz 30. ledna 1933, kdy se říšským kancléřem stal Adolf Hitler. Vody řeky Ilmu odnášely pak 13 let při jarním tání jen temný kal nacistické hrůzovlády a nedaleko Výmaru vznikl jeden z nejstrašnějších vyhlazovacích táborů - Buchenwald. Až sem nás dovedly staré papírové peníze, jejichž němý křik svědčí lidem i nebi o smrti a utrpení tisíců neviných. A vodní cesta po Labi a Ohři stejně jako vybledlý tisk starých bankovek by nás mohly zavést i do mnohem bližšího města, které se načas proměnilo v čekárnu na smrt, do Terezína.

Pamětníci z Mělnicka

Autor tohoto článku spatřil mnoho z hrůzy nacismu nejen během studia historických dokumentů, ale především před mnoha léty v očích a vyprávění dvou obyčejných lidí z Mělnicka, kteří prošli peklem koncentračních táborů a měli štěstí - přežili. Jejich smutné příběhy stály u počátků snahy kvalifikovaně zaznamenat svědectví o novověké době temna z pohledu historika a numismatika a předat je české penitenciární obci také prostřednictvím

oborového časopisu. Převážnou část doprovodných a upřesňujících údajů poskytl autorovi Josef Barša. Tento článek posuzoval také z hlediska vlastních zážitků a zkušeností bývalý vězeň koncentračních táborů Osvětim (č. 88 451) a Buchenwald (č. 16 845) P. J. Bednář. Mezi dokumenty z osobního archivu obou těchto mužů se podařilo nalézt nejen peníze z likvidačního tábora Buchenwald, ale také z Terezína.

Nevyřčené pocity někdejších aktérů naší historie si může seriózní badatel jen představovat, má-li kromě úcty k faktům také srdce a fantazii. Po dlouhém pátrání podobném práci detektiva narazí na pár skromných informací, prokazatelných a mrazivě pravdivých. Nic víc. Ale každý badatel při své práci doufá, že najde spřízněné duše v laskavém čtenáři, který zná onen neopakovatelný pocit objevování a pochope ní souvislostí. Tuto pouť za poznáním provázejí neodbytné představy, v nichž poselství dávno doznělé lidské zkušenosti zase pomyslně ožívá. Otevírají se obrazy dávných tužeb a tragických osudů, jejichž (naštěstí již jen zprostředkovaně) znovuprožívání činí lidi lidmi a také lidi různých staletí či zemí spojuje.

I tento článek vznikl s cílem porozumět záhadám, rozluštit nejasnosti, být upozorněním a mementem...

Arbeit macht frei

Nápis Práce osvobozuje nad vraty koncentráků byl prvním podvodem, jehož se dopustili nacisté na nedobrovolných obyvatelích každého tábora již při jejich vstupu. Ve svém důsledku totiž práce, vysilující a doslova otročká, osvobozovala až v ten poslední, neodvolatelný okamžik... Je, či není to dávno? I letošní rok je příležitostí připomenout si bez přehnané pompéznosti, že uplynulo skoro sedm desítek let od ukončení války a slavných dnů vítězství nad nacismem a fašismem. Nejde-li nám o prázdna gesta, ale o připomenutí nezvratných faktů, pak právě seznámení s historií neobvyklých peněz továren na smrt a jejich složitou his-



torií nám zprostředkuje i ve zkratce čitelné poselství pro budoucí generace: otrěsné svědectví, čeho je člověk v extrémní situaci schopen se dopustit. Znovu budou před námi defilovat nepředstavitelné poměry, středověký donucovací systém transformovaný nacistickými pohlaváři do moderní doby osviceného dvacátého století a mnoho dalších hrůz. Tragická historie papírových platidel koncentračních táborů 1), kterou se doposud zabývalo v řadě historicko-výzkumných děl mnoho renomovaných odborníků, je sice v povědomí vězeňských pracovníků i širší odborné čtenářské veřejnosti, avšak vlivem relativní nedostupnosti a s tím spojené vzácnosti konkrétního materiálu - zachovaných nominálů pracovních a koncentračních táborů Třetí říše - není tato oblast stále ještě detailně prozkoumána a zdokumentována. Totéž platí i o tzv. táborových penězích ghatt v polském městě Lodži a také u nás v Terezíně. Důvody, které vedly nacisty k jejich vydávání, jsou známé. Šlo jim nejen o vykořisťování dobrovolných obyvatel městských enkláv, ghatt před světem neprodyšně uzavřených, ale chtěli zároveň oklamat světové veřejné mínění. Málokdo si dovede představit, k jaké zrůdné dokonalosti nacistický totalitní aparát i v této oblasti dospěl. Snad alespoň částečně poodhrou rousku tajemství následující řádky. A ne pouze numismatikům...)

Předválečné rozhodnutí

Několik let před oficiálním vypuknutím války, v okamžiku, kdy se kola nacistické válečné mašinerie již začala roztáčet opravdu naplno, byl v německém průmyslu pocíťován značný a především trvalý nedostatek pracovních sil. Proto Hlavní hospodářská správa SS (Wirtschaftsverwaltung Hauptamt der SS) v Berlíně přišla se zásadním organizačním opatřením: zřídila svoji zvláštní samostatnou úřadovnu a na přímý rozkaz úřadu D II vzalo gestapo do své výlučné pravomoci masové nasazení všech vězňů v podstatě ze všech nacisty okupovaných zemí Evropy. Tím byl organizačně zajištěn plynulý přísun levných otročských sil pro říšský zbrojní průmysl. Pro vykonávání této činnosti disponovaly příslušné orgány SS nebývale rozsáhlými pravomocemi.

Přímo z berlínské úřadovny se řídilo masové nasazování vězňů do všech 67 hlavních koncentračních táborů a jejich 2000 poboček. Oficiální prohlášení zástupce SS ze dne 30. dubna 1942 naprosto cynicky konstatovalo: „...hlavní důraz při využití pracovních sil vězňů se klade do oblasti hospodářské. Mobilizaci všech vězeňských sil k válečným účelům je nutno posunout do popředí...“ A na dalším místě je i zmínka o využití pracovních sil takovým způsobem, že je to normálně uvažujícímu člověku až nepochopitelné: „...využit až do úplného opotřebování...“. Koncentrační tábory jsou od tohoto okamžiku doslova nevyčerpatelným zdrojem levných pracovních sil. Bezohledné využívání práce vězňů německých koncentračních táborů šlo skutečně až nad fyzické možnosti lidí. Jejich následná likvidace ve chvíli, kdy „se opotřebovali“, je jednou z nejsmutnějších kapitol v dějinách zacházení člověka s člověkem.

Zbraně SS, do jejichž kompetence spadalo řízení a ostraha táborů, již v počátcích své činnosti nechaly zřídit u všech těchto zařízení výrobní podniky. Ty pro zajištění svého chodu používaly zejména pracovníky z řad vězňů. Produkce byla samozřejmě zaměřena na uspokojení potřeb jednotek SS. Pracovní den v koncentraci začínal v pět hodin a končil většinou až po devatenácté hodině. Mzdou byla polévka a 250 gramů chleba.

Zakalkulovaná smrt – ekonomická výhoda nelidského systému

Zisky podniků SS stoupaly každým rokem, i když musely podle dohody vyplácet vedení každého tábora 50 feníků za dodání pomocného dělníka a jednu marku za odborníka denně. Je proto téměř nepředstavitelné, co vlastně znamená například suma 550 000 marek, kterou při účetní uzávěrce inkasovalo vedení tábora Rawensbrück v roce 1940. Pro dokreslení můžeme pokračovat v malé

statistice: rok 1941 - 800 000 marek, rok 1942 - 1 214 000 marek a v roce 1945 (pouze do dubna, pak byl tábor osvobozen) to bylo 5 500 000 marek. Je zřejmé, že práce novodobých otroků přinášela opravdu neskutečné zisky.

Kromě podniků organizačně či jinak přímo podřízených zbraním SS se aktivně podílely na této činnosti i velké monopoly. Velmi ochotně plnily obsah oběžníku, který nařizoval: „... pracovní síly vězňů produktivně až do konce vyčerpat...“ Jako na moderním otrokářském trhu si koncerny i další (civilní, nikoli ozbrojeným složkám

podřízené!) podniky vyhledávaly vězně, které právě potřebovaly. Za vězně-dělníka ovšem tyto firmy platily více: čtyři marky. Vězeň-odborník (kam byli počítáni i inženýři a vědci) stál civilní firmu dokonce šest marek denně.

Buchenwald, jeden z mnoha strašných koncentračních táborů, měl 136 táborů pobočných. Tyto byly umístěny u známých koncernů jako např. Hugo Schneider AG (Haag), Junkers, Eisen- und Hüttenwerk AG (Bochum), Rheinmetall Borsig AG a mnohé další. Mezi nimi nelze přehlédnout koncern Kruppův, Flickův a IG-Farben.

Peníze pro terezínské ghetto

V okupované Praze, hlavním městem bývalého tzv. Protektorátu Čechy a Morava, měl své sídlo Úřad říšského protektora. Podle rozhodnutí této instituce po zřízení uzavřeného židovského sídliště ve městě Terezín velela terezínskému ghettu nacistická komandantura. Od ní dostávala veškeré příkazy tzv. terezínská židovská samospráva. V podstatě ovšem měla minimální pravomoci a mohla se starat pouze o vnitřní chod tábora. Přímý dohled nad vězni vykonávali protektorátní četníci, kteří dle dochovaných informací přeživších

pamětníků povětšinou s uvězněnými sympatizovali a snažili se jim v rámci daných možností zprostředkovat kontakt s vnějším světem. Ghetto jako instituce mělo být zejména pro významné a všeobecně respektované mezinárodní organizace ukázkou jakési plnohodnotné židovské samosprávy. Dotvořením vize samosprávy a svébytnosti bylo také zavedení místních peněz a bezpodmínečně vyloučení oběhu jiných papírových peněz.

V Terezíně se objevila zvláštní platidla, jakési potvrzenky, jak dosvědčuje i nápis na každém vydaném exempláři „Quitungen“, znějící na koruny s údajem Theresienstadt Am 1. Jänner 1943. Platidla byla v oběhu a používala se výlučně na vymezeném území ghetta Terezín.

Téměř všechny podrobnosti o těchto platidlech byly po dlouhou dobu jednou velkou neznámou. Záměr a přípravy tisku nebo vlastní důvody vydání terezínských platidel, jejich používání a nucený oběh na přísně vymezené, uzavřené a od ostatního světa neprodyšně izolované části území tehdejšího Protektorátu Čechy a Morava, na území židovského ghetta Terezín, to byly skutečnosti, které byly po celou dobu druhé světové války i dosti dlouho po ní zahaleny rouškou tajemství...

Pro bližší seznámení uvedme alespoň několik základních technických údajů: Terezínská vězeňská platidla vytiskla na výslovný příkaz pověřence Říšské banky u Národní banky pro Čechy a Moravu Tiskárna bankovek v Praze. Uvedené a stanovené datum vydání je březen 1943. Platidla jsou vytištěna na bílém bankovkovém kvalitním papíru, avšak bez ochranných prvků a především bez vodotisku.

Na lícni straně vedle data vydání je podpis: Der Älteste Der Juden In Theresienstadt Jakob Edelstein. Hodnoty 1, 2, 5 a 10 korun mají pouze sérii vytištěnou hlavním tiskem, kterým byl ofset. Zbývající vyšší hodnoty mají sériové písmeno a číslo v červené barvě umístěné vpravo dole.

Na rubové straně všech nominálů platidel terezínského ghetta je v oválu použito umělecky zdařilého zobrazení biblického Mojžíše, který drží v rukou tabule desatera. Na nepotřetném okraji lícni i rubové strany je vytištěna šesticípá židovská hvězda.

V žádném oficiálním protektorátním dokumentu či plánu výroby platidel nelze nalézt údaj o plánu, ani předpokládaném tisku papírových peněz pro potřeby Terezínského ghetta. Důvod byl velmi prostý – celkový politický záměr a koncepce byla výlučně v režii okupantů. Pouze časová tiseň je proto přiměla k tomu, že na přímý rozkaz německého pověřence říšské banky byla k tisku zmocněna renomovaná pražská protektorátní tiskárna platidel. Stalo se tak v červnu roku 1942, tedy v době, kdy válečné akce

druhé světové války opravdu zuřily s nebyvalou silou. Do tehdejší protektorátní tiskárny bankovek v Růžové ulici v Praze byl dodán striktní příkaz: Tiskárna, v co největší tajnosti a co nerychleji, připraví grafický návrh a urychleně vytiskne papírové peníze, poukázky; místo určení: Terezín. Rozhodnutí tehdejších mocipánů dále ukládalo, že série platidel bude obsahovat 7 nominálů. Zejména vzhledem k časové tísní byla nejen výtvarná, ale současně i rytecká práce na této neobvyklé zakázce příkázána Jindrovi Schmidtovi. Nedobrovolným autorem platidel terezínského židovského ghetta se tak stal renomovaný umělec a na slovo vzatý zkušený odborník.

Původní rytecká rozkresba, jak dokládá prvotní návrh, byla zdařilá a umělecky vyvážená. Návrh měl skutečně tradiční kvalitu, jaká byla obvyklá u uměleckých děl vycházejících z rytecké dílny Jindry Schmidta. Přesto, či právě proto (!), byl první návrh příslušným dohlížejícím pověřencem říšské banky rezolutně a velmi rozhořčeně zavrhnut. Důvodem striktního odmítnutí byl údajně příliš ušlechtilý výraz Mojžíšova obličje. Dotyčný pověřenec vyžadoval v podstatě kompletně přepracovat, tedy zhoršit návrh. Výslovně byla mj. požadována podobizna Mojžíše s ošklivým obličejem, s výraznými pejzy a skobovitějším nosem... Další problém spočíval v tom, že Němci bezpodmínečně trvali na přesném a doslovném překladu zobrazeného hebrejského písma. Obávali se totiž možnosti jinotaje. Překlad byl nakonec se vši naléhavostí a spěchem svěřen pražské univerzitní knihovně – ukázalo se, že jde skutečně pouze o biblické desatero přikázání, nic víc. S realizací tisku se spěchalo především z toho důvodu, že okupanti chtěli ještě před inspekční návštěvou komise Mezinárodního Červeného kříže a v průběhu této návštěvy celému světu podat lživý důkaz, že Židé deportovaní a žijící v Terezíně dokonce mají značnou suverenitu, samosprávu, vydělávají si a jako výraz toho všeho mají a používají i vlastní měnu.

Je asi na místě skončit s informací o hrůzách ghetta Terezín zprostředkovaných dobovými platidly. Existovaly a zachovaly se i další nominály z jiných táborů Třetí říše. Především díky nebojácnosti přeživších bývalých vězňů se dnes numismatikové mohou zabývat i dalšími, v tomto příspěvku alespoň příkladmo a v omezeném výběru uváděnými, vnitřními vězeňskými platidly mnoha vyhlazovacích táborů. Všechny zde zobrazené nominály byly vskutku, byť pouze dočasně a na vymezeném území, v oběhu. Nějakou dobu se skutečně používaly k placení... Žel nezachovaly se tak podrobné informace, jako je tomu v případě platidel terezínských...



Zmiňovaná neobvyklá platidla se používala v desítkách koncentračních táborů a měla ještě další, příšernější funkci – dovést vězně až na práh lidských možností, k ještě vyššímu pracovnímu výkonu, a to i při krutém zacházení, využívání a bezohledném vykořisťování. V podmínkách, kdy šlo o holé přežití, měla platidla, byť jen pomyslně, zvýhodnit ty, kteří byli nuceně nasazeni do některé z továren vyrábějících válečné potřeby a materiál. Dalším samozřejmým cílem bylo znemožnění použití těchto vnitřních táborových platidel v případě úspěšného pokusu o útek, a to kdekoli mimo prostor tábora.

Peníze – třeba z Protektorátu

Ten, kdo se z jakéhokoli důvodu dostal do rukou gestapa, měl možnost, aby mu na adresu vězení byly posílány peníze (nejen protektorátní koruny, ale i říšské marky). Nakupovat v tom případě mohl ve vězeňské kantýně - pokud ovšem nějaké zboží měla a bylo-li to příslušnými vězeňskými úředníky vůbec dovoleno. Na tyto drobné nákupy uvězněných byly peníze uvolňovány z částky, která byla po dobu vyšetřování deponována ve věznicí. Jakmile však bylo rozhodnuto o deportaci do některého z koncentračních táborů, byly zbylé peníze poukázány zpět rodině. Další cennější věci se většinou „ztratily“. Obdobná možnost - nechat si posílat peníze - existovala i v době, kdy již



byl vězeň v koncentračním táboře. Ovšem v tomto případě již bylo nutno posílat pouze říšské marky. Korespondenční lístky, které jedině mohli vězňové používat ve styku s rodinou, tuto skutečnost výslovně uvádějí, a to pod bodem 22: „...Zásilky peněz jsou povoleny...“ Co však záměrně uváděno nebylo, je skutečnost, že vedení tábora povolovalo na základě vlastních vnitřních (tedy neveřejných a přísně utajovaných) předpisů pouze výměnu 30 marek za měsíc a ostatní peníze deponovalo.

Praxe byla taková, že jakmile vězeň obdržel z domova peníze, byla mu povolena částka vyměněna za táborové poukázky, jakési bony, v celkové sumě 30 marek. Tyto peníze měly nejrůznější tvar, barvu a technické provedení 4) a některé druhy se také podobaly kdysi (za války i několik let po ní) používaným potravinovým lístkům; byla na nich předtištěna hodnota od 10 feníků výše. Používaly se jak v hlavním táboře, tak i v jeho pobočkách (bylo tedy možné setkat se s takovými penězi v Buchenwaldu,



Buchumu apod.). Ovšem v případě přeložení z jednoho tábora do druhého se převést nedaly a především se nedaly v novém působišti použít! Měly totiž vždy jinou barvu tisku i papíru a před odjezdem je bylo třeba vyměnit. Při příchodu do nového tábora dostal vězeň sumu v tom druhu platidel, které se používaly na novém působišti. Za tyto peníze se ovšem mohlo nakupovat pouze ve vězeňské kantýně, a to pouze drobnosti: korespondenční lístky, mýdlo, tužky a hlavně - polévku! Podle sdělení pamětníků to bylo vždycky jen trochu ohřáté vody s několika kousky brambor či tuřinu; stála 30 feníků. Prodej takového jídla byl vázán na zakoupení dalšího, naprosto nepotřebného zboží, např. malé harmoničky či jiné zbytečné věci v hodnotě od dvou a půl do tří marek. Tato vazba při nákupu způsobila, že povolených třicet marek bylo brzo spotřebováno. Placení při nákupu se provádělo tím způsobem, že kantýnský odpovídající sumu odšťihoval přímo z karty.

Prémie za práci

Jak již byla zmínka - masové nasazení vězňů přinášelo všem zúčastněným nesmírné zisky - zbráním SS, firmám i dalším... Aby se jejich suma ještě znásobila, použily koncerny další, rafinovanější metodu: za zvýšený výkon mohl vězeň dostávat „... v případě dobrého chování a výtečné práce...“ prémie či přídatky, které se pohybovaly od 50 feníků do osmi marek za týden. Skvostná odměna - maximálně osm říšských marek za práci trvající 84 a více hodin! Jedinou výhodou těchto peněz, které byly výrazně označeny, aby je nebylo možno zaměnit s normálními táborovými, byla totiž možnost nákupu v kantýně SS. Zde při troše štěstí bylo možno koupit i kousek skutečného jídla. Reálná hodnota těchto poukázek byla tak samozřejmě nesrovnatelně vyšší ve srovnání s penězi zaslanými příbuznými nebo známými z domova. Tato skutečnost měla přinutit vězňe k ještě vyššímu pracovnímu výkonu.

Determinanty popisovaného vývoje mají kořeny jednak v létech, která předcházela tomuto období, ale také v politických souvislostech a skutečnostech, odehrávajících se navíc ještě mimo území našeho státu. Bezpodmínečně však je potřeba vzít v úvahu souvislosti, v jejichž pozadí probíhaly události druhé světové války, které významně ovlivnily dějiny druhé poloviny dvacátého století. To vše musí čtenář i badatel vždy vzít v potaz a na vědomí. Ohled na řadu dochovaných dobových reálií a poznáních společenských vztahů nelze pominout. Potvrzují totiž nejen historický dosah a přelomový charakter tohoto období, ale nutí nás také k tomu, abychom si uvědomili, co vše se v době kriticky vyhocené společenské situace vůbec může přihodit.

Některé zajímavé podrobnosti o těchto platidlech, používaných také na území bývalého Československa, byly občas uveřejňovány v denním nebo periodickém odborném tisku. Kvalitní, relativně fundované odborné studie přinášející široké penzum odborných, ovšem především ekonomicko-numismatických informací, lze občas nalézt také ve speciálním zahraničním tisku (např. v publikacích níže uvedených v pramenech 1-4). Není to ovšem to nejpodstatnější. Důležité je, že vybrané ukázky peněžních vězeňských poukázek a premiových peněz nejrůznějších druhů vyhlazovacích táborů z doby druhé světové války upozorňují čtenáře i po tak dlouhé době, která od války uplynula, na skutečnosti a souvislosti, které by neměly být zapomenuty. Tyto papírové exponáty seznamují čtenáře s funkcí neoficiální vězeňské měny, jsou nejen dávno zaniklými a nepoužívanými platidly, ale především zůstávají výmluvným mementem válečných hrůz.

Memento pro současnost i budoucnost

Tyto peníze se dochovaly! Ne všechny, ale pouze v omezeném výběru a nepříliš rozsáhlém počtu - vezme-li v úvahu těch mnoho různých druhů a míst, kde se mohly vyskytnout. Pověstinou pouze v několika mnohdy i jen v jediném exempláři. Skutečností zůstává, že v okamžiku osvobození kteréhokoli koncentračního tábora neměl nikdo z vězňů zájem, aby si na „památku“ některý exemplář uschoval. Na prožité utrpení netřeba mít památky. Mnohdy byly tyto vnitřní, vězeňské peníze dokonce infikovány nakažlivými chorobami (např. v Terezíně). Táborové peníze vězňů samozřejmě přestaly platit v okamžiku, kdy se brána tábora otevřela před hlavními tanky spojeneckých vojsk osvoboditelů. Kromě toho vězňové, nyní již opět svobodní lidé, dostali nový, čistý oděv a starý odkládali se všim, co se v něm nacházelo. Nepoužité exempláře platidel, které se samozřejmě v úředovnách vedení tábora našly, byly odloženy, náhodně zničeny, nebo cíleně likvidovány po prozkoumání experty a konstatování, že se nejedná o důležitý důkazní materiál. Numismatické technické podrobnosti (počet návrhů, množství výtisků, druh tisku atd.) se budou u jednotlivých vydaných nominálů asi zjišťovat čím dále tím svízelněji.

Téma nekončí, numismatická historie pokračuje...

Alespoň zběžný popis jedné z nepříliš známých kapitol druhé světové války, ale také české peněžní vězeňské historie v období první poloviny čtyřicátých let dvacátého století a odůvodněné hodnocení jejího vývoje v uvedeném časovém úseku... To bylo třeba podat s připomenutím širšího kontextu tehdejší společenské i ekonomické struktury. Ačkoli jde pouze o krátké období, bez uvedených organických souvislostí a návazností by jeho obraz nebyl úplný. Toto období je totiž z mnoha důvodů pro naše speciální téma výrazně přelomové.

Numismatika, umění opomíjené širším publikem pro zdánlivý nedostatek přitažlivých emočních podnětů, stává se pro svou věrnost faktům a přesnost vyjadřování tím nejvěrohodnějším svědkem složité doby, kdy se v základech otráslý staletý ideál lidskosti. Jako skromná pomocná věda historická při svém vyprávění obléká také jí vlastní šat nenápadného průvodce do velké historie, vede mladého adepta po stupních k pevným základům etiky, humanity a vlastenectví. Nabízí pomocnou ruku všem, kdo jsou v nebezpečí, že zbloudí v přílišném jasu pomíjivých citů vzdálených realitě a pravdě o naší minulosti, přítomnosti a budoucnosti. V době, kdy peníze jsou synonymem úspěchu, vedou nás tyto staré bankovky s vodotiskem smrti k poznání skutečné ceny holého lidského života, ceny kousku chleba v unavené ruce ..., nelidskou prací vyčerpané ruce, které se nedostalo času pohládit své děti, své pokračovatele, jimiž jsme vlastně my všichni, kdo dnes máme šanci spolu v míru žít.



Duchovní péče ve Věznici Valdice

Eva Francová

Duchovní péče se stala neoddělitelnou součástí naplňování účelu výkonu trestu. Ve zdejší věznici působí zástupci registrovaných církví a náboženských společností, kteří jsou pod patronací prvního zástupce ředitele Jiřího Karáska. Tyto subjekty se určitou měrou podílejí na resocializaci odsouzených uplatňováním speciálních výchovných a zájmových aktivit programů zacházení.

Zástupci římskokatolické církve Josef Kordík, Církve československé husitské Aleš Jaluška a Církve adventistů sedmého dne Josef Dvořák pracují ve věznici na částečný pracovní úvazek. V pravidelných intervalech docházejí za odsouzenými i zástupci Pravo-slavné církve a Svědkové Jehovovi. Činnost církví v jednotlivých aktivitách je orientována jak na individuální práci s odsouzenými, tak i na práci se skupinou. Kromě klasických pravidelných bohoslužeb je jejich působení zaměřeno i na vzdělávací činnost, jako je výuka bible, hebrejštiny; externí lektori zajišťují výuku angličtiny, přednášky filosofie, etiky a církevní historie. Kaplan Kordík se podílí na projektu pro doživotně odsouzené muže a zajišťuje bohoslužby dále i na organizaci vysokoškolského studia odsouzeného na teologické a filozofické fakultě. Kaplan Jaluška organizuje skupinovou výuku filosofie a etiky, starozákonní teologie a filosofie a samozřejmě též organizuje sobotní bohoslužby. Kaplan Dvořák vede, mimo jiné, skupinové studium bible.

Na požádání jsou umožňovány návštěvy ve věznici i jiným církvím a organizacím, které mají zájem

o uspořádání různých programů pro odsouzené, protože duchovní služba se již stala nezastupitelnou součástí podílející se na práci s odsouzenými. V loňském roce projevili odsouzení zájem o 6020 kontaktů s duchovními, další čtyři tisíce kontaktů zaznamenali Svědkové Jehovovi. Během loňského roku se dále uskutečnilo i deset hudebních vystoupení externích umělců, která byla součástí bohoslužeb. Obvyklý průměr počtu účastníků při skupinové práci je 22 odsouzených. Několik vězňů, včetně jednoho doživotně odsouzeného, se svěřílo se svými názory na duchovní péči ve věznicích:

Bohoslužba ve vězení

Pravidelně každou neděli, i za zdi věznice Valdice, se koná katolická bohoslužba. Mši slouží farář Kordík za přítomnosti zhruba 35 odsouzených ze všech ubytoven věznice. V kapli lze spatřit vedle sebe sedět Čechy, Romy, občany postsovětských republik a také obyvatele afrického kontinentu a další národnosti. Průběh liturgie je stejný jako při každé

bohoslužbě v katolickém kostele. Ke svatému přijímání přistupuje pětice odsouzených. Pan farář důsledně požaduje dodržování kázně. Občas se zdá až neuvěřitelné, jak díky své autoritě a více než dvacetiletým zkušenostem s odsouzenými dokáže, aby po dobu bohoslužby ztichlo všech 35 odsouzených.

Kázání je dle mého názoru celkem náročné. Chce-li mu člověk opravdu porozumět, musí naslouchat. A to je také záměrem pana faráře: přimět nás přemýšlet o tom, co slyšíme. Pro lepší zapamatování nechává některé odsouzené opakovat obsah čtení z bible.

Co přináší bohoslužba vězni? To je zcela individuální, záleží na konkrétním jedinci. Samozřejmě si nedělám iluze, že by snad všichni návštěvníci kaple byli věřící. Před několika lety navštěvovalo bohoslužbu kolem deseti odsouzených. Dnes jejich počet narostl. A to i přes to, že se ve zdejším prostředí nezřídka odsouzený setká s posměchem a poznámkami typu: „To venku jsi měl chodit do kostela!“ Možná nám tím jen sdělují, že byl nejvyšší čas začít. Někteří odsouzení navštěvují kapli jen ze zvědavosti nebo chtějí jen na čas opustit celu. Často se však změní člověk zvědavý na člověka hledajícího. Hledá jakýsi duchovní rozměr, spiritualitu. Je také dost lidí, kteří navštěvují bohoslužbu pro duchovní posílení, načerpání energie na dny do následující

bohoslužby. Jak jsem již zmiňoval, jsou kázání náročná. Kdo má zájem o hlubší porozumění biblického textu, pro toho se koná v pondělí a v úterý tzv. biblická skupina. Promýšlíme biblická čtení na další neděli a snažíme se pochopit a vysvětlit smysl toho, co bůh říká člověku. Samozřejmě nás vede pan farář, svými výklady nám rozšiřuje obzory a dává podněty k dalšímu přemýšlení. I takto může vypadat cesta člověka, který ve vězení pocítuje potřebu duchovního posílení a nasměrování. Nemusí být přítom jen katolík.

Tomáš Kilhof

Lux in Tenebris (Světlo v temnotách)

Trvám si na svém: „Ten kazatel patří za mříže!“

Nebojte se, nejsem žádný extrémista či soudce nebo snad nepřítel kazatelů a odpůrce církve. Je tomu právě naopak. Jsem zastáncem toho, že kazatelé, kněží a církve sami o sobě patří za mříže, nikoli však jako odsouzení, ale ku pomoci odsouzeným. Pokusím se vám říci proč.

První si položme otázku: „Co je úkolem církve?“ Pomáhat lidem? Nakrmit hladové? Jistě bych mohl takto pokračovat, je spousta šlechetných činností, které církve dělají, ale toto není odpověď. Úkolem církve je představit lidem boha. Ukázat nám, lidem, že tu již kdysi před námi byl pevný řád, život z ducha božského a taky láska. Je to právě vězení, kde jsou lidé, co ztratili mnohé – rodiny, domov, naději, lásku a víru, víru v sebe sama. Ve věznicích je spousta zla i násilí páchané na lidech i na duši, kde jinde tedy ukázat lásku, víru smysl všeho, než v temnotě?

No jo, tady mnozí řeknou: „K čemu jsou kazatelé, blázni mají lékaře.“ Koukněme se na to tedy z jiného úhlu pohledu. Proč odsouzení jdou za knězem či kazatelem místo za psychologem? Když je nám těžko na duši a máme na výběr mezi kazatelem a psychologem, komu dáme na přednost a komu budeme důvěřovat více? Myslím, že většina zvolí kazatele, kněze. Proč? Je to o vzájemné důvěře i o tom, komu otevřeme svá srdce.

Je to duchovní služba, která tak pomáhá odsouzeným, která se snaží ukázat, že stojí za to bojovat a zapojit se zpět do společnosti. Duchovní služba se snaží nám otevřít srdce, abychom našli smysl všeho a našli boha.

Bůh nám dal deset přikázání. Těch devět však jest v desátém! Tím desátým je láska. Je to právě duchovní služba, co odsouzeným ukazuje, že na ně všichni nezapomněli a že stojí za to jít dál, dává lidem poznání, útěchu a naději.

Krom toho všeho se tu duchovní služba stará o kulturní rozvoj odsouzených. Pomáhá odsouzeným, kteří se rozhodli pro studium na střední či vysoké škole.

Duchovní mohou často i nahradit rodinu, o kterou mnozí přišli, nebo jen nemohou být s ní. Říká se, že není moudrý ten, kdo ví mnoho, ale ten, kdo ví, co je třeba, a duchovní ve Věznici Valdice jistě vědí. Vědí, že je důležité přiblížení se člověku, k bohu v každém z nás.

Miroslav Kozmér

Stav společnosti prozrazuje stav vězeňství

Říká se, že hodnota společnosti se dá zpravidla nejlíp poznat na stavu jejího vězeňství... Z vlastní zkušenosti však vím, že stejně jako venku je mnohé spíš na jedincích a jejich moci, tak i za těmi nejsilnějšími zdmi a mřížemi záleží hlavně na profesionalitě a prostě lidskosti... jen ta nás dokáže posunout dál na obou stranách. Bylo by sice nespravedlivé říct, že jsem ji za téměř 17 let ve výkonu trestu odnětí svobody nenašel jinde než u duchovních, nicméně právě díky působení lze pochopit, že existují ještě vyšší hodnoty a k těm nás opravdu nemůže dovést nikdo jiný... Denně proto děkuji bohu za to, že mezi námi mohou tito lidé pravidelně působit a nacházejí pro to pochopení také ostatní, neboť podaří-li se spasit jedince tam, kam je společnost posílá jako odpadlíky, pak je to jis-

tě dobrá zpráva pro všechny, kteří ji tvoří... Dále pak v úctě jednomu z pilířů kaplanské služby ve Valdicích, římskokatolickému knězi Josefu Kordíkovi, jenž nás v rámci společného otevírání bible pravidelně obohacuje různorodými a originálními výklady této knihy v porovnání s překlady řeckým, anglickým a latinským. Můj dík patří i jeho mladšímu kolegovi z Církve adventistů sedmého dne, bratru Josefu Dvořákovi za neměně obohacující biblické diskuze, rozmluvy a modlitby, kterými do našeho nitra vnáší pravidelný pokoj a klid.

Ludvík Černý
(doživotně odsouzený)

Začalo to cinkáním na Václaváku

V době nedávno minulé, ještě za prezidentství soudruha Gustava Husáka, jsem se dostal do výkonu trestu ve věznici. 2700 odsouzených nedávalo možnosti jakékoli rovnosti. Vše se řešilo prací, často uměle vytvořenou, až nesmyslnou. Bible byla tabu a hovory na biblická témata zaprádaly do oblasti tajuplna. Každý měl strach z každého a nejlépe se uplatnilo přísloví „Mlčeti zlato“.

Pak přišel 17. listopad 1989. Všude se mluvilo o nastávajících změnách. Ty proměny pak zasáhly i valdickou věznici.

Vězni mají často jiný projev svých emocí, a tak když se schylovalo k nejhorsšímu, situaci začala uklidňo-



vat skupina civilistů, v níž vynikal voustatý bouřlivák, který se později představil jako Aleš Jaluška. Dovedl naslouchat, poradit i pomoci. Přesně to jsme potřebovali. Nejen teolog, ale i bývalý vrcholový sportovec si našel cestu k duším vězňů a ve valdické věznicí začala duchovní osvěta při pravidelných mších, konzultace pro ty, kteří neměli jasno v oblasti výkladů z bible, a prostor si Jaluška našel i pro ty, kteří neměli jasno sami se sebou.

Před dvaceti lety cinkání z Václaváku dolehlo až do zdejších vězeňských prostor a započala nová éra utváření dějin. Jmenuji se Ivo Zobač a jako dítě jsem byl pokřtěn v kostele Církve československé, později husitské. Na základní škole jsme dvě hodiny týdně po vyučování měli náboženství a do kostela jsem v rámci výročí při besídkách chodil přenášet básničky. A to bylo asi všechno. Až ve vězení, když se naskytla možnost, začal jsem se zajímat o působnost církve na vězně. Abych si utvořil obrázek, postupně jsem navštívil katolíky, evangelíky, pravoslavné, husity, adventisty 7. dne a také náboženskou skupinu Svědků Jehovových. Dnes mají vězni poměrně dost času na sebe. Tak jsem naslouchal, ptal se a vše ověřoval podle dostupné literatury. Nakonec jsem zůstal u Církve československé husitské. Ale není to jen o naslouchání.

Za dlouholeté působnosti kaplana se ve zdejší věznicí uskutečnilo mnoho vzdělávacích aktivit. Stačilo jen projevit zájem a chtít. Část vězňů si dodělala i vzdělání obecné a střední.

Úroveň výuky garantovali docházející učitelé a profesori z různých škol. Úspěšní vězni pak dosáhli vzdělání s platností na celý život. Jiní se naučili ovládat hudební nástroje tak mistrně, že mohli vystoupit se svým uměním i mimo vězení. Další uplatnili talent jako grafici, malíři, řezbáři a reprezentovali zdejší věznicí na mnoha výstavách.

Za odměnu a jako zpestření husitských mší obohatily program různé hudební skupiny s interprety zvučných jmen. Za dvaadvacet roků se zde vystřídala opravdu velká řada umělců.

Vše pod dohledem Aleše Jalušky a s jeho nemalým přispěním. Každému, kdo měl a má zájem, podá tento člověk pravici. Je neúnavný v teologických výkladech a pravidelné sobotní mše přizpůsobuje aktuálními situacím a prostředím. Pod jeho vedením se časem z některých vězňů stali úplně jiní lidé. Je to taková otevřená politika a přes veškerou osvětu jsou pro všechny, kdo opravdu chtějí, dveře otevřené. A věřte, že je o co stát.

Ivo Zobač

Isem důkaz, že duchovní služba funguje

Pokud si je člověk vědom sebe sama jako jedince, který se vlastní vinou dostal do vězení a jednou se z něj chce vrátit zpátky do společnosti, tak jako se mění společnost, je třeba, aby

se změnil i on sám. Samo prostředí věznic k tomu dává dostatek prostoru. Času je tady opravdu spousta a je třeba ho smysluplně využít. Slovo využít často znamená zabít čas. Mně to poskytlo možnost změnit se v tom nejzákladnějším slova smyslu. Nikoli stát se lepším, tak vysoký cíl si nemohu klást, ale alespoň se o to pokusit a eliminovat vše negativní. Nejsem ale tolik silný, abych vše zvládl sám. Uvědomění si toho již záhy po začátku výkonu trestu mě dovedlo k aktivitám místního kaplana Aleše Jalušky. A tak začalo něco, co trvá dodnes. Víím, že na každé setkání se těším, každé setkání přinese něco nového, něco zajímavého. Stal jsem se na dlouhou dobu externím posluchačem sociálně-pedagogického studia, účastním se filozofických a teologických rozprav, studuji angličtinu s civilním lektorem, měl jsem možnost potkat spoustu zajímavých lidí z politiky, kulturního a uměleckého života, setkat se s civilními studenty současných sociálních a teologických oborů vysokých škol, účastnit se hudebních akcí a zejména strávit stovky hodin na sezeních s farářem Jaluškou. Měl jsem možnost si vše ujasnit a správně se rozhodnout. Duchovní služba ve věznicí pro mě znamená mnoho. Její rozměr je opravdu duchovní a těžko se popisuje slovy. Je to přesně ten typ důkazu, který nemohu dát. Stejně tak, jako se změnil ten, kdo se chce opravdu změnit. Já sám jsem důkaz, že duchovní služba funguje.

Jiří Peroutka,
odsouzen ke 14-ti letům odnětí svobody

Odsouzení vystavovali svá díla

Petra Bělíková

Vernisáží výstavy obrazů a plastik vyvrcholila 28. listopadu 2011 jedna etapa spolupráce Věznic Kynšperk nad Ohří s občanským sdružením Krásno. Autory byli odsouzení, kteří se zapojili do projektu Umění z vězení orientovaného na rozvoj uměleckořemeslných dovedností odsouzených, již mohou s ohledem na zbývající délku trestu dlouhodobě rozvíjet svůj umělecký talent, učit se trpělivosti a objevovat světlé stránky své osobnosti. Výsledky tvorby vězňů zhlédlo ve výstavní síni Panského domu v Kynšperku nad Ohří na sedmdesát návštěvníků.



Expozici tvořila přehlídka děl nejrozličnějších stylů a motivů. Byly zde prezentovány práce sedmi odsouzených, z nichž čtyři se vernisáží osobně zúčastnili. „Každý z autorů tvoří po svém. Sám si vybírá téma i techniku,“ vysvětlil ředitel občanského sdružení Krásno Jaromír Jirásk. „Polovina chlapů maluje zpočátku věci, které mají třeba vytetované na rameni, nebo různé hrozivé náměty. Jejich výtvarný projev je temný, tmavý, černobílý, občas zelený a hnědý.“

Na výstavě jsou ovšem představeny obrazy zcela jiné; některé jsou světlé, zářivé a tak pozitivní, že v nich téměř není žádná čern. Myslím si, že je to nejlepší porovnání smyslu našich výtvarných kurzů a ateliérů, které ve věznicí děláme,“ konstatuje Jaromír Jirásk.

Jeden z autorů, odsouzený Miloš říká: „Výtvarná činnost je součástí mého života v posledních dvaceti letech. S mým bohemstvím je spojený i takový průšvih, že jsem se nakonec ocitl ve

vězení.“ „Oproti jiným odsouzeným mám jednu obrovskou výhodu, že si svůj život a své já mohu přenést mimo realitu a rozmýšlet si tam, jak mám dál jednat,“ dodal.

Projekt je zaměřen i na rozvoj osobnostních kompetencí, zvýšení ekonomické soběstačnosti ve výkonu trestu a především po propuštění na svobodu. Pro rok 2011 bylo prioritou vyhledání talentovaných odsouzených, kteří již vytvářejí nebo jsou schopni vytvářet díla a výrobky na úrovni potřebné pro prezentaci a prodej, a podporovat jejich tvůrčí rozvoj formou metodického vedení a materiálně je zabezpečit. Lze říci, že stanovené cíle byly splněny. Vyprofilovali se skutečně výtvarně a řemeslně nadaní odsouzení, kteří pod odborným vedením mohou rozvíjet svůj talent. Jejich díla byla přijata velmi pozitivně i odbornou veřejností. O jejich výtvarné kvalitě svědčí i skutečnost, že některá byla prodána bezprostředně po vernisáži.

Vedení věznic má zájem pokračovat ve spolupráci s občanským sdružením Krásno i nadále. Cílem pro rok 2012 je vyhledávání a motivace dalších odsouzených, jejich propojení s těmi, kdo již tvoří a jsou schopni předávat získané zkušenosti. Samozřejmě je externí personální podpora lektory a materiální a technická zajištění projektu ze strany občanského sdružení. Cílem zůstává rovněž individuální podpora odsouzených po výstupu z výkonu trestu odnětí svobody formou mentoringu a dalšího setrvání v projektu.



14. prosinec

Den českého vězeňství

PhDr. Aleš Kýr

Tak jako dříve i dnes jsou s určitým datem spojovány státní svátky a významné dny. V minulosti se měnily v závislosti na politické orientaci společenského života, která se po roce 1948 odkláněla od historických národních tradic. Od roku 1918 je státním svátkem připomínán 28. říjen – Den vzniku samostatného československého státu, který byl do roku 1948 nejvýznamnějším svátkem státní i veřejné správy. V důsledku činnosti tzv. Akčních výborů Národní fronty, zahájené v březnu 1948, byli ze státní správy, zejména z armády, policie i vězeňské stráže, propouštěni vlastenci – nositelé legionářských tradic, kteří přežili nacistickou perzekuci v letech 1939-1945.

Až do roku 1989 se upínala pozornost zaměstnanců ve státní správě především k oslavám 25. února – Dne vítězství pracujícího lidu (1948), 1. května – Svátku práce, 9. května – Dne osvobození od nacismu (1945) a 7. listopadu – výročí Velké říjnové socialistické revoluce (1917), které bylo nejvýznamnějším svátkem bývalého Sovětského svazu (SSSR) i ostatních socialistických států. U příležitosti oslav těchto státních svátků se v armádě i bezpečnostních složkách konala tzv. služebně politická shromáždění a příslušníci armády i bezpečnosti se objevovali na veřejnosti při vojenských přehlídkách a politických manifestacích. Těchto akcí se pravidelně zúčastňovali i státní zaměstnanci ve vězeňství, kteří byli v letech 1953-1965 příslušníky Sboru národní bezpečnosti (SNB) a v letech 1965-1989 příslušníky Sboru nápravné výchovy (SNV). Oslavy politických výročí vyhlášených jako státní svátky připravoval tzv. politikovými aparát Sboru a za účast podřízených na těchto akcích zodpovídali příslušní náčelníci a funkcionáři základních organizací KSČ jednotlivých organizačních článků Sboru.

Vedle státních svátků byl vyhlášen 6. říjen za Den Československé lidové armády, neboť dne 6.10.1944 vstoupila československá zahraniční jednotka zřízená v SSSR na území předválečného Československa v prostoru Dukelského průsmyku. Obdobně byl vyhlášen 17. duben za Den Sboru národní bezpečnosti, a to v souvislosti s návrhem ministra vnitra na zřízení SNB, schváleným vládou dne 17.4.1945. Po konstituování

SNV jako speciální ozbrojené složky ministerstva vnitra (MV) k plnění úkolů vězeňství nebylo považováno za potřebné vyhlášovat „Den Sboru nápravné výchovy“, neboť příslušníky SNV byla stále pocíťována sounáležitost k MV. Dokonce po vyčlenění SNV z MV a jeho podřízení ministru spravedlnosti ke dni 1.1.1969 byla většina vedoucích funkcionářů přesvědčena, že jde o dočasné opatření v důsledku reformy ve vězeňství z roku 1968. Když se tato změna stala ve druhé polovině 70. let minulého století již nezvratnou, nebyl politický zájem na vyhlášení „Dne Sboru nápravné výchovy“ vzhledem k nepopulárnosti vězeňství a zřejmě též k malému početnímu stavu SNV ve srovnání s ČSLA a SNB. V opačném případě mohl být tímto „Dnem“ 17. červen, neboť 17.6.1965 byl přijat zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, kterým byl též zřízen SNV.

Na základě transformace českého vězeňství v duchu Evropských vězeňských pravidel a návratu k národním humanistickým a penitenciárním tradicím vznikla dnem 1.1.1993 Vězeňská služba ČR. Myšlenkou na vyhlášení „Dne českého vězeňství“ se zabývalo vedení Generálního ředitelství (GR) VS ČR již v roce 2001 a 2003, k tomu si vyžádalo potřebné podklady z Kabinetu dokumentace a historie VS ČR, avšak nedošlo k žádnému rozhodnutí. Aktuálně se touto záležitostí zabývalo vedení GR VS ČR dne 12.3.2012 na základě nového návrhu, zpracovaného v Kabinetu dokumentace a historie VS ČR. Stanovení vhodného data „Dne českého vězeňství“ se ukázalo nesnadným úkolem, protože organizační a legislativní základy československého vězeňství byly recipovány z reformního období rakouského vězeňství. Určité řešení nabízelo životní nebo pracovní výročí JUDr. Emila Lányho (1879-1945), úředníka ministerstva spravedlnosti, který byl pověřen organizací a správou československého vězeňství a stal se též delegátem v mezinárodní komisi pro vězeňství.

Nejvhodnějším řešením se ukázala významná událost, spojená s utvářením vězeňského personálu po vzniku Československé republiky. Dne 14.12.1918 vydal ministr spravedlnosti JUDr. František Soukup nařízení



o služební smlouvu pro nově nastupující dozorce a dozorkyně vězňů. Do této doby skládali dozorcí přísahu (přísežnou formuli), která je v první řadě zavazovala k zachování věrnosti rakouskému císaři Františku Josefu I. V novém služební smlouvu se dozorcí a dozorkyně již zavazovali k věrnosti Československé republice. Z následující citace služební smlouvy vyplývá, že jeho obsah je srovnatelný se současnými požadavky na profesní etiku vězeňského personálu: „Slibuji na svou čest a svědomí, že republika československé budu vždy věren a její vlády poslušen, že budu veškeré své povinnosti dle platných zákonů a nařízení plnití svědomitě, pilně a nestranně, budu poslušen všech příkazů svých představených, úředního tajemství neprozradím a ve všem svém jednání jen prospěchu státu a zájmu služby budu dbáti!“

Po projednání návrhu na poradě vedení GR VS ČR byl schválen 14. prosinec za „Den českého vězeňství“. Tento den obrací pozornost k penitenciárním tradicím první Československé republiky, která vytvořila podmínky k uplatnění a rozvoji všech předcházejících humanistických a penitenciárních myšlenek a obohatila je o výsledky mezinárodní spolupráce v oblasti trestní justice a vězeňství. U příležitosti „Dne českého vězeňství“ by bylo vhodné uskutečnit na GR VS ČR a v ostatních organizačních jednotkách služební shromáždění k připomenutí historických tradic, reformních úspěchů a dosažených výsledků v českém vězeňství. Bylo by důstojné též ocenit služební a pracovní úspěchy příslušníků a občanských zaměstnanců udělením resortních vyznamenání. K seznámení veřejnosti s významem „Dne českého vězeňství“ a dosaženými výsledky lze doporučit konání tiskové konference pro zástupce centrálních i regionálních sdělovacích prostředků. Uspořádání prohlídky v organizačních jednotkách VS a společenského večera pro rodinné příslušníky, bývalé zaměstnance – důchodce, popř. další hosty by významně přispělo k posilování žádoucích meziosobních vztahů i postojů k VS ČR. V neposlední řadě je tento den vhodným též k uctění památky zesnulých významných osobností českého vězeňství i zaslužilých pracovníků organizačních jednotek VS ČR.



**Fotografie speciálního pedagoga Věznice Stráž Pod Ralskem
Petra Pazdery**